

Evaluatie Logeerregeling COA

Marjan de Gruijter
Maaïke van Rooijen

Evaluatie Logeerregeling COA

Marjan de Gruijter
Maaïke van Rooijen

Met medewerking van:
Loes Hooge Venterink
Marlinda van der Hoff
Inge Razenberg

Utrecht, juni 2019

Inhoud

Samenvatting		3	6		Ervaringen van logés en gastgezinnen met de logeerregeling	36
Summary		5	6.1	Aanleiding voor of motivatie om te logeren		36
			6.2	Contact met het gastgezin		38
1	Inleiding	7	6.3	Activiteiten met en ondersteuning van het gastgezin		39
1.1	Doelstelling onderzoek	8	6.4	Contact van de logés met het COA tijdens het logeren		41
2	Het onderzoek	9	6.5	De begeleiding door TCBnB		43
2.1	Onderzoeksvragen	9	6.6	Motivatie en verwachtingen van de gastgezinnen		44
2.2	Opzet van het onderzoek	9	6.7	Contact van de gastgezinnen met de logé		45
2.3	Analyse	12	6.8	Contact van het gastgezin met het COA		47
3	Beleidscontext en de logeerregeling	14	6.9	Oordeel van de gastgezinnen over het logeren en mogelijke verbeteringen		48
3.1	Statushouders in de opvang	14	6.10	Conclusies		50
3.2	De logeerregeling	15	7	Opbrengsten van de logeerregeling		52
3.3	Logeren via TCBnB	15	7.1	Activiteiten/dagbesteding van de statushouders in het AZC		52
3.4	Twee typen gastgezinnen	16	7.2	Huidige activiteiten van statushouders		52
4	De logeerregeling en kansen voor participatie en integratie	17	7.3	Sociaal netwerk		53
4.1	Doelen van de logeerregeling	17	7.4	Perspectief op participatie van statushouders		55
4.2	Bijdrage van logeren aan participatie van statushouders nader bekeken	19	7.5	Opbrengsten van het logeren nader bekeken		56
4.3	Context van participatie van statushouders	21	7.6	Opbrengsten voor het gastgezin		59
4.4	Eerdere ervaringen met en onderzoek naar het logeren van vluchtelingen in gastgezinnen	22	7.7	Opbrengsten voor de omgeving van gastgezinnen		60
4.5	Samenvattend	23	7.8	Conclusies		60
5	De uitvoering van de logeerregeling	26	8	Conclusies		62
5.1	Schets van de logés	26	8.1	Waarde van de vernieuwde logeerregeling		62
5.2	Voorlichting over en bekendheid van de logeerregeling	27	8.2	Resultaten: diverse vormen van participatie nader toegelicht		65
5.3	Aanmelding en matching	28	8.3	(Meer)waarde en voor wie?		66
5.4	Begeleiding van logerende statushouders	32	8.4	Condities		67
5.5	Oordeel over de uitvoering en verbeterpunten	33	Literatuur			70
5.6	Conclusies	34	Bijlagen			
			1 Leden van de begeleidingscommissie			73
			2 Deelvragen			74
			3 Achtergrondkenmerken respondenten			75

Samenvatting

De COA logeerregeling maakt het mogelijk dat statushouders die nog in een AZC verblijven tijdelijk gaan logeren bij familie of vrienden, of bij een gastgezin, totdat een woning in de toegewezen gemeente beschikbaar is. Het Verwey-Jonker Instituut deed onderzoek naar hoe deze regeling mogelijk meerwaarde heeft voor de participatie van statushouders. We onderzochten het logeren via TakeCareBnB (TCBnB). Via dit vrijwilligersinitiatief worden statushouders die willen logeren gekoppeld aan gastgezinnen. We vergeleken drie groepen: statushouders die logeren via TCBnB, statushouders die (zonder tussenkomst van een intermediaire organisatie) bij familie en vrienden logeren en statushouders die niet logeren, maar in het AZC verblijven totdat hun woning beschikbaar is. We onderzochten ook onder welke condities logeren meerwaarde heeft. Met de resultaten van het onderzoek wil het COA een onderbouwde beslissing maken of zij de pilot wel of niet wil voorzetten. We voerden literatuuronderzoek uit, deden interviews en (groeps)gesprekken met alle betrokken partijen, waaronder logerende en niet-logerende statushouders, gastgezinnen, personen in de omgeving van gastgezinnen en professionals en vrijwilligers van betrokken organisaties.

We concluderen dat de logeerregeling bijdraagt aan een snellere start voor statushouders met het opbouwen van een nieuw leven in Nederland. De logeerregeling stelt hen in staat om eerder te verhuizen naar een context waarin voorwaarden voor participatie aanwezig zijn: zeggenschap over de eigen dagbesteding/dagindeling, (mentale) rust, een omgeving met een aanbod aan voorzieningen die voor inburgering of participatie relevant zijn, en een ondersteunende huiselijke omgeving, waarin men zich welkom voelt. Statushouders die logeren profiteren sterk van de (praktische) steun bij het wegwijs worden in Nederland. Statushouders die logeren bij familie of vrienden profiteren daarnaast van de ervaringen en ervaringskennis van hun naasten, die zich doorgaans zelf recent in Nederland hebben gevestigd. Uit onderzoek naar de positie van vluchtelingen die langer geleden naar Nederland zijn gekomen, weten we dat een langere periode van inactiviteit, of het ontbreken van mogelijkheden om te werken aan het eigen toekomst-

perspectief in de ontvangende samenleving, leidt tot slechtere uitkomsten wat betreft participatie en integratie. De meerwaarde van de logeerregeling is kortom vooral gelegen in het gegeven dat statushouders door te gaan logeren, sneller kunnen starten met het opbouwen van een leven in Nederland, waardoor minder kostbare tijd verloren gaat. Daarnaast ligt meerwaarde van de logeerregeling in het faciliteren van maatschappelijke initiatieven, zoals TCBnB, maar ook het ongeorganiseerde logeren bij naasten. Dit vormt een belangrijke aanvulling op de professionele en vrijwillige ondersteuning van statushouders in hun eerste periode in Nederland.

Vergeleken met statushouders die niet logeren of die logeren bij familie of vrienden zonder de tussenkomst van een organisatie, blijken statushouders die via TCBnB logeren het verst als het gaat om diverse vormen van participatie. Zij zijn het vaakst bezig met een opleiding en een enkeling heeft een betaalde baan. Ook hebben zij het vaakst contact met Nederlanders. Dat deze groep het meest participeert, is mede te verklaren door de specifieke kenmerken van deze statushouders. Zo zijn zij vaak jong, hoger opgeleid, Engelssprekend en hebben zij voorafgaand aan het logeren al een duidelijk beeld van de manieren waarop zij in Nederland een leven willen opbouwen - vaak via een opleiding - en wat en wie zij hiervoor nodig hebben. Zij hebben kortom een sterke motivatie en vaardigheden om een nieuwe start te maken. Zij gebruiken de logeerregeling om sneller het AZC te kunnen verlaten om aan hun doelen te kunnen gaan werken. Door betrokkenen worden deze statushouders gekwalificeerd als “mensen die het toch wel redden”. Statushouders die bij familie of vrienden logeren willen ook weg uit het AZC, maar hebben vaak geen uitgewerkt plan voor de toekomst. Zij hebben meer ondersteuning nodig om hun weg in Nederland te vinden. Deze ondersteuning is op dit moment niet in voldoende mate beschikbaar. Er blijft tijdens het logeren wel een administratieve relatie tussen het COA en de logé bestaan door de wekelijkse meldplicht. En er is een spreekuur waar statushouders vragen kunnen stellen. Maar dit blijkt in de praktijk niet voldoende om statushouders tijdens het logeren te ondersteunen bij het starten van op

participatie gerichte activiteiten. Het inrichten van een flexibele, professionele ondersteuningsstructuur voor logerende stathouders in de gemeente is dan ook de belangrijkste kwestie die moet worden geadresseerd. Daarnaast zien we nog een aantal andere zaken waarvoor een oplossing moet worden gevonden. De bekendheid van de logeeregeling - zowel bij AZC medewerkers als bij statushouders - kan sterk worden vergroot, waardoor meer statushouders kunnen logeren. Daarnaast blijkt uit ons onderzoek dat de kostendelersnorm (die bepaalt dat als men een woning deelt met meer volwassenen, de bijstandsuitkering daarop wordt aangepast) gezinnen weerhoudt van het optreden als gastgezin. Ook is er winst te behalen door het flexibeler invullen van de wekelijkse meldplicht bij het COA, zodat deze de op participatie gerichte activiteiten van logés niet in de weg staat.

Summary

In this study, we examined the possible added value and results of the COA arrangement that enables so called 'status holders' (refugees with a residence permit) to temporarily stay with their family, friends or a host family. The COA arrangement is aimed at bettering the participation of refugees. We researched the arrangement as facilitated by Takecarebnb (TCBnB), a voluntary initiative that matches refugees and host families. We compared status holders who stayed with a TCBnB host family with status holders that stayed with friends or family (without the interference of an intermediary organisation) and status holders who did not make use of the arrangement but, instead, remained in an Asylum Seeker' Centre until they were given permanent accommodations. In addition, we researched the conditions under which the added value of the arrangement could be ensured. The results of this study provide the COA with substantiation on whether or not to continue this pilot. We conducted a literature study and interviewed all involved parties such as status holders who did (and did not) make use of the arrangement, host families, people living near host families and professionals and volunteers of the involved organisations.

We conclude that the arrangement, in which status holders temporarily stay with family, friends or host families, contributes to a more rapid start in building a new life in the Netherlands. The arrangement enables status holders to move sooner to a context in which the conditions for participation are present: control of their own time/ daily activities, (inner) peace, an environment that offers facilities relevant for integration and participation, and a supportive, domestic environment in which they feel at home. Status holders who make use of the arrangement benefit vastly from the (practical) support they receive in getting acquainted with the Dutch context. Status holders who stay with their friends or families, in addition, benefit from the experience and knowledge of these individuals as they have often only recently established in the Netherlands themselves. Previous research on the position of refugees who arrived in the Netherlands longer ago showed that a long period of inactivity or the lack of possibilities to

work on their own prospects in the receiving country may lead to poor outcomes of participation and integration. The added value of the arrangement, thus, mainly lies in the fact that status holders who make use of the arrangement are able to start building their lives in the Netherlands sooner, thereby, losing less valuable time. Furthermore, the added value of the arrangement lies in facilitating both societal initiatives, such as TCBnB, and unorganised temporary stays with friends and family. This forms an important addition to the professional and voluntary support that status holders receive in their first stages in the Netherlands.

We compared status holders who made use of the matching arrangement via TCBnB to status holders who, without the interference of an intermediary organisation, stayed with friends or family and to status holders who remained in an Asylum Seeker' Centre until they were given a permanent accommodation. Status holders who made use of the TCBnB arrangement are the most advanced in terms of several forms of participation. They receive education the most and a few have paid jobs. Moreover, this group has the most contact with native Dutch. The high(er) level of participation of this group can be partially attributed to the group's specific characteristics. The group contains mostly young, highly educated, English speaking status holders who have a clear idea about how they want to build a life in the Netherlands – often through education – and who and what they need to achieve this. Hence, they are highly motivated and skilled to make a new start. This group makes use of the arrangement in order to be able to leave the ASC sooner and start working on their personal goals. Involved stakeholders qualify this group as the 'people who will make it anyways'. Status holders who temporarily stayed with family or friends also wish to leave the ASC, but have a less clear vision for their future. These people need more support in order to find their way in the Netherlands. This support is currently insufficiently available. There is still an administrative relationship between the COA and status holders when they use the arrangement as there is a weekly reporting obligation where status holders can ask questions during office

hours. However, in practice, this support is not sufficient to help status holders start with activities aimed at participation. We found a few more issues that need to be resolved. The knowledge about the existence of the COA arrangement - among both employees of asylum seeker centres and refugees - can be enhanced, so that more status holders can make use of the arrangement. Furthermore, our study shows that the co-resident rule (that determines that when people share a house with more adult co-residents, the amount of welfare benefits they receive is adjusted accordingly), withholds families from registering as a host family. Moreover, there is more profit to be gained from the arrangement by introducing a more flexible form of reporting obligation of the COA so that it does not interfere with the activities of status holders that are focused on participation.

1 Inleiding

De komst van vluchtelingen naar Nederland stelt alle betrokken partijen voor een grote uitdaging. Asielzoekers hebben bij aankomst in Nederland recht op opvang door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) vanaf het moment dat ze asiel aanvragen totdat ze een verblijfsvergunning hebben of hun verzoek is afgewezen¹. Statushouders – asielzoekers die een verblijfsvergunning hebben gekregen en dus (tijdelijk) in Nederland mogen blijven – worden volgens de regeling Taakstelling Huisvesting Vergunninghouders² gekoppeld aan een gemeente waar zij woonruimte aangeboden krijgen. Er zit doorgaans enige tijd tussen het moment van toekenning van de verblijfsstatus en de daadwerkelijke beschikbaarheid van woonruimte in de aangewezen gemeente. Eind januari 2019 waren er 4.510 statushouders die wachtten op een woning³. De gemiddelde wachttijd was voor hen 20-24 weken⁴.

Het overgrote deel van de wachtende statushouders verblijft op een COA-locatie. Een aantal van hen kiest voor een extern adres. Het gaat om statushouders die op vrijwillige basis gebruik maken van de “Logeerregeling vergunninghouders” van het COA. De logeerregeling bepaalt dat statushouders tijdelijk kunnen verblijven bij vrienden/familie of een Nederlands gastgezin met behoud van hun leefgeld en andere verstrekkingen vanuit Regeling verstrekking asielzoekers (Rva) 2005. Aanvullend krijgen zij een

wekelijkse toelage (wooncomponent)⁵. Buiten de logeerregeling vallen statushouders die *informeel* logeren, dat wil zeggen dat zij op papier in de opvang verblijven, maar in de praktijk logeren bij vrienden of familie⁶.

De logeerregeling - en de voorganger “zelfzorgarrangement”⁷ - werd in 2015 ingesteld door het COA als noodmaatregel om de capaciteit van opvangplekken te vergroten⁸: als statushouders die nog geen woonruimte hebben gekregen niet (meer) in de centrale opvang verblijven, kunnen nieuwe asielzoekers worden opgevangen. Deze noodzaak kwam te vervallen, omdat het COA eind 2016 over voldoende opvangplekken beschikte⁹. De nieuwe logeerregeling, die vanaf februari 2018 in een eenjarige pilotvorm wordt beproefd, heeft dan ook een andere insteek, namelijk de participatie en integratie van statushouders¹⁰ te laten logeren in de gemeente waar ze ook een woning toegewezen hebben gekregen.

Het logeren bij een Nederlands gastgezin wordt georganiseerd door Stichting TakeCareBnB (TCBnB). Deze organisatie is in 2015 opgericht vanuit het idee dat logeren door vluchtelingen ertoe leidt dat beide partijen elkaar leren kennen en dat aldus over en weer meer begrip ontstaat. Dit vrijwilligersinitiatief heeft in 2018 een convenant gesloten met het COA voor een periode van 12 maanden. De inhoud van de overeenkomst is dat

1 In deze rapportage hanteren we de begripsomschrijvingen zoals gedefinieerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek, <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen>. We gebruiken de term ‘statushouder’ voor asielzoekers van wie het verzoek is ingewilligd en die een (legale) verblijfsstatus hebben gekregen. De overheid hanteert hiervoor vaak de term vergun-ninghouder. De betekenis van deze twee termen is hetzelfde.

2 Elk half jaar krijgen gemeenten door het Rijk een taakstelling opgelegd voor het aantal te huisvesten vergunninghouders. Op basis daarvan koppelt het COA de vergunninghouder aan een gemeente en de gemeente zoekt vervolgens passende woonruimte (<https://www.coa.nl/nl/asielopvang/huisvestingvergunninghouders>).

3 Het cijfer heeft betrekking op de stand van zaken op 21 januari 2019, zie <https://www.coa.nl/nl/over-coa/bezetting/personen-in-de-opvang-uitgesplitst-naar-leeftijd-en-land-van-herkomst>

4 Mondelinge informatie van het COA. Naar aanleiding van Kamervragen, antwoordde de minister in januari 2018 dat de gemiddelde wachttijd vijf a zes maanden was, zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-829.html>

5 https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/factsheet_logeerregeling.pdf

6 Het COA gebruikt hiervoor de term ‘grijze bedden’.

7 Op 16 september 2016 is het zelfzorgarrangement overgegaan in de logeerregeling. Het belangrijkste verschil was dat statushouders zich direct moesten inschrijven op het adres van het gastgezin. Dat kan als gevolg hebben dat gastgezinnen gekort worden op hun bijstandsuitkering en toeslagen.

8 https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/factsheet_zza_nederlands.pdf

9 Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016).

10 Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016).

TCBnB zich inzet om matches te realiseren tussen statushouders en gastgezinnen en dat het COA een bedrag betaalt voor elke succesvolle match die TCBnB tot stand brengt.

1.1 Doelstelling onderzoek

In dit onderzoek inventariseren we de meerwaarde en opbrengsten van de vernieuwde aanpak van logeren voor de participatie en integratie van statushouders. Met de resultaten van het onderzoek wil de aanvrager, het COA, inzicht krijgen in de meerwaarde van de logeerregeling voor statushouders die via TCBnB logeren vergeleken met verblijf in een AZC of bij familie en vrienden. Daarmee wil het COA een onderbouwde beslissing maken of en hoe zij de logeerregeling willen voortzetten.

De probleemstelling luidt:

Wat zijn de (mogelijke) opbrengsten van de logeerregeling voor de participatie en integratie van statushouders die via TCBnB logeren, vergeleken met statushouders die in een AZC, of bij familie en vrienden verblijven, en onder welke condities wordt deze meerwaarde bereikt?

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 introduceren wij de onderzoeksvragen en de gehanteerde onderzoeksmethoden en geven we een beschrijving van het veldwerk en de analyse van de verzamelde data. In hoofdstuk 3 schetsen we de beleidscontext van de logeerregeling. In hoofdstuk 4 operationaliseren we aan de hand van de literatuur de begrippen integratie en participatie in relatie tot het (al dan niet) logeren van statushouders bij gastgezinnen. In hoofdstuk 5 beschrijven we de uitvoering van de logeerregeling. In hoofdstuk 6 en 7 bespreken we achtereenvolgens de ervaringen en de opbrengsten van het logeren. In hoofdstuk 8 geven we onze conclusies weer.

Wij hebben aan de rapportage enkele bijlagen toegevoegd. In bijlage 1 staat een overzicht van de leden van de begeleidingscommissie. Wij danken de leden voor hun constructieve feedback gedurende het gehele onderzoeksproces. In bijlage 2 staan de deelvragen van het onderzoek zoals geformuleerd door de opdrachtgever. Bijlage 3 bevat uitgebreide informatie over de achtergrondkenmerken van de respondenten (statushouders en gastgezinnen) van dit onderzoek.

2 Het onderzoek

De eerste paragraaf van dit hoofdstuk is gewijd aan de onderzoeksvragen. Daarna bespreken we de opzet van het onderzoek en de gehanteerde onderzoeksmethoden. De laatste paragraaf geeft een korte beschrijving van de wijze waarop wij de analyse van de data ter hand hebben genomen.

2.1 Onderzoeksvragen

De centrale vraagstelling van dit onderzoek luidt:

Wat zijn de (mogelijke) opbrengsten van de logeerregeling voor de participatie en integratie van statushouders die via TCBnB logeren, vergeleken met statushouders die in een AZC, of bij familie en vrienden verblijven, en onder welke condities wordt deze meerwaarde bereikt?

De onderzoeksvragen hebben betrekking op (1) de uitvoering van de logeerregeling, de perspectieven van de verschillende stakeholders en betrokkenen en de beschrijving van de doelgroep; (2) ervaringen van gastgezinnen, statushouders, het COA en TCBnB met het logeren bij TCBnB gastgezinnen/vrienden of familie en de vergelijking met het verblijf in een AZC; en (3) de opbrengsten met betrekking tot participatie en integratie van de statushouders die logeren/logeerden bij een TCBnB gastgezin/vrienden of familie, of verblijven/verbleven op het AZC, alsmede de mogelijke opbrengsten met betrekking tot het draagvlak voor de opvang van vluchtelingen in de directe omgeving van het gastgezin. De deelvragen zoals geformuleerd door de opdrachtgever zijn te vinden in Bijlage 1.

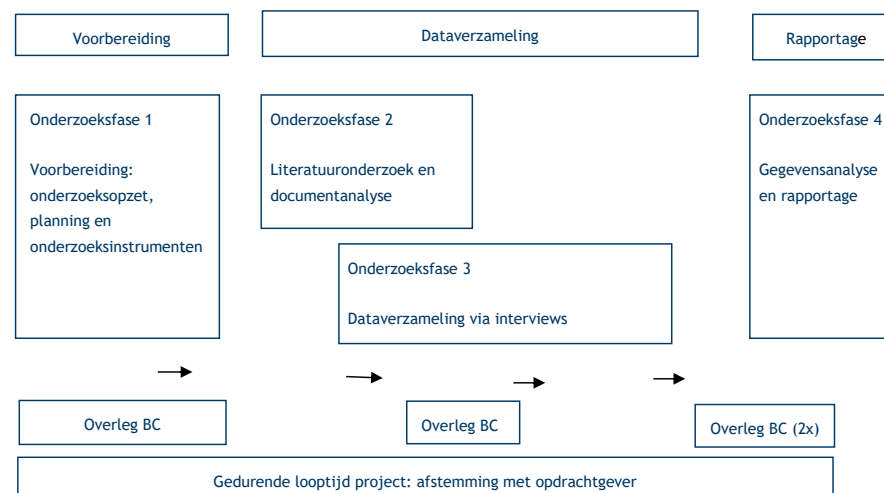
Van de vraagstelling zijn de volgende deelvragen afgeleid:

1. Hoe wordt de logeerregeling uitgevoerd en welke statushouders nemen deel?
2. Welke ervaringen zijn er met de logeerregeling en met het verblijf van statushouders in het AZC?
3. Wat zijn de opbrengsten van de logeerregeling?

2.2 Opzet van het onderzoek

In dit onderzoek maakten we gebruik van verschillende onderzoeksmethoden: literatuurstudie en documentenanalyse, verdiepende interviews en groepsgesprekken. Deze kwalitatieve aanpak past bij de doelstelling van het onderzoek, namelijk het krijgen van inzicht in de waarde van de logeerregeling voor diverse betrokken partijen. In overleg met de begeleidingscommissie is besloten om het vragenlijstlijstonderzoek, dat in een eerdere versie van de onderzoeksopzet was opgenomen, te vervangen door interviews. Dit had twee redenen: ten eerste bleek dat voor kwantitatief onderzoek de benodigde aantallen respondenten niet te realiseren waren. Ten tweede oordeelde de begeleidingscommissie dat juist een kwalitatief onderzoek de meeste aanknopingspunten biedt om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Wij hebben gesproken met alle betrokken partijen: logerende en niet-logerende statushouders, gastgezinnen, personen in de omgeving van gastgezinnen en professionals en vrijwilligers van betrokken organisaties. Onderstaand schema geeft de fasering van het onderzoek weer.

In fase 1 hebben wij de onderzoeksopzet besproken met de begeleidingscommissie en de opdrachtgever van het onderzoek en de onderzoeksinstrumenten ontwikkeld. Vervolgens hebben we in fase 2 door documentenanalyse en literatuurstudie de beleidscontext van de COA Logeerregeling onderzocht. Van het COA kregen we relevante (beleids)documenten en een overzicht van de aantallen en kenmerken van logés, die ons inzicht gaven in de logeerregeling en de beleidscontext. Door een beknopte literatuurstudie hebben we zicht gekregen op participatiekansen en –belemmeringen van statushouders.

In fase 3 voerden wij individuele interviews en groepsgesprekken uit. Deze hadden tot doel om antwoorden te geven op vragen met betrekking tot de organisatie en het verloop (proces) van het logeren bij gastgezinnen. Daarnaast hadden de interviews vooral betrekking op de ervaringen en ervaren baat met de logeerregeling in relatie tot participatie- en integratieactiviteiten. We hielden face-to-face gesprekken met statushouders, gastgezinnen, het COA en TCBnB. Daarnaast spraken we VluchtelingenWerk en betrokken ministeries. VluchtelingenWerk Nederland, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Justitie en Veiligheid zijn (samen met het COA en TCBnB) lid van een werkgroep rondom de logeerregeling.

We hebben gesprekken gevoerd met drie groepen statushouders: (a) statushouders die gelogeerd hebben via TCBnB, (2) statushouders die gelogeerd hebben bij familie en vrienden en (3) statushouders die niet gelogeerd hebben maar in een AZC verblijven of verbleven. We spraken met twee groepen gastgezinnen: gastgezinnen van TCBnB en gastgezinnen die familie of vrienden van statushouders zijn. De werving van statushouders die logeerden via TCBnB en TCBnB gastgezinnen hebben we gerealiseerd door samenwerking met TCBnB. Statushouders die niet hebben gelogeerd, bereikten we via het COA. Voor de werving van statushouders die logeerden bij familie of vrienden en gastgezinnen die een naaste in huis namen hebben we het COA gevraagd om een intro-

ductiebrief te sturen naar bij hen geregistreeerde logerende statushouders. Ook maakten we gebruik van diverse sociale media om een oproep tot deelname te plaatsen. Dit heeft echter minder resultaat opgeleverd dan gehoopt: we interviewden 5 in plaats van 10 statushouders die logeerden bij familie of vrienden en 4 in plaats van 8 gastgezinnen die een naaste te logeren hadden. De moeizame werving is vooral te wijten aan het feit we niet beschikten (in tegenstelling tot de betrokkenen rondom TCBnB) over contactgegevens van deze groep. Voor beide groepen geldt daarnaast dat het aantal logés (en dus ook het aantal gastgezinnen) een fractie is van de groep statushouders die wacht op een woning (zie hiervoor ook hoofdstuk 4).

Vier statushouders zijn in het Arabisch geïnterviewd. Bij twee statushouders vond het interview in het Farsi plaats. Twee statushouders zijn in het Nederlands geïnterviewd. De overige interviews met statushouders vonden in het Engels plaats. Twee gastgezinnen familie en vrienden zijn in het Arabisch geïnterviewd. De andere twee gastgezinnen familie en vrienden in het Engels. Ten tijde van de interviews waren 10 van de 16 geïnterviewde logerende statushouders nog aan het logeren, 6 waren al klaar met logeren.

De interviews waren semi-gestructureerd en duurden gemiddeld een uur. De interviews vonden plaats op een locatie die door de respondent gekozen was. Daarnaast hielden we telefonische interviews van ongeveer 30 minuten met personen uit de directe omgeving van de gastgezinnen. De statushouders (zowel logés als niet-logés) en gastgezinnen familie en vrienden ontvingen voor hun deelname een VVV-bon.

Logés TCBnB

We spraken elf respondenten die hebben gelogeerd via TCBnB (twee van deze respondenten waren een stel die samen bij één gastgezin logeerden). Deze respondenten zijn mannen en 1 vrouw tussen de 20-30 jaar. Vier logés komen uit Syrië en vijf logés zijn

van oorsprong Iraans. De overige twee respondenten komen uit Palestina en Jemen. De respondenten zijn over het algemeen hoogopgeleid. Op twee respondenten na hebben alle logés een bachelor diploma of volgden zij een bacheloropleiding toen zij moesten vluchten uit hun land van herkomst.

Logés bij vrienden/familie

We spraken vijf statushouders die logeerden bij familie of vrienden. Al deze statushouders zijn vrouwen en hun leeftijd varieert tussen de 25 jaar en 52 jaar. De respondenten komen uit Rusland, Irak, Syrië en Turkije en logeerden allemaal bij iemand die oorspronkelijk ook uit hun land van herkomst komt. Twee respondenten logeerden bij een familielid, de overige respondenten kenden elkaar via familie of vrienden. Drie van de respondenten hebben een opleiding gevolgd en gewerkt in hun land van herkomst. Drie respondenten logeerden niet in de gemeente waaraan zij gekoppeld zijn.

Niet-logerende statushouders

We spraken tien statushouders die niet hebben gelogeed. Dit zijn allemaal mannen tussen de 20-40 die over het algemeen hoogopgeleid zijn. De niet-logerende statushouders komen uit verschillende landen, zoals Turkije, Iran, Pakistan, Libië en Ethiopië. Zeven van hen verbleven op het moment van het interview in een AZC in een niet-stedelijk gebied, terwijl drie statushouders al een woning in een gemeente hebben toegewezen gekregen.

Gastgezinnen TCBnB

We spraken acht gastgezinnen die via TCBnB een logé hadden. Alle gastgezinnen hebben een autochtoon Nederlandse achtergrond en de meerderheid van de gezinnen woont in de stad. De samenstelling van de gastgezinnen varieert. Zo zijn er gezinnen met jonge kinderen die een logé in huis hadden, maar ook alleenstaande jonge mannen en een

stel dat al gepensioneerd is. De meeste logés hadden bij het gastgezin alleen een eigen slaapkamer en deelden de rest van de voorzieningen, zoals de keuken en badkamer, met het gastgezin. Vijf van de gastgezinnen hadden in totaal één logé, twee gastgezinnen hadden twee keer achter elkaar een logé en bij een gastgezin verbleef een stel.

Gastgezinnen familie en vrienden

We spraken vier gastgezinnen die familie en vrienden waren van de statushouders. Drie van hen waren alleenstaande mannen, een van hen was een gezin met drie kinderen. De gastgezinnen komen allemaal uit hetzelfde land van herkomst als hun logés en spreken, op één man na, beperkt Nederlands waardoor drie interviews in de moedertaal van de respondent zijn afgenomen. Drie van de gastgezinnen zijn korter dan vijf jaar in Nederland. In bijlage 3 is uitgebreidere informatie over de achtergrondkenmerken van de statushouders en gastgezinnen opgenomen.

Omgeving van TCBnB gastgezinnen

We spraken telefonisch 10 respondenten uit de omgeving van de gastgezinnen, die aangedragen waren door de gastgezinnen. Dit waren vier mannen en zes vrouwen. Een aantal respondenten is familie van het gastgezin, zoals een moeder of zus. Een van de respondenten heeft een latrelatie met de gastvrouw van het gastgezin. De overige respondenten zijn vrienden of kennissen die het gastgezin kennen via de kerk, via studie, of uit de omgeving. Alle respondenten wonen bij het gastgezin in de buurt. Het wisselt echter hoe vaak zij contact hebben met het gastgezin.

TCBnB

Bij de start van het onderzoek (september 2018) organiseerden we een groepsgesprek met TCBnB. Aan dit gesprek namen de directeur van TCBnB, een coördinator, de voorzitter van het bestuur en een vrijwilliger deel. We hebben nog een aanvullend gesprek

gehad met een voormalig vrijwilliger over de aanpak van TCBnB. Aan het einde van het onderzoek (maart 2019) hebben we nogmaals een gesprek met de interim directeur gehad over de toekomst van de organisatie.

COA

We spraken op het landelijk kantoor van het COA tegelijk met de interim directeur uitvoering en met de waarnemend voorzitter van het bestuur. De interim directeur is beleidsmatig betrokken geweest bij de opzet van de logeerregeling. De waarnemend voorzitter heeft als normaal bestuurslid de portefeuille begeleiding, waaronder de logeerregeling valt, in haar portefeuille. Ook spraken wij op het AZC Luttelgeest¹¹ twee personen die werken als woonbegeleider en in die functie betrokken zijn bij de logeerregeling. Verder spraken we individueel met een COA-medewerker die als casemanager bij het AZC Luttelgeest werkte, maar die nu bij een AZC in Amsterdam werkt. Ook spraken we de beleidsregisseur Opvang en Begeleiding, die beleidsmatig verantwoordelijk is voor alternatieve opvangvormen, waaronder de logeerregeling valt. Bovendien spraken we een programmabegeleider van het AZC Amsterdam. Tot slot, hebben we tijdens het onderzoek regelmatig contact gehad met ons contactpersoon werkzaam bij het COA landelijk.

Ministeries van Justitie en Veiligheid en Sociale Zaken en Werkgelegenheid

We spraken twee beleidsmedewerkers van de ministeries van respectievelijk Justitie en Veiligheid en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De beleidsmedewerker van het ministerie van Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor het dossier opvang en is in die hoedanigheid betrokken bij de logeerregeling. De beleidsmedewerker van het

ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is via het account COA betrokken bij de logeerregeling.

VluchtelingenWerk

We spraken op het landelijk bureau van Vluchtelingenwerk met een beleidsmedewerker integratie en met een stafmedewerker integratie. De beleidsmedewerker was beleidsmatig betrokken bij de opzet van de nieuwe logeerregeling. De stafmedewerker heeft op uitvoerend niveau contact met TCBnB en het COA over de logeerregeling. Daarnaast hebben we telefonisch een medewerker van VluchtelingenWerk in een G4-gemeente gesproken.

2.3 Analyse

In fase 4 hebben wij alle data geanalyseerd en kwamen we tot een synthese van de onderzoeksresultaten. In de analyse werkten wij vanuit de *grounded theory*. Grounded theorists zeggen ‘*all is data*’ en de methode maakt geen verschil in de analyse van verschillende typen data. Hierdoor ontstaat er een synergie tussen de verschillende bronnen (Corbin & Strauss, 1990). Voor ons onderzoek betekende dit dat alle bronnen zijn meegenomen in de analyse: beleidsdocumenten en literatuur, de interviews en de groepsgesprekken.

We hebben de verslagen van de interviews en groepsgesprekken geanalyseerd in twee stappen: op basis van de onderzoeksvragen hebben we een eerste analyse van de antwoorden gemaakt. Vervolgens hebben we langs inductieve weg het materiaal geanalyseerd naar achterliggende dimensies. We keken daarbij ook naar de frequentie waarin kwesties of argumenten naar voren werden gebracht. De concepten die hieruit voortkwamen zijn uiteindelijk gebruikt om de hoofdstukken 4, 5 en 6 te schrijven.

In deze rapportage maken we veelvuldig gebruik van citaten uit de interviews en groepsgesprekken. De citaten illustreren de aangetroffen praktijk, ervaring of opvatting

¹¹ We hebben voor de locatie Luttelgeest gekozen omdat hier volgens het COA veel kennis en ervaring met de logeerregeling bestond. Op deze locatie hebben we ook interviews gehouden met statushouders die niet logeerden.

van de respondent(en). De paragrafen waarin we gebruikmaken van citaten, kennen een hiërarchische opbouw. De vaakst genoemde praktijken, ervaringen of opvattingen geven we al eerste weer. Daarna bespreken we zaken die minder vaak worden genoemd en die een specifiek onderdeel van de praktijken, ervaringen en opvattingen illustreren.

3 Beleidscontext en de logeerregeling

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de aantallen statushouders die nog in de opvang verblijven en de voorzieningen waarvan zij gebruik kunnen maken. Vervolgens gaan we dieper in op één van deze voorzieningen: de logeerregeling.

3.1 Statushouders in de opvang

Asielzoekers hebben bij aankomst in Nederland recht op opvang door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) vanaf het moment dat ze asiel aanvragen totdat ze een verblijfsvergunning hebben of hun verzoek is afgewezen. Als asielzoekers een verblijfsvergunning toegewezen hebben gekregen worden ze statushouders genoemd en volgens de taakstelling huisvesting worden statushouders toegewezen aan een gemeente, die verantwoordelijk is voor de huisvesting. Zodra een asielzoeker een verblijfsvergunning heeft gekregen, heeft het COA twee weken de tijd om de statushouder aan een gemeente te koppelen. Er zit op 1 februari 2019 gemiddeld 20-24 weken tussen het moment van toekenning van de verblijfsstatus en de daadwerkelijke beschikbaarheid van woonruimte in de aangewezen gemeente¹². Eind januari 2019 waren er 4.510 statushouders die wachtten op een woning¹³. Het overgrote deel hiervan verblijft op een COA-locatie. In november 2018 bestaat ongeveer een kwart van de bewoners van het COA uit personen die een voorlopige vergunning tot verblijf hebben gekregen¹⁴.

Op het moment dat de verblijfsvergunning wordt verleend, start de inburgeringsplicht. Het inburgeren behelst het leren van de Nederlandse taal en het opdoen van kennis over

de Nederlandse samenleving en wordt afgesloten met een inburgeringsexamen. De standaardtermijn om aan de inburgeringsplicht te voldoen is drie jaar¹⁵. Doorgaans maken inburgeringsplichtigen gebruik van (taal)lessen als voorbereiding op het inburgeringsexamen. In de praktijk start dit inburgeringstraject in de gemeente waarin statushouders zich vestigen. Omdat er in de praktijk een flinke periode zit tussen statusverlening en daadwerkelijke toekenning van een woning, wordt in de opvang het programma *Vorbereiding op de inburgering* (V-inburgering) aangeboden¹⁶. Dit programma bestaat uit NT2-taallessen, de training Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) en individuele begeleiding gericht op zelfstandig wonen en leven in Nederland. Deelname aan het programma is niet verplicht, maar wordt vanuit het COA wel gestimuleerd. In aanvulling op de V-inburgering voert het COA (in samenwerking met IOM en UAF) ook nog het project VOORwerk uit. Hier leren statushouders via training en individuele begeleiding hoe zij in Nederland een baan vinden en behouden door het (verder) ontwikkelen van hun sociale en communicatieve vaardigheden. Ook bouwt en onderhoudt VOORwerk een netwerk van bedrijven en instellingen die mogelijk leerwerkplekken hebben waarin statushouders de opgedane kennis en vaardigheden kunnen trainen¹⁷. Statushouders in de opvang hebben ook een zogenaamde COA-casemanager, die hen stimuleert “ bezig te zijn met hun toekomst ”¹⁸. Statushouders kunnen bij hun casemanager terecht met hun vragen over het opbouwen van een leven in Nederland, maar ook de programmabegeleider en woonbegeleider spelen een rol.

12 Mondelinge informatie van het COA. Naar aanleiding van Kamervragen, antwoordde de minister in januari 2018 dat de gemiddelde wachttijd vijf a zes maanden was, zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-829.html>

13 Het cijfer heeft betrekking op de stand van zaken op 21 januari 2019, zie: <https://www.coa.nl/nl/over-coa/bezetting/personen-in-de-opvang-uitgesplitst-naar-leeftijd-en-land-van-herkomst>

14 Het cijfer heeft betrekking op de stand van zaken op 5 november 2018, zie: <https://www.coa.nl/nl/over-coa/bezetting/personen-in-de-opvang-uitgesplitst-naar-leeftijd-en-land-van-herkomst>

15 Er zijn mogelijkheden tot verlenging van de termijn, zie onder meer Wet inburgering 2013 artikel 7 (niet verwijtbaarheid en alfabetiseringscursus).

16 Dit programma is gestart op 1 januari 2016 (https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/programma_vorbereiding_op_inburgering_mei2016.pdf)

17 <https://www.coa.nl/nl/voor-gemeenten/programma-vorbereiding-op-inburgering> https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/folder_-_vroeg_integratie_en_participatie_bij_het_coa.pdf

18 https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/folder_-_vroeg_integratie_en_participatie_bij_het_coa.pdf

3.2 De logeerregeling

Statushouders in de opvang kunnen op vrijwillige basis gebruik maken van de vernieuwde logeerregeling statushouders van het COA. Deze regeling bepaalt dat statushouders tijdelijk kunnen verblijven bij een TCBnB gastgezin of bij vrienden/familie met behoud van hun leefgeld en een aantal andere verstrekkingen waarop zij vanuit het COA recht hebben¹⁹. Aanvullend krijgen zij een wekelijkse toelage van € 25, die bedoeld is voor kosten voor wonen (de zogenaamde ‘wooncomponent’)²⁰. Buiten de logeerregeling vallen statushouders die *informeel* logeren. Het belangrijkste verschil met formeel logeren is dat statushouders niet ingeschreven staan in de gemeente waar ze logeren. Oftewel, op papier verblijven ze in de opvang, maar in de praktijk logeren ze bij vrienden of familie²¹.

Het COA heeft voor statushouders een aantal voorwaarden opgesteld om deel te mogen nemen aan de logeerregeling. Deze zijn vooral administratief en praktisch van aard. De statushouder moet aan een gemeente gekoppeld zijn en in afwachting zijn van een definitieve woning. Ook dient de statushouder in het bezit te zijn van een BSN-nummer en op het adres van het gastgezin ingeschreven te worden. De statushouder dient een huisarts gevonden te hebben in de logeergemeente en geen (intensief) medisch behandeltraject te volgen. Ouders van leerplichtige kinderen mogen ook deelnemen, maar de leerplicht mag niet in het gedrang komen. Statushouders tot 21 jaar ontvangen geen wooncomponent. Aan gastgezinnen stelt het COA de eis dat het gezinshoofd een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)²² dient te overleggen.

19 Regeling Verstrekkingen Asielzoekers en andere categorieën vreemdelingen 2005, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0017959/2018-01-01>.

20 https://www.coa.nl/sites/www.coa.nl/files/paginas/media/bestanden/factsheet_logeerregeling.pdf

21 Het COA gebruikt hiervoor de term ‘grijze bedden’.

22 Een VOG is een verklaring waaruit blijkt dat het gedrag van de aanvrager in het verleden geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving. Zie <https://www.justis.nl/producten/vog/index.aspx>

3.3 Logeren via TCBnB

Voor februari 2018 werkten het COA en Stichting TCBnB informeel samen bij het logeren van statushouders in Nederlandse gastgezinnen. In februari 2018 heeft het COA een convenant gesloten met TCBnB voor de periode van een jaar. In het convenant zijn onderlinge afspraken vastgelegd, onder andere over de werkwijze en de vergoeding die wordt gegeven aan TCBnB. Tijdens de pilotfase blijft de huidige logeerregeling in stand. Er zijn enkele aanvullingen, onder andere dat het logeren bij een gastgezin bij voorkeur plaatsvindt in de gemeente van uitplaatsing (gekoppelde gemeente) en dat het logeren geen nadelige gevolgen heeft voor het tempo van uitplaatsing naar gemeentelijke huisvesting. Een eis die TCBnB stelt is dat de statushouder een basisniveau moet hebben van Nederlands of Engels. Dit wordt beoordeeld door een medewerker van TCBnB tijdens het intakegesprek. In het convenant spreekt het COA uit dat het meer dan voorheen wil investeren in de begeleiding van de statushouders die extern verblijven, met als doel te stimuleren tot deelname aan integratie en participatie activiteiten.

De kernactiviteit van TCBnB is het screenen en matchen van gastgezinnen en statushouders, bij voorkeur in de gemeente waar de statushouder zal worden uitgeplaatst voor gemeentelijke huisvesting. Als een statushouder belangstelling heeft voor logeren bij een TCBnB gastgezin, dan zorgt TCBnB voor bemiddeling en plaatsing van statushouders. De statushouder gaat dan eerst een weekend proef logeren bij het gastgezin en daarna hebben beide een bedenktijd van 5 dagen. Een statushouder blijft voor 3 maanden bij een gastgezin, daarna verdwijnt TCBnB als intermediair, omdat de statushouder huurbescherming opbouwt. In overleg met het gastgezin kan de statushouder ervoor kiezen om toch nog langer bij het gastgezin te verblijven²³, totdat uitstroom naar

23 Er is geen overzicht beschikbaar van het aandeel logés dat langer dan drie maanden bij het gastgezin verbleef. In de interviews met TCBnB gastgezinnen bleek dit in 3 van de 8 gezinnen aan de orde te zijn geweest.

gemeentelijke huisvesting mogelijk is. Als een statushouder nog geen woning in een gemeente heeft en niet langer wil of kan verblijven bij het gastgezin, gaat hij/zij tijdelijk terug naar een AZC.

3.4 Twee typen gastgezinnen

In de logeerregeling wordt een onderscheid gemaakt in logeren bij twee type gastgezinnen: bij TCBnB gastgezinnen of bij familie en vrienden. In het vervolg zullen we de termen TCBnB gastgezinnen en familie en vrienden gastgezinnen gebruiken om onderscheid te maken in beide categorieën. Bij TCBnB gastgezinnen gaat het over het algemeen over gezinnen met de Nederlandse nationaliteit, die niet behoren tot de eerste of tweede generatie migranten in Nederland. In de beleidsdocumenten van TCBnB hebben we geen criteria gevonden voor de selectie van gastgezinnen, maar uit een verkennende studie kwam naar voren dat 96% aangaf de Nederlandse nationaliteit²⁴ te hebben en dat 82% hoogopgeleid is. Van de categorie familie en vrienden die optreden als gastgezin ontbreekt een overzicht van de achtergrond(kenmerken). In de beleving van het COA gaat het om personen die zich vaak recent in Nederland hebben gevestigd.²⁵

24 De overige 4% gaf aan een Zwitserse nationaliteit te hebben.
Er is niet gevraagd wat de etnische achtergrond van de gastgezinnen was.

25 Van de vier gastgezinnen familie en vrienden in onderhavig onderzoek weten we dat zij allemaal uit hetzelfde land van herkomst als de logés komen. Drie van de vier zijn minder dan 5 jaar in Nederland, 1 van de gastgezinnen sinds 2008.

4

De logeerregeling en kansen voor participatie en integratie

In dit hoofdstuk schetsen we de beleidslogica die ten grondslag ligt aan de logeerregeling. We bespreken wat de veronderstelde mechanismen zijn die de relatie tussen de opzet en de doelen van logeerregeling expliciet maakt en welke onderbouwing we daarvoor gevonden hebben in de literatuur. Ook bespreken we de (institutionele) context waarmee statushouders die net een verblijfsvergunning hebben gekregen te maken hebben. Tot slot staan we stil bij eerdere ervaringen van met het logeren van vluchtelingen bij gastgezinnen in Nederland.

4.1 Doelen van de logeerregeling

In hoofdstuk 2 kwam al aan de orde dat de logeerregeling (en de voorganger “zelfzorgarrangement”) in het verleden gericht was op het vergroten van de uitstroom van statushouders uit de opvang, om zo het tekort aan opvangplaatsen voor asielzoekers te verminderen. Toen deze noodzaak verviel, is uiteindelijk toch besloten om de logeerregeling door te laten gaan waarbij de insteek gericht werd op de participatie en integratie van statushouders.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid verwoordt dit in 2017 als volgt aan de Kamer:

Niettemin zie ik het voordeel dat logeren buiten het COA kan hebben voor participatie/integratie. Sinds de hoge instroom zijn diverse initiatieven ontstaan om een maatschappelijke bijdrage te leveren. Veel mensen hebben zich aangemeld als gastgezin voor vergunninghouders²⁶. Een vergunninghouder kan eerder participeren/integreren indien hij gaat logeren bij een gastgezin in de stad of regio waaraan hij is gekoppeld voor definitieve uitplaatsing. De meeste gastgezinnen bieden niet slechts onderdak maar zullen de vergunninghouder ook helpen bij het leren van de Nederlandse taal en het wegwijs maken in de Nederlandse samenleving. Daarnaast zijn er ook vergunninghouders die logeren bij vrienden of familie in een andere gemeente. Mogelijk zijn deze vrienden of familieleden zelf bezig met integratie en beheersen zij de Nederlandse taal beperkt. Het is de vraag of in zulke logeersituaties een meerwaarde ontstaat voor participatie/integratie ten opzichte van een verblijf op het COA. Een nieuwe logeerregeling heeft bestaansrecht indien het logeren buiten het COA daadwerkelijk leidt tot een vergelijkbare of betere participatie/integratie²⁷.

De Staatssecretaris veronderstelt dat het logeren vooral een meerwaarde voor participatie en integratie heeft als de statushouder via TCBnB verblijft bij een Nederlands gastgezin. In ons onderzoek zullen we deze veronderstelling nader bekijken, door te kijken naar de ontwikkelingen van participatie(kansen) van drie type statushouders: statushouders die via TCBnB logeren bij een Nederlands gastgezin, statushouders die logeren bij familie of vrienden en statushouders die *niet* logeren, maar in afwachting van

²⁶ De overheid gebruikt de term ‘vergunninghouders’. Met die term wordt dezelfde groep mensen bedoeld als met statushouders, namelijk personen die een verblijfsvergunning hebben gekregen en zich in Nederland mogen vestigen.

²⁷ Ministerie van Veiligheid en Justitie (2017).

het beschikbaar komen van hun woning in het AZC verblijven. Hieronder bespreken we wat we verstaan onder het begrip participatie.

4.1.1 Participatie

De begrippen integratie en participatie worden vaak in een adem gebruikt. Bij de term 'integratie' is de achterliggende gedachte dat nieuwkomers gaandeweg steeds meer onderdeel worden van de samenleving en dat de positie die zij daarin innemen, steeds meer gaat lijken op die van reeds gevestigden.

Statushouders die wachten op een woning en wel of niet deelnemen aan de logeerregeling, hebben nog maar net een verblijfsstatus gekregen en staan daarom helemaal aan het begin van een integratieproces. Gegeven de (zeer) korte verblijfsduur zal de positie van statushouders in de samenleving, die met behulp van het integratiebegrip in beeld wordt gebracht, per definitie zeer sterk afwijken van die van gevestigde Nederlanders. Ook is het niet waarschijnlijk dat zich in deze positie grote wijzigingen voordoen in de korte onderzoeksperiode. In ons onderzoek hebben we daarom gekeken naar diverse vormen van participatie, die een beeld geven van wat men *doet* om deel te (gaan) nemen aan de samenleving. Vormen van participatie worden doorgaans afgeleid van de indicatoren die gebruikt worden om integratie in beeld te brengen, bijvoorbeeld de deelname aan de arbeidsmarkt, of onderwijs en de mate waarin men omgaat met personen die niet tot de eigen (herkomst)groep behoren (zie bijvoorbeeld Jennissen et al., 2007 in Maliepaard et al., 2017). Voor ons onderzoek naar net gearriveerde nieuwkomers zijn deze indicatoren van integratie niet erg bruikbaar omdat ze logischerwijs pas na verloop van tijd bereikt kunnen worden. Bovendien geven dergelijke indicatoren maar een beperkt inzicht in *de wijzen waarop* mensen deelnemen aan de samenleving. Het valt ons op dat in onderzoek naar nieuwkomers en hun positie(verwerving) nog weinig andere, meer fijnmazige indicatoren zijn ontwikkeld om inzicht te krijgen in de wijze waarop deze nieuwkomers (gaan) deelnemen aan de samenleving. Daarom hebben wij in andere

domeinen gekeken hoe het begrip participatie wordt geoperationaliseerd. We vonden dat ook in de gerontologie wordt geconstateerd dat gangbare indicatoren om naar participatie te kijken, tekort schieten. Ouder worden had decennialang de associatie met terugtreden uit de maatschappij en georganiseerde sociale verbanden. Deze '*disengagement*' van de samenleving is niet meer actueel nu ouderen langer gezond leven en juist (extra) actief zijn in bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of de zorg voor kleinkinderen. Daarnaast zijn ouderen ook steeds zichtbaarder doordat zij belangrijke consumenten zijn. In de *Canon van de Gerontologie* wordt daarom een fijnmaziger onderscheid gemaakt naar diverse vormen van participatie, dat tot doel heeft om de deelname aan de samenleving van ouderen zo goed mogelijk zichtbaar te maken (Broese van Groenou, 2011). Omdat wij graag dicht op de praktijk in beeld brengen welke stappen statushouders (kunnen) zetten om deel te nemen aan de samenleving, sluiten we ons bij dit onderscheid in drie vormen van participatie aan. De drie vormen zijn:

1. *Maatschappelijke participatie* betreft activiteiten waarmee men groepen of personen in de samenleving van dienst is, zoals het verrichten van betaalde arbeid, inzet in politieke en vrijwilligersorganisaties en bieden van informele hulp.
2. *Consumptieve participatie* omvat activiteiten gericht op zelfontplooiing en het eigen welzijn. Sociaal-culturele participatie, zoals musea bezoek en het bezoeken van restaurants, sportwedstrijden of pretparken, is ook een vorm van consumptieve participatie.
3. *Netwerkparticipatie* staat voor de ongeorganiseerde informele omgang met familie, burens en vrienden. Wij voegen hieraan toe dat deze informele omgang heden ten dage ook plaatsvindt via social media.

Door op deze, meer uitgewerkte manier naar deelname aan de samenleving te kijken, krijgen we ook een beter beeld van de randvoorwaarden die horen bij de diverse vormen van participatie.

4.2 Bijdrage van logeren aan participatie van statushouders nader bekeken

In onderhavig onderzoek gaan we na of, en zo ja hoe het logeren bij een TCbNB gastgezin voor statushouders een meerwaarde heeft voor hun participatie in de Nederlandse samenleving in vergelijking met statushouders die logeren bij familie en vrienden of in de centrale opvang verblijven.

In zijn brief noemt de staatssecretaris drie mechanismen in de logeerregeling die zouden kunnen leiden tot een meerwaarde voor de participatie en integratie, namelijk:

1. Statushouders leren de Nederlandse taal in de praktijk.
2. Statushouders worden wegwijs in Nederland door ondersteuning van het gastgezin.
3. De logeerregeling biedt betrokken burgers een manier om een maatschappelijke bijdrage te leveren.

In de volgende paragrafen bespreken we in hoeverre we in de literatuur ondersteuning hebben gevonden voor deze mechanismen en welke mogelijk andere mechanismen kunnen optreden.

4.2.1 Het leren van Nederlandse taal in de praktijk

In de hiervoor genoemde brief van de Staatsecretaris lezen we de verwachting dat TCbNB gastgezinnen zullen helpen bij het leren van Nederlands. Het leren van Nederlands gebeurt niet alleen in het klaslokaal, maar bij uitstek door daadwerkelijk Nederlands te horen en te spreken. Uit veel onderzoek naar de participatiekansen van recente groepen statushouders komt naar voren dat zij sterk behoefte hebben aan contexten en contacten waarin zij Nederlands met Nederlanders kunnen spreken om zo hun taalvaardigheid te vergroten (Ten Holder, 2012). Juist in de eerste periode na statusverlening ontbreekt het hier echter vaak aan (De Gruijter & De Winter-Kocak, 2018; Vluch-

telingenWerk Nederland, 2018). Buren, nieuwe kennissen en vrienden zouden in de behoefte kunnen voorzien. Het logeren bij een TCbNB gastgezin zou kunnen fungeren als een intensieve context voor het horen en spreken van Nederlands. Doordat statushouders bij Nederlandssprekenden in huis gaan wonen – en deel gaan uitmaken van het huishouden – vindt als het ware een onderdompeling plaats: men bevindt zich grote delen van de dag in een volledig Nederlandstalige omgeving. Daarbij is communiceren in de moedertaal niet mogelijk, waarbij men als het ware gedwongen wordt om met de nieuwe taal te oefenen. Uit de brief van de Staatssecretaris spreekt de verwachting dat statushouders vooral zullen gaan logeren bij familie en vrienden die zelf recent in Nederland gevestigd zijn. In dat geval komen ze terecht in een huishouden waar (binnenshuis) geen Nederlands wordt gesproken, maar waar ze in hun moedertaal kunnen spreken. Het logeren bij familie of vrienden biedt statushouders dan minder mogelijkheden om in de dagelijkse praktijk informeel hun Nederlandse taalvaardigheid te vergroten.

4.2.2 Ondersteuning bij wegwijs worden in Nederland

In de brief van de Staatssecretaris staat daarnaast dat TCbNB gastgezinnen statushouders mogelijk helpen bij het wegwijs worden in Nederland. Diverse onderzoeken laten zien dat praktische hulp en ondersteuning aan nieuwe statushouders belangrijke randvoorwaarden zijn om te kunnen gaan participeren in de Nederlandse samenleving (Kroft, 2012; VluchtelingenWerk Nederland, 2018). Statushouders en andere nieuwkomers raken gemakkelijk verstrikt in de Nederlandse bureaucratie en de ingewikkelde wijze waarop de overheid en instellingen (digitaal) communiceren. Dit is overigens niet voorbehouden aan nieuwkomers: van (tijdelijk) kwetsbare burgers in het algemeen heeft de overheid te hoge en onrealistische verwachtingen als het gaat om hun 'zelfredzaamheid' (WRR, 2017). Er is niet alleen sprake van een ingewikkelde *institutionele* context. Nieuwkomers hebben ook behoefte om inzicht te krijgen in Nederlandse omgangsvormen en gedragingen (Ferrier et al., 2017; Van Rooijen et al., 2018). Dit

inzicht ontstaat bij uitstek door daadwerkelijk deel te nemen aan de samenleving. Hier-voor is het belangrijk dat men hierin waar nodig wordt geïntroduceerd. De behoefte aan ondersteuning bij het wegwijzen heeft dus ook betrekking op *informele* organisaties en sociale netwerken. Uit de *Vluchtelingen Werk IntegratieBarometer 2018* blijkt dat statushouders die aan het inburgeren zijn desgevraagd het *meest* behoefte hebben aan sociaal contact en een sociaal netwerk (VluchtelingenWerk Nederland, 2018). Naar hun eigen inzicht is het juist de informele interactie met Nederlanders die hen op weg helpt bij het opbouwen van een nieuw leven in Nederland. Dit beeld wordt bevestigd in onderzoek, waarin aan Nederlanders met een verleden als vluchteling is gevraagd hoe hun integratieproces is verlopen en wat daaraan heeft bijgedragen. Naast de eigen inzet en motivatie om snel te integreren, blijken vooral het snel leren van Nederlands en het opbouwen van een sociaal en professioneel netwerk bij te hebben gedragen aan hun integratieproces (De Gruijter & De Winter-Kocak, 2018). Diverse onderzoeken laten zien dat - in het algemeen - het hebben van sociale contacten een positief effect heeft op (arbeids)participatie van statushouders (Campion, 2018; De Vroome & Van Tubergen, 2010). De sociale contacten kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan het oriënteren op mogelijkheden om te gaan werken, of een opleiding te volgen. Maar personen in het sociaal netwerk kunnen statushouders ook introduceren in de mogelijkheden rondom sociaal-culturele of recreatieve activiteiten, zoals sport. En nieuwe contacten kunnen weer leiden tot toegang tot andere sociale netwerken, bijvoorbeeld de weg effenen naar een stageplaats of een baan. Logeren bij een Nederlands gastgezin kan voor statushouders bijdragen aan het opbouwen van een relevant netwerk, dat mogelijk de weg effent voor oriëntatie op, of deelname aan de arbeidsmarkt. Onderzoek naar de mogelijke bijdrage van sociale contacten binnen de eigen herkomstgroep aan (arbeids)participatie is ambivalent. Dergelijke contacten hebben zelf mogelijk onvoldoende kennis van, of netwerken in de Nederlandse samenleving, waardoor zij statushouders niet vooruit kunnen helpen (Campion, 2018). Maar er zijn ook signalen dat contact met voorma-

lige vluchtelingen juist kan helpen om wegwijzen te worden in Nederland. Bijvoorbeeld omdat het gevoel tot een groep te behoren (*belonging*) bijdraagt aan het vermogen om contacten met anderen aan te gaan, maar ook omdat voormalig vluchtelingen recent eenzelfde kennismaking met de Nederlandse samenleving hebben doorlopen en hierdoor over unieke ervaringskennis beschikken (Edelbroek, 2010).

4.2.3 Het leveren van een maatschappelijke bijdrage en vergroten van de draagvlak voor opvang

Recent onderzoek naar de inzet van particuliere initiatieven van betrokken burgers bij het vluchtelingenvraagstuk laat zien dat deze in staat zijn in te spelen op snel veranderende omstandigheden, zoals de instroom van grotere groepen asielzoekers in 2015 en 2016 (Boersma, et al., 2018; Rast et al., 2019;). Ondersteuning van statushouders door (organisaties van) betrokken burgers bij het leren van Nederlands en het wegwijzen worden in Nederland heeft mogelijk niet alleen positieve effecten voor statushouders. Uit onderzoek naar motieven van vrijwilligers die zich inzetten voor asielzoekers en vluchtelingen blijkt dat *wederkerigheid* een belangrijke plaats inneemt. Niet alleen het belang van de ander – de asielzoeker of vluchteling – maar ook het eigen belang wordt gediend. De vrijwillige inzet is een concrete weg om de eigen (levens)overtuiging/idealen daadwerkelijk in de praktijk te brengen, maar ook een manier om de eigen horizon te verbreden (Bakker et al., 2018; De Gruijter & Razenberg, 2017; Hollands, 2006; Oliver et al., 2018).

Van (kennismakings)projecten gericht op het faciliteren van (interetnisch) contact – zoals de logeerregeling – wordt vaak verwacht dat deze vooroordelen verminderen en positieve meningen over de ander stimuleren, bijvoorbeeld doordat het contact leidt tot meer kennis over en minder angst voor de ander. Een cruciale aanname daarbij is dat een verbeterde mening over een persoon uit een minderheidsgroep ook leidt tot een verbeterde mening over deze groep als geheel. Uit onderzoek blijkt dit echter niet

zonder meer op te gaan, omdat positieve gevoelens die voortkomen uit het contact niet vertaald worden naar de groep in het algemeen (Matejkova & Leitner, 2017). Daarvoor is meer nodig: er moet voldoende kans zijn om elkaar te leren kennen, en in de situatie waarin het contact plaatsvindt, moeten beiden groepen ongeveer dezelfde statuspositie hebben. Daarnaast is belangrijk dat de situatie coöperatief is, en niet competitief en dat instituties en autoriteiten het contact ondersteunen (Allport 1954 in Verkuyten, 2010).

4.3 Context van participatie van statushouders

In deze paragraaf schetsen we de context waarin statushouders (starten met) participeren in de Nederlandse samenleving. We staan stil bij het verblijf in het AZC en de vestiging in de gemeente waarin men gehuisvest wordt.

4.3.1 Leven in de Centrale Opvang

Tot 1987 was er in Nederland geen officiële opvang. Asielzoekers werden bij aankomst in Nederland verwezen naar de Sociale Dienst en kregen een uitkering. Vanaf 1987 werden asielzoekerscentra ingericht, en sinds 1994 is het COA verantwoordelijk voor de opvang en begeleiding van asielzoekers²⁸. De inrichting van de opvang voor asielzoekers is onderhevig aan het maatschappelijke en politieke discours over nieuwkomers in de samenleving. Hier werd gaandeweg negatiever naar gekeken. Dit leidde vanaf de jaren negentig tot een opvangbeleid met veel restricties voor asielzoekers op het gebied van bewegingsvrijheid en dagbesteding (Geuijen, 1998; Ghorashi, 2005; Larruina & Ghorashi, 2016).

Aan de negatieve gevolgen van het leven in een AZC, is in veel academische literatuur aandacht besteed. Er is sprake van een gebrek aan privacy, vrijheidsbeperkingen

en een gebrek aan toekomstperspectief, zeker voor asielzoekers die nog in afwachting zijn van een beslissing over hun verblijfsstatus (Van Dijk et al., 2001). De literatuur heeft vaak betrekking op de negatieve gevolgen van onzekerheid over de verblijfsstatus van asielzoekers, gekoppeld aan de in het verleden soms lang oplopende wachttijden in de asielprocedure (Geuijen, 1998, 2003). Hierdoor staat het welbevinden en de (mentale) gezondheid van asielzoekers onder druk (Centrum 45, 2005; Dourleijn, 2011; Goosen & Gerritsen, 2007; Van den Muijsenbergh, 2004).

Daarnaast komt uit een recent rapport van de Inspectie Justitie & Veiligheid over risico's voor sociale veiligheid in AZC's naar voren dat sommige bewoners zich regelmatig gediscrimineerd voelen (door medebewoners) om afkomst, sekse, geloof of geaardheid. Ook het feit dat er beperkt toezicht is in de avond en nacht, er alcohol- en drugsgebruik door medebewoners plaatsvindt en er illegaal overnacht wordt door (overlast gevende) mensen op het AZC, heeft invloed op de door deze bewoners ervaren sociale veiligheid. Tot slot voelt men zich ook niet veilig vanwege de ligging van het AZC en inrichting van de gebouwen (bijvoorbeeld wanneer sprake is van een met veel bewoners gedeeld toilet op de gang) (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018).

De vaak afgelegen ligging van AZC's heeft niet alleen gevolgen voor de ervaren veiligheid, maar maakt het ook moeilijk voor bewoners om contacten aan te gaan en een nieuw leven op te bouwen (Geuijen, 1998; Ten Holder, 2012). Hierdoor kunnen bewoners van het AZC geïsoleerd raken van de buitenwereld (Academic network for legal studies on immigration and asylum in Europe, 2006). Dit is speciaal belemmerend voor statushouders in de opvang, omdat van hen juist wordt verwacht dat zij zich direct na statusverlening optimaal inspannen in te burgeren en te participeren in de Nederlandse samenleving. In 2013 concludeerde de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken dat er voor bewoners in een AZC vaak weinig mogelijkheden zijn om activiteiten te ondernemen, terwijl ze wel behoefte hebben aan een zinvolle dagbesteding (Adviescommissie

28 Zie <https://www.coa.nl/over-coa/wet-coa-missie-en-visie>

voor Vreemdelingenzaken, 2013). Het COA is de afgelopen jaren meer activiteiten gaan aanbieden voor statushouders gericht op integratie - zoals de voorinburgering en het project voorwerk. Deze activiteiten geven statushouders handvatten om sneller kunnen gaan participeren²⁹. Dit neemt niet weg dat statushouders in de opvang apart leven van de samenleving en dat dit participatie bemoeilijkt (Boersma et al., 2018).

4.3.2 Naar de gemeente

Uit onderzoek onder statushouders blijkt dat in de praktijk op participatie gerichte activiteiten op gang komen als men zich in de toegewezen gemeente heeft gevestigd, omdat dan onzekerheden omtrent de verblijfsstatus en de woonsituatie zijn weggenomen (Miellet & Van Liempt, 2017). Verreweg de meeste statushouders starten met de verplichte inburgering als zij zich in de gemeente hebben gevestigd (Blom et al., 2018; VluchtelingenWerk, 2018). Dit geldt vooral als het AZC - waarin men met een verblijfsstatus woont in afwachting van een woning - niet in de buurt van de toekomstige gemeente ligt (en men dus nog geen cursus in de toekomstige woonplaats kan inkopen). Dit is problematisch, omdat de inburgeringstermijn van 3 jaar ingaat op het moment dat de status wordt verleend. Als statushouders (door het logeren) versneld in de *gekoppelde gemeente* kunnen gaan wonen, zouden zij eerder kunnen starten met de verplichte inburgering. Ook de ondersteuning bij participatie en integratie vanuit de gemeente – de maatschappelijke begeleiding, het Participatieverklaringstraject en de arbeidstoeleiding – zou onder deze condities sneller kunnen starten. En ook voor het volgen van een opleiding, of het starten met een baan, is het van belang dat men in de buurt, of op bereisbare afstand, woont. Dit is overigens niet altijd de gemeente waaraan men gekoppeld is. Voor statushouders die via TCbNB logeren is de ambitie

geformuleerd om het logeren zo veel mogelijk te laten plaatsvinden bij een gastgezin in de gemeente waaraan de statushouder is gekoppeld. Bij statushouders die logeren bij vrienden of familie staat de relatie, en niet de woonplaats van het gastgezin voorop. Bij deze vorm van logeren speelt de relatie met de gemeente waaraan men gekoppeld is geen rol.

4.4 Eerdere ervaringen met en onderzoek naar het logeren van vluchtelingen in gastgezinnen

Tot slot staan we stil bij eerdere ervaringen met en onderzoek naar het logeren van vluchtelingen bij gastgezinnen in Nederland. In de jaren negentig van de vorige eeuw, had VluchtelingenWerk het zogenaamde “Joegoslavië-project”. Aanleiding hiervoor was dat vanaf de zomer van 1992 grote groepen vluchtelingen vanwege de oorlog in voormalig Joegoslavië naar Nederland kwamen. Omdat de vluchtelingen afkomstig waren uit een Europees land, dat velen bovendien kenden als vakantieland, namen veel particulieren het initiatief om te helpen. VluchtelingenWerk besloot om voort te bouwen op de spontane aanbiedingen van particuliere huisvesting en startte een gastgezinnenproject dat één jaar duurde. In afwachting van een andere opvangplek logeerden de Bosniërs, Kroaten en Serviërs maximaal drie maanden bij mensen in huis (Weiler & Wijnkoop, 2011). Uiteindelijk zijn in het kader van het gastgezinnenproject 230 vluchtelingen tijdelijk in een gastgezin geplaatst (Van Lanschot, 2017). Er is geen onderzoek gedaan naar (de ervaringen met) het logeren, maar betrokkenen van toen herinneren zich dat er – naast de vele positieve ervaringen die gasten en gastgezinnen hebben opgedaan – er ook misstanden waren. Zo kwam het voor dat vluchtelingen werden uitgebuit (doordat op hen een te groot beroep werd gedaan in relatie tot hun (financiële) bijdrage aan het huishouden), en dat gastgezinnen minder geschikt bleken om een veilige omgeving te bieden aan een kwetsbare vluchteling. Ook het matchen tussen enthousiaste burgers

²⁹ Zie bijvoorbeeld COA Jaarverslag, 2018 https://coa.h5mag.com/jaarverslag_2018/article# en <https://www.coa.nl/nl/voor-gemeenten/programma-voorbereiding-op-inburgering>

die zich hadden aangemeld als gastgezin en vluchtelingen (die in sommige gevallen de voorkeur gaven aan andere vormen van opvang) bleek geen sinecure³⁰.

Meer recent is - op verzoek van TCBnB - verkennend onderzoek gedaan naar de gevolgen van het logeren van statushouders bij TCBnB gastgezinnen, waarbij zowel naar de ervaringen van de statushouders als de gastgezinnen zelf gekeken is (Van Dijk et al., 2017). Uit deze verkenning blijkt dat zowel de gasten als de gastgezinnen het logeren (zeer) positief beoordelen. Hoewel het onderzoek daar niet specifiek op was gericht op het achterhalen van de motieven, klinkt in de resultaten door dat het logeren tegemoet lijkt te komen aan zowel de motieven van statushouders (sneller en meer intensief contact met Nederlanders, het spreken van Nederlands, etc.) als motieven van gastgezinnen (iets goeds doen, de ‘ander’ leren kennen, etc.).

De ervaringen met het Joegoslaviëproject en de resultaten van het verkennende onderzoek (Van Dijk et al., 2017) wijzen op het belang van een zorgvuldige match tussen gast en gastgezin.

4.5 Samenvattend

De veronderstelling achter de vernieuwde logeerregeling is dat het logeren (bij een Nederlands gastgezin) kan bijdragen aan de participatie en integratie van statushouders.

We concludeerden dat het begrip integratie vooral bruikbaar is om uitspraken te doen over de maatschappelijke positie van diverse groepen in de samenleving. Omdat we hier onderzoek doen naar statushouders die nog maar zeer recent in Nederland zijn, is het minder zinvol om uitsluitend te kijken naar bij integratie veel gebruikte indica-

toren, zoals arbeidsparticipatie, omdat deze gegevens de korte verblijfsduur vooral in beeld brengen dat de positie van statushouders zeer sterk afwijkt van die van gevestigde burgers. In dit onderzoek leggen we daarom meer focus op de participatie en participatiekansen van statushouders. Dat kan ons meer vertellen over de stappen die statushouders zetten om deel te (gaan) worden van de Nederlandse samenleving. We onderscheiden drie vormen van participatie, te weten *maatschappelijke participatie* (activiteiten waarmee men groepen of personen in de samenleving van dienst is, zoals het verrichten van betaalde arbeid, inzet in politieke en vrijwilligersorganisaties en bieden van informele hulp); *consumptieve participatie* (activiteiten gericht op zelfontplooiing en het eigen welzijn, waaronder sociaal-culturele participatie); en *netwerkp participatie* (ongeorganiseerde informele omgang met familie, burens en vrienden). In dit onderzoek gebruiken we deze indicatoren om te kijken naar de (kansen op) deelname aan de samenleving van logés en statushouders die niet logeren.

Vervolgens keken we naar drie mechanismen in de vernieuwde logeerregeling die zouden kunnen leiden tot een “meerwaarde voor participatie en integratie” en in hoeverre in de literatuur ondersteuning kan worden gevonden voor de werking van deze mechanismen.

Statushouders zouden *sneller Nederlands leren*, doordat zij zich in een Nederlandstalige omgeving bevinden en met hun gastgezin Nederlands zullen spreken. Uit veel onderzoek naar de participatiekansen van statushouders blijkt dat er veel behoefte is bij statushouders om Nederlands in de praktijk te oefenen. Logeren in een TCBnB gastgezin, waar consequent Nederlands wordt gesproken, kan hierin voorzien. Statushouders die logeren bij familie of vrienden en statushouders die niet logeren hebben naar verwachting veel minder mogelijkheden om in de dagelijkse praktijk en op een informele wijze hun Nederlandse taalvaardigheid te vergroten.

³⁰ Deze informatie is afkomstig uit het groepsinterview dat we met VluchtelingenWerk hielden over de logeerregeling en uit een gesprek met een destijds betrokken medewerker van VluchtelingenWerk Nederland.

Gastgezinnen zouden voorts hun logés helpen bij het *wegwijs worden in Nederland*. In onderzoek zien we dat in de beginperiode van vestiging statushouders vaak veel ondersteuning nodig hebben bij het communiceren met de overheid en instellingen. Het *wegwijs worden in Nederland* heeft niet alleen betrekking op de institutionele context. Statushouders blijken in de beginperiode ook sterk gebaat bij informele introductie in sociale netwerken en Nederlandse omgangsvormen. Logeren bij een TCBnB gastgezin kan statushouders helpen bij het *wegwijs worden in Nederland*, ervanuit gaande dat het gastgezin bereid is om praktische ondersteuning te bieden en het eigen sociaal netwerk te ontsluiten. Uit de (beperkte) literatuur komt een ambivalent beeld naar voren met betrekking tot de vraag of ook gastgezinnen van familie en vrienden – waarvan de meesten zelf recent in Nederland zijn gevestigd – bijdragen aan het *wegwijs worden in Nederland*. Naar verwachting zijn zij minder in staat om statushouders te ondersteunen bij het communiceren met de overheid en instellingen, ook omdat zij naar verwachting zelf deels nog bezig zijn met het leren van Nederlands. Hier tegenover staat dat zij zelf heel recente ervaringen hebben met het *wegwijs worden in Nederland*, waarvan zij gebruik kunnen maken. Kortom, het is nog niet duidelijk of statushouders die logeren bij vrienden of familie ook profiteren van ondersteuning van leden van het gastgezin bij het *wegwijs worden in Nederland*.

Het derde doel van de vernieuwde logeerregeling is gericht op integratie als wederzijds proces. De staatsecretaris verwacht dat de logeerregeling betrokken burgers in staat stelt om een maatschappelijke bijdrage te leveren, waarmee de draagvlak voor opvang van statushouders wordt vergroot. We vonden dat (kennismakings)projecten gericht op het faciliteren van (interetnisch) contact – zoals de logeerregeling – goed aansluiten bij de behoefte van betrokken burgers, die niet alleen willen helpen, maar ook op zoek zijn naar manieren om hun eigen (levens)overtuiging/idealen daadwerkelijk in de praktijk te brengen en hun horizon te verbreden. We vonden geen aanwijzingen dat hiermee (direct) het draagvlak voor de opvang van statushouders kan worden vergroot. Posi-

tieve ervaringen van individuen met leden van een bepaalde groep leiden niet automatisch tot een positieve(re) mening over deze groep als geheel. Kortom, op basis van het beschikbare onderzoek kunnen we (nog) niet concluderen dat het logeren bijdraagt aan meer draagvlak in de samenleving voor de opvang van statushouders.

Voor een onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van het logeren voor participatie en integratie van statushouders, is het ook van belang om inzicht te hebben in de context(en) waarin statushouders dit (gaan) doen. Daarom keken we in dit hoofdstuk ook naar het leven in het AZC en de vestiging in de (logeer)gemeente. In veel onderzoek worden negatieve gevolgen van het leven in een AZC beschreven. In relatie tot de participatie van statushouders is vooral relevant dat er in een AZC tot voor kort vaak weinig mogelijkheden waren om op participatie gerichte activiteiten te ondernemen. Inmiddels is het mogelijk om deel te nemen aan de voorinburgering en projecten zoals voorwerk, waarin statushouders kunnen kennismaken met de arbeidsmarkt. Dit kan echter het gegeven dat men geïsoleerd is van de samenleving, waarin men wil gaan participeren, niet wegnemen. Het logeren bij gastgezinnen geeft statushouders de mogelijkheid om het AZC versneld te verlaten en een start te maken met participeren in Nederland. Dit gaat op voor zowel logés die via TCBnB logeren, als logés bij vrienden/familie.

Uit onderzoek onder statushouders blijkt dat in de praktijk op participatie gerichte activiteiten op gang komen als men zich in de toegewezen gemeente heeft gevestigd, omdat dan onzekerheden omtrent de verblijfsstatus en de woonsituatie zijn weggenomen. Ook starten verreweg de meeste statushouders (pas) dan met de verplichte inburgering, omdat zij lokaal gebruik maken van een taalschool. De ambitie in de logeerregeling om statushouders te koppelen aan gezinnen in de gemeente waarin men gevestigd zal worden, zou dan kunnen bijdragen aan een snellere start.

Tot slot stonden we in dit hoofdstuk stil bij eerdere ervaringen met en onderzoek naar het logeren van vluchtelingen bij gastgezinnen in Nederland. De informatie die we hier-

over hebben is heel beperkt wat betreft de relatie tussen het logeren en participatie(-kansen) van statushouders. Wel werd duidelijk dat het zorgvuldig matchen van gast en gastgezin belangrijk is om misstanden te voorkómen.

In de volgende hoofdstukken kijken we in de praktijk of en hoe de logeeregeling een meerwaarde heeft voor de participatie van statushouders en welke rol de (institutionele) context hierbij speelt.

5 De uitvoering van de logeerregeling

In dit hoofdstuk schetsen we eerst een beeld van de logés. Vervolgens bespreken we de ervaringen met de uitvoering van de logeerregeling vanuit het perspectief van het COA, TCBnB en andere betrokkenen³¹. We kijken achtereenvolgens naar de voorlichting en de bekendheid van de regeling, de aanmelding en matching en de begeleiding tijdens het logeren. Tot slot staan we stil bij het oordeel van de betrokkenen over de uitvoering en de verbeterpunten die zij aandragen.

5.1 Schets van de logés

In de periode 1 februari 2018 en 1 februari 2019 zijn in totaal 188 personen met de vernieuwde COA logeerregeling gaan logeren. De gegevens over de totale groep logés zijn afkomstig van het COA en bevatten enige informatie over de achtergrondkenmerken van de logés, zoals leeftijd en opleidingsniveau.

In totaal waren er 109 mannen (58%) en 79 vrouwen (42%). Ruim de helft van de logés (54%) was tussen de 18 en 35 jaar. Bijna een kwart (23%) was tussen de 35 en 65 jaar. Een vijfde (19%) was onder de 18 jaar en 4% was ouder dan 65 jaar.

Ruim vier op de tien logés (43%) waren volgens het COA opgeleid. Van ruim een derde (36%) was het opleidingsniveau niet bekend. Zeventien procent was middelbaar opgeleid en vier procent was laagopgeleid of analfabeet. De logés verbleven het vaakst in Amsterdam (18%), gevolgd door Utrecht (12%), Zaandam (9%) en Haarlem (8%).

5.1.1 Logés via TCBnB

In de periode 1 februari 2018 tot en met 1 februari 2019 heeft TCBnB 53 statushouders gekoppeld aan Nederlandse gastgezinnen. Het ging om 38 (72%) mannen en 15 (28%) vrouwen. De gemiddelde leeftijd van de logés was 30 jaar (de jongste was 21 jaar en de oudste was 54 jaar). De meerderheid van de logés (41; 77%) was een universitaire opleiding op bachelor of masterniveau begonnen of had deze afgerond. 7 logés hadden alleen de basis- of middelbare school afgemaakt. Van 1 persoon was dit onbekend. De logés waren afkomstig uit diverse herkomstlanden, namelijk uit Syrië (19), Iran (14), Jemen (7), Palestina (2), China (2), Turkije (1), Egypte (1), Eritrea (1), Singapore (1), Irak (1), Zambia (1), Libië (1), Koerdistan (1) en Sierra Leone (1).

25 statushouders (47%) logeerden in de gemeente waaraan hij of zij gekoppeld was, terwijl dit 26 (49%) keer niet het geval was. Bij twee logés was dit niet bekend, omdat de gekoppelde gemeente bij TCBnB onbekend was. Een aantal keer lagen de gemeente waar gelogeed werd en de gekoppelde gemeente wel dichtbij elkaar in de buurt (bijvoorbeeld Amstelveen en Amsterdam). De gemeenten waarin statushouders gingen logeren waren voornamelijk in grote steden als Amsterdam (12; 27%), Utrecht (8; 15%), Delft (4; 8%), Rotterdam (3; 6%) en Den Haag (2; 4%).

14 (26%) logés (van de 53) hebben informeel gelogeed via TCBnB en vallen dus niet binnen de logeerregeling. Van de totale groep logés (188), hebben dus 39 (21%) statushouders gelogeed via TCBnB en 149 (79%) bij familie of vrienden.

In ons onderzoek hebben we gesproken met een steekproef van statushouders die logeerden via TCBnB en bij familie en vrienden. De opvallendste verschillen waren in sekse. We hebben voornamelijk mannelijke statushouders (en een vrouw van een koppel) gesproken die via TCBnB gelogeed hebben, terwijl we alleen vrouwelijke statushouders hebben gesproken die bij familie en vrienden hebben gelogeed. Qua opleidingsniveau lijkt onze steekproef wel op de totale groep logés via TCBnB.

³¹ Deze betrokkenen nemen deel aan een door COA opgerichte werkgroep die de mogelijkheden verkent om via de logeerregeling bij te dragen aan participatie en integratie van statushouders. Deelnemers aan de werkgroep zijn VluchtelingenWerk, TCBnB en de ministeries van Justitie & Veiligheid en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

5.2 Voorlichting over en bekendheid van de logeerregeling

Medewerkers van het AZC die betrokken zijn bij de begeleiding van statushouders, hebben van het COA een werkinstructie ontvangen over de vernieuwde logeerregeling. Daarin is beschreven wat de mogelijkheden en voorwaarden zijn om te gaan logeren. Volgens het landelijk bureau van het COA stuitte de vernieuwde logeerregeling (aanvankelijk) op veel weerstand onder AZC medewerkers en locatiemanagers, omdat de voorganger van deze regeling expliciet tot doel had om statushouders versneld te laten uitstromen uit het AZC. Op het moment dat de vernieuwde logeerregeling werd geïntroduceerd, was er sprake van een forse krimp van het aantal bedden en werden ook diverse AZC locaties gesloten. De weerstand werd vooral veroorzaakt doordat men de logeerregeling nog altijd associeerde met het versneld uitplaatsen. De logeerregeling werd daardoor gezien als een maatregel waardoor minder opvang van statushouders nodig was en zelfs locaties gesloten zouden moeten worden.

Vanuit ons onderzoek hebben we geen compleet overzicht, maar naar eigen zeggen heeft het COA het beeld van (het doel van) de regeling door toelichting en gesprekken kunnen bijstellen. Het onder de aandacht brengen van de logeerregeling is volgens het COA op dit moment standaard onderdeel van het gesprek over de toekomstige huisvesting in de gekoppelde gemeente, waarbij ze ook een flyer over TCBnB krijgen. Uit gesprekken met AZC medewerkers en op basis van de gegevens over de centra die de meeste logés hebben, kunnen we concluderen dat heel veel diversiteit bestaat tussen centra als het gaat om de bekendheid en het actief onder de aandacht brengen van de logeerregeling. Aanvullend vertellen AZC medewerkers dat ook *tussen* de medewerkers van AZC locaties grote verschillen bestaan in kennis over en ervaring met de logeerregeling. Als men met de regeling te maken heeft gehad, dan is deze begrijpelijkerwijs bekender dan als dit niet het geval is geweest.

De *ligging en locatie* van het AZC blijken ook een rol te spelen. AZC medewerkers van locaties die afgelegen, of ver van voorzieningen (opleidingen, taalscholen, etc.) liggen, zien in de logeerregeling een kans voor statushouders om sneller in de buurt van voorzieningen te kunnen wonen. Omgekeerd zouden AZC medewerkers in meer stedelijke gebieden minder aanleiding zien om statushouders om deze reden de logeerregeling aan te raden.

“In Luttelgeest zitten we overal ver vandaan. Statushouders willen starten met integratie en daarvoor is de logeerregeling een mooie kans. In Amsterdam kennen casemanagers de regeling niet, het is voor hen geen dagelijks werk. Dat komt omdat de statushouders toch al zijn waar ze willen zijn, namelijk in de Randstad”.
(Medewerker AZC).

Een medewerker van het COA voegt hieraan toe dat grote centra meer capaciteit hebben en dus meer mogelijkheden hebben om een regeling of arrangement breder onder de aandacht te brengen en aan te bieden aan statushouders. Dat zou ook verklaren waarom in bepaalde centra de logeerregeling wel ‘leeft’ en in andere niet.

Als een begeleider bekend is met de logeerregeling en hij of zij die mogelijk interessant acht voor een statushouder, dan licht hij of zij de statushouder hierover voor. Hierbij kan ook een folder van TCBnB worden uitgedeeld. Statushouders kunnen ook met vragen naar de begeleider stappen, bijvoorbeeld omdat zij van medebewoners over het logeren hebben gehoord. Daarnaast houdt TCBnB soms voorlichtingsbijeenkomsten op AZC locaties om over het logeren bij een TCBnB gastgezin te vertellen. Statushouders kunnen ook zelf informatie over TCBnB vinden, bijvoorbeeld via de website, social media of mond-tot-mondreclame.

5.3 Aanmelding en matching

In deze paragraaf bespreken we wie kan of gaat logeren en hoe het proces van matching (van logés en TCBnB gastgezinnen) verloopt. Tot slot staan we stil bij de uitplaatsing naar de gemeente waar men gaat logeren.

5.3.1 Wie kan logeren?

Statushouders die willen logeren, willen dit het liefst doen bij familie of vrienden, zo schatten de AZC medewerkers die wij hebben gesproken, in. Logeren via TCBnB is vooral een optie voor personen die geen familie of vrienden hebben waar zij terecht kunnen. Overigens zeggen (dezelfde) medewerkers ook dat statushouders die via TCBnB logeren een speciale groep zijn. Als iemand in aanmerking wil komen voor het logeren, dan moet hij of zij voldoen aan de in de logeerregeling gestelde formele criteria. Voor een aantal criteria moeten statushouders zelf zorgen, zoals een huisarts en inschrijving in de gemeente. Medewerkers van AZC lijken het kunnen voldoen aan deze criteria te zien als een testcase of iemand geschikt om, of in staat is tot logeren.

“Je moet assertief en sterk genoeg zijn om dingen te regelen”.
(Medewerker AZC).

“Ik had eens een passieve jongen gesproken die het [logeren] wilde doen, maar dan duurde het al 3 weken voor hij het adres van zijn vriend op papier had. Dat duurde al te lang”.
(Medewerker AZC).

AZC medewerkers hebben specifieke opvattingen over welke statushouders wel, of juist niet (zouden moeten) logeren. Dit geldt vooral met betrekking tot statushouders die willen logeren bij een TCBnB gastgezin. Allereerst leeft het idee breed bij het COA dat het logeren of de logeerregeling (uitsluitend) bedoeld is voor een specifieke, kleine groep statushouders. Voor de meeste statushouders zou logeren niet geschikt zijn.

“Het gros heeft bescherming van het AZC nodig. Dat klinkt gek, want wij worden door velen niet als warme omgeving ervaren. Maar je krijgt bij ons veel begeleiding en bescherming. De begeleiding [in gemeenten] start niet zo snel en als je het zo bekijkt, dan is COA opvang een fijne – minst slechte – oplossing. Deze groep logés zie ik daarbuiten staan. Op de een of andere manier zijn die krachtiger uit het hele proces gekomen. Ze zijn vaker creatief of anderszins kunstzinnig. Ze kunnen zich anders uiten, maken makkelijker contact. Voor dié mensen wil ik het”.
(Medewerker COA landelijk).

Kortom, het logeren bij een TCBnB gastgezin wordt bij het COA vooral gezien als een regeling die een bepaalde voorhoede, of koplopersgroep in staat stelt om stappen te maken.

“Het is ook een kleine doelgroep. Deze bewoners zijn al in staat om zelfstandig hun weg te vinden”.
(Medewerker COA landelijk).

“De regeling is voor mensen die willen integreren”.
(Medewerker AZC).

“Het zijn mensen die zelf al veel op pad gaan [vanuit het AZC]. Hier niet op hun plek zijn, vinden dat ze het zelf wel kunnen. Mondig. Hoger opgeleid. Zelfredzaam”.
(Medewerker AZC).

Het zijn mensen die al nieuwsgierig zijn en hun horizon proberen te verbreden. Als ze hier blijven hebben ze het gevoel dat ze stil staan. Je kunt hier slapen en eten en praten met landgenoten, maar daar houdt het mee op. Als je echt iets wilt, en je hebt de stap gezet om te vluchten en je weet dat je mag blijven, dan zijn er wel mensen die dit als een kans zien”.
(Medewerker AZC).

“Het zijn voornamelijk mannen, wat ik heb gezien is uit Syrië, Afghanistan, etc. Eritreeërs doen dit niet zo zeer. Het zijn veelal alleenstaande mannen, die vaak hoger zijn opgeleid. Het gaat hun vooral om participatie, ze willen meedoen, kans maken op werk, een opleiding volgen. [...] Het zijn mensen die niet per se hoger opgeleid zijn, maar gemotiveerd zijn om aan de slag te gaan, kansen zien, maar op de verkeerde plek wonen”.
(Medewerker COA).

Andere betrokkenen kijken er iets anders tegenaan. Bij TCBnB vindt men dat iedere statushouders zou moeten kunnen kiezen om deel te nemen aan de logeerregeling. Er zou geen situatie moeten ontstaan waarin alleen bepaalde statushouders de mogelijkheid wordt geboden om te gaan logeren.

“Op het AZC zeiden ze: “We gaan zelf selecteren, want we denken dat niet iedereen geschikt is”. Maar dat is aan de persoon zelf om te bepalen.”
(Vrijwilliger TCBnB).

En bij VluchtelingenWerk constateert men dat in de praktijk een specifieke groep gebruik maakt van de mogelijkheid om bij een TCBnB gastgezin te logeren. Een kanttekening die gemaakt wordt, is dat – ook omdat een bepaald niveau van Engels wordt vereist – vooral statushouders die meer dan gemiddeld in staat zijn om zich te redden – gebruik maken van de logeerregeling.

“Het zijn nu de hoger opgeleiden die al redelijk Engels kunnen. Maar is dat ook de groep die het de hardste nodig heeft? Mensen die minder zelfredzaam zijn, hebben misschien wel meer aan de hulp in een gastgezin.”
(Medewerkers VWN).

Kortom, er leven diverse beelden over zowel de feitelijke als de gewenste ‘doelgroep’ van de logeerregeling. Zoals we hierboven al aangaven, zijn COA medewerkers ambivalent over de vraag of hun beeld van ‘de logé’ opgaat voor zowel logés bij vrienden of familie als logés via TCBnB. We spraken een medewerker die duidelijk twee onderscheiden groepen ziet:

“Mensen die via TCBnB willen logeren, willen graag participeren en het logeren helpt hen daarbij, bijvoorbeeld doordat ze dan al sneller in hun woonplaats kunnen gaan wonen. Statushouders die gaan logeren bij vrienden en familie zijn niet geïnteresseerd in inburgering en participatie. Die gaan daar op de bank zitten en volgen hetzelfde pad dat die familie heeft gevolgd”.
(Medewerker AZC).

Maar er zijn ook medewerkers die juist overeenkomsten zien tussen beide groepen logés: die hebben met elkaar gemeen dat ze snel willen starten met hun nieuwe leven in Nederland en dit willen ze doen in een andere omgeving dan het AZC.

“Als je gaat logeren, dan is dat ook gewoon om rust te krijgen, een basis om daarvanuit jezelf te gaan ontwikkelen”.
(Medewerker COA landelijk).

Andere betrokkenen sluiten zich aan bij het idee dat de logeerregeling wordt gebruikt om (sneller) uit het AZC te verhuizen, en noemen daarbij een specifieke groep van statushouders die zich niet prettig of veilig voelt in het AZC.

“Wij horen dat er ook veel LHBT'ers deelnemen. De regeling is nuttig voor mensen die zich niet veilig voelen”.
(Medewerker VWN landelijk).

5.3.2 Matching

Voor het logeren bij vrienden of familie geldt dat – mits men voldoet aan de criteria – het snel kan worden gerealiseerd. Dit is doorgaans anders bij het logeren via TCBnB. Als een statushouder bij een TCBnB gastgezin wil logeren, dan gaat TCBnB actief op zoek naar een gastgezin in de gekoppelde gemeente van de statushouder. Ze putten hiervoor uit hun eigen bescheiden bestand van aangemelde gezinnen en gezinnen die al eerder een statushouder in huis hebben gehad. Daarnaast zoekt men naar gezinnen door oproepen uit te zetten bij maatschappelijke organisaties (zoals kerken en ngo's)

en via social media. Het aantal gastgezinnen dat bij TCBnB staat ingeschreven is op dit moment minder groot dan in 2015-2016 toen er grote maatschappelijke belangstelling was voor het vluchtelingenvraagstuk. Nu die belangstelling minder is, is het lastiger om gastgezinnen te vinden.

“Wij merken het ook, er zijn steeds minder vrijwilligers. Twee jaar geleden hadden we heel veel aanmeldingen. Nu moeten we zoeken naar mensen die er tijd en moeite in willen steken en een gastgezin zijn vraagt nog meer van mensen!”.
(Medewerkers VWN).

Alle geïnterviewden constateren dat TCBnB op dit moment (te) weinig gastgezinnen heeft en dat deze zich bovendien vooral in enkele steden/gebieden bevinden. Hiervoor is begrip vanwege het korte bestaan van de organisatie, de wisselingen van de wacht (directeur en veel van de vrijwilligers), en de complexiteit van de ambitie dat een statushouder gaat logeren in een van de ongeveer 300 gemeenten waaraan hij of zij gekoppeld is. TCBnB zoekt vooral gastgezinnen in de Randstad of grote steden, zodat statushouders de mogelijkheid hebben om makkelijk te reizen en activiteiten te ondernemen. TCBnB geeft zelf aan dat matchen complex is omdat er rekening gehouden moet worden met de wensen van de statushouder en beschikbaarheid van een gastgezin, de locatie (liefst gekoppelde gemeente) en het moment (liefst drie maanden voor het krijgen van een eigen woning).

TCBnB werkt met zogenaamde matchmakers die verantwoordelijk zijn voor het matchen van gastgezinnen en statushouders en ook na de match beschikbaar blijven voor vragen. De matchmaker voert gesprekken met de statushouder en het gastgezin. TCBnB heeft geen formele matchingscriteria vastgelegd, maar op basis van de gesprekken zoeken de matchmakers naar overeenkomsten, bijvoorbeeld in loopbaan, leeftijd of interesses. Een vrijwilliger van TCBnB geeft aan dat je de zachte kant niet kan vastleggen en de organisatie dus afhankelijk is van de kwaliteit van de matchmakers.

Als er een mogelijke match gezien wordt, dan stuurt TCBnB de profielen van beide partijen (anoniem) aan elkaar door. Als beide partijen verder willen, dan gaat een vrijwilliger van TCBnB met de statushouder mee op bezoek bij het gastgezin. Dit is bij voorkeur de vrijwilliger die de intake van de statushouder heeft gedaan; voor de potentiële gast is het immers het meest spannend. Na een paar dagen nemen beide partijen een besluit, en volgt een logeerweekend (proef logeren). Als dit succesvol is – wat dan meestal wel het geval is – worden de papieren bij het COA gereed gemaakt en nodige afspraken gemaakt. TCBnB kiest bewust voor communicatie via een TCBnB vrijwilliger, om eventuele afwijzing in goede banen te leiden.

“Ik had een tijdje terug een gast als proeflogé, maar dat werkte totaal niet met mijn zoon. Mijn zoon huilde zowat aan tafel: ‘Moet die hier blijven?’. Dan is het fijn dat een vrijwilliger die boodschap kan brengen.”
(Medewerker TCBnB met ervaring als gastgezin).

Voor alle matches geldt dat als beide partijen met elkaar in zee willen gaan, TCBnB beide partijen motiveert om onderling afspraken te maken. Er wordt in ieder geval aan de gast en het gastgezin gevraagd om onderling te overleggen over hoe met financiën om te gaan, bijvoorbeeld dat de statushouder een vast bedrag aan het gastgezin betaalt om mee te eten en de wasmachine te gebruiken. *“Negen van de tien keer gaat dat goed”.* (Medewerker TCBnB). Als zich hierbij toch problemen voordoen, dan kan TCBnB hierbij bemiddelen.

5.3.3 Naar de gemeente

Logés bij familie en vrienden en logés via TCBnB moeten zich formeel bij de start van het logeren inschrijven in de gemeente van het gastgezin omdat dit een van de formele criteria van de logeeregeling is. Voor het gastgezin geldt dat zij rekening moet houden met de kostendelersnorm. Dit betekent dat gastgezinnen gekort kunnen worden op hun uitkering en toeslagen omdat er meer personen in een huis wonen en de kosten gedeeld

kunnen worden³². Hierover ontvangen zij informatie van het COA danwel van TCBnB. Voor sommige logés, zowel bij familie en vrienden als via TCBnB, is het risico op het korten op uitkeringen en toeslagen een reden dat een logé zich niet officieel inschrijft bij een gemeente. TCBnB volgt voor dit ‘informele logeren’ dezelfde procedure als gewoonlijk, alleen ontvangt TCBnB geen vergoeding van het COA en moet het logeeradres in de buurt van hun originele AZC zijn omdat statushouders daar hun meldplicht behouden. Volgens VluchtelingenWerk is de kostendelersnorm één van de redenen dat zij minder met de logeerregeling te maken krijgen.

“Ten tijde van de vorige regeling was het niet verplicht om in te schrijven op het logeeradres en was er ook geen kostendelersnorm. Toen hadden we veel meer logés in de gemeente.”
(VluchtelingenWerk lokaal).

Hoewel in de logeerregeling is bepaald dat logés zich inschrijven op het logeeradres, gebeurt dit dus niet altijd. TCBnB neemt naar eigen zeggen geen contact op met de desbetreffende gemeente en we hebben de indruk dat over het algemeen AZC medewerkers dit ook niet doen. Of gemeenten contact opnemen (direct) na inschrijving van een logé, is volgens AZC medewerkers afhankelijk van de betreffende gemeente.

“Hoe gemeenten daarmee omgaan, verschilt. Sommige gemeenten zeggen: “Boeien”, anderen sturen er direct een klantmanager op af. Het is goed als gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen en met de statushouder aan de gang gaan.”
(Medewerker AZC).

In de volgende paragraaf kijken we hoe de begeleiding in de gemeente daadwerkelijk verloopt.

Als statushouders gaan logeren, dan geldt voor hen een wettelijk verplichte wekelijkse meldplicht bij het AZC. De meningen over de wenselijkheid van deze meldplicht voor statushouders lopen binnen het COA uiteen. Eén van de redenen die wordt aangedragen voor de meldplicht, is dat het COA ook tijdens het logeren verantwoordelijk is voor de veiligheid en begeleiding van deze statushouders. Daarnaast moet er snel gecommuniceerd kunnen worden als de woning in de gekoppelde gemeente beschikbaar komt. Het idee leeft dat – met name logés die bij vrienden of familie verblijven – zonder de meldplicht onbereikbaar kunnen worden voor het COA:

“Die familie en vrienden spreken ook de taal nog niet. Als je dan een logé niet kan bereiken, dan lukt het via hen ook helemaal niet.”
(Medewerker COA landelijk).

Bij aanvang van het logeren stopt het COA formeel het casemanagement in het laatste AZC. Dit betekent dat de statushouder geen vast aanspreekpunt meer heeft, dat hem of haar kan ondersteunen bij allerlei (praktische) vragen die met het opbouwen van een nieuw leven in Nederland samenhangen. Voor logés heeft het COA de zogenaamde ‘administratieve inschrijving’. Dit betekent dat de logé is ingeschreven bij een AZC en zich hier wekelijks moet melden, maar dat er geen casemanager is toegewezen. Logés met vragen kunnen wel terecht bij de spreekuren die er voor alle bewoners van het betreffende AZC zijn.

Het COA biedt logés aan om administratief ingeschreven te worden bij de AZC locatie die het dichtst bij het gastgezin ligt, zodat de wekelijkse meldplicht het gemakkelijkst vervuld kan worden. AZC medewerkers die wij hebben gesproken, melden dat alle logés van dit aanbod gebruik maken en dus kiezen voor een administratieve inschrijving bij een voor hen meestal onbekend AZC.

³² Meer informatie over de kostendelersnorm: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/wat-is-de-kostendelersnorm-in-de-bijstand>

5.4 Begeleiding van logerende statushouders

Voordat statushouders gebruik mogen maken van de logeerregeling, moet bekend zijn in welke gemeente ze een woning toegewezen zullen krijgen. In de vernieuwde COA logeerregeling wordt benoemd dat het wenselijk is dat het logeren plaatsvindt in de gemeente waaraan men gekoppeld is – en dus een woning zal krijgen. De gedachte is dat men aldus in de eigen toekomstige gemeente een start kan maken met het opbouwen van een nieuw leven. Onder andere doordat de statushouder gebruik kan gaan maken van het ondersteuningsaanbod vanuit de gemeente en een start kan maken met de inburgering. We zagen al dat de voorkeur voor logeren in de toekomstige woonplaats niet altijd gerealiseerd kan worden. TCBnB heeft geen gastgezinnen beschikbaar in alle Nederlandse gemeenten en zet zich in voor een goede match tussen statushouder en gastgezin. Daarnaast is het bij statushouders die bij vrienden of familie gaan logeren niet mogelijk om hierop te sturen. In veel gevallen vindt het logeren dus niet plaats in de gemeente waaraan men is gekoppeld.

Zolang de (maatschappelijke) ondersteuning in de gemeente nog niet op gang is gekomen, is het COA verantwoordelijk voor de praktische ondersteuning van statushouders. We zagen hierboven al dat dit in de praktijk heel minimaal wordt ingevuld: statushouders kunnen op het AZC waarop zij administratief zijn ingeschreven, met hun vragen terecht op een spreekuur voor alle ingeschrevenen van het betreffende AZC.

Uit onze interviews blijkt dat de ‘maatschappelijke begeleiding’ - praktische hulp bij de start van het inburgeren en het stimuleren van participatie, veelal uitgevoerd door vrijwilligers (van bijvoorbeeld VluchtelingenWerk of andere maatschappelijke organisaties) in opdracht van de gemeente - pas wordt aangeboden als de eigen woning wordt betrokken. Dit betekent dat er in de meeste gevallen geen sprake van is dat door het logeren (in de gekoppelde gemeente) de gemeente sneller in actie komt. VluchtelingenWerk blijkt als uitvoerder van maatschappelijke begeleiding in de praktijk alleen te

maken te hebben met de logeerregeling als het logeren bij familie en vrienden plaatsvindt en de familie/vrienden *gastgezinnen* al begeleid worden door VluchtelingenWerk.

“We krijgen bijna nooit te maken met de logeerregeling. Als we er mee te maken krijgen is het omdat een klant van ons die al gehuisvest is, iemand in huis heeft opgenomen. Maar dat is de afgelopen tijd heel weinig geweest. Klanten zijn het gastgezin. In principe is het ook zo dat ze [de logés] nog officieel onder COA vallen.”
(Medewerker VluchtelingenWerk lokaal).

In de praktijk komt het er op neer dat logés voor praktische hulp sterk aangewezen zijn op het gastgezin en hun netwerk met de vragen en ondersteuningsbehoeften die zij mogelijk hebben. Hieraan kleven risico's, zo wordt benadrukt vanuit VluchtelingenWerk Nederland. Gastgezinnen zijn logischerwijs niet op de hoogte van de soms ingewikkelde regels en procedures rondom zaken die voor logés van (levens)belang zijn. Hiervoor is deskundige, professionele informatie en ondersteuning nodig, die VluchtelingenWerk alleen kan aanbieden als logés in beeld zijn bij VluchtelingenWerk wat op dit moment vaak niet het geval is.

“Vanuit goede bedoelingen kan men [gastgezinnen] van alles regelen en als je de regels voor vluchtelingen niet kent, kun je rare fouten maken. Onze begeleiders worden daarop getraind. Wij hebben TCBnB ook van informatie voorzien, ook over gezinshereniging: verwijs altijd door naar VluchtelingenWerk. Het is te ingewikkeld en moet heel snel. Na 3 maanden ben je te laat. Dus er zijn een paar van dat soort dingen, verwijs daarvoor altijd door. Als het gaat om sporten of hobby's, sociale contacten, dan kan een gastgezin veel doen, en bij het oefenen van taal. Maar gezinshereniging, inburgering, wat de plichten zijn, dat zijn een paar nadelige kanten aan logeren.”
(Medewerkers VluchtelingenWerk Nederland).

Goed bedoelde, maar ondeskundige hulp is niet alleen schadelijk voor statushouders; het ondermijnt ook het vertrouwen in de opvang die in Nederland aangeboden wordt, zo stelt een medewerker van een AZC.

Als je wilt dat het logeren ten gunste komt van inburgering en integratie dan moet je als COA met een beter plan komen. Dat het mogelijk is om via TCBnB te logeren is geweldig, maar COA had nog veel dingen niet geregeld. Zo is bijvoorbeeld niet goed nagedacht over wat er bij COA moet gebeuren in de voorbereiding op het logeren. Als casemanager zie ik het als mijn taak om met mensen een plan te maken voor inburgering en integratie en daar kan het logeren een onderdeel van zijn. Je moet een plan hebben voor de toekomst! Juist voor statushouders in Luttelgeest – ver weg van alles – kan de logeerregeling hier een belangrijke rol in spelen. Dat moet je goed begeleiden! Iemand die gaat logeren heeft op dit moment geen casemanager meer bij COA. In het bij het logeerafres dichtstbijzijnde AZC wordt iemand ‘administratief ingeschreven’. Dat betekent dat men zich wekelijks moet melden, maar verder gebeurt er niets. Het gevolg is dat het gastgezin waar de statushouder gaat wonen, alles maar moet oplossen. Dit is een groot manco in het systeem, het ondermijnt participatie. Want: statushouders die logeren zijn aan zichzelf overgeleverd en komen in de knel. Ik heb meegemaakt dat een gastgezin een baan had geregeld voor een logé. Die moest zich wekelijks melden bij het AZC. Dat botste met de werktijden en toen is het misgegaan met die baan. Als zo’n logé een casemanager had gehad, dan had hij zich daar kunnen melden en dan was er een oplossing gezocht. Nu weet niemand bij dat AZC dat dit überhaupt speelde! [...]. Gastgezinnen snappen er niets van dat COA zaken niet geregeld heeft en dat een statushouder nergens met zijn vragen of knelpunten naartoe kan. Gastgezinnen krijgen nu alleen mee dat men zich op starre tijden wekelijks administratief moet melden. [...]. Je geeft gastgezinnen een kijkje in de keuken, maar dan moet je wel de keuken opruimen!”
(Medewerker AZC).

5.5 Oordeel over de uitvoering en verbeterpunten

In het bovenstaande noemden we al een aantal punten die – naar het oordeel van de betrokken stakeholders – voor verbetering vatbaar zijn als het gaat om de uitvoering van de logeerregeling. Allereerst zou deze bekender moeten worden, bij COA medewerkers die statushouders begeleiden, maar ook bijvoorbeeld bij medewerkers van VluchtelingenWerk die werken in de gemeenten. Omdat zij in hun dagelijkse werkpraktijk niet of nauwelijks met logés te maken hebben, ontbreekt het bij hen op dit moment

aan kennis over en ervaring met de regeling. Dit geldt goeddeels ook voor gemeenten. Het COA vindt het een gemis dat de VNG niet is aangehaakt bij de uitvoering van de logeerregeling, ook om praktische knelpunten op te lossen. Een voorbeeld daarvan is het handhaven van de kostendelersnorm, waardoor – onder de vorige logeerregeling – gastgezinnen in sommige gemeenten geconfronteerd zijn met een korting op hun uitkering. Als het gaat om de rol van gemeenten, is ook verbetering mogelijk door te regelen dat de (maatschappelijke) begeleiding of de arbeidstoeleiding wél zou kunnen starten als men gaat logeren.

De meeste respondenten vinden dat het COA gegeven hun wettelijke verantwoordelijkheid en de onbekendheid van de logeerregeling bij andere stakeholders, de begeleiding moet blijven bieden totdat de woning is toegekend en een echte overdracht naar de gemeente kan plaatsvinden. Dit zou betekenen dat de inschrijving bij het COA niet alleen administratief is tijdens het logeren, maar dat er ook een aanspreekpunt of casemanager is, die bereikbaar en beschikbaar is voor vragen. De mogelijkheid om in het aan de meldplicht gekoppelde spreekuur vragen te stellen, komt hieraan in de praktijk onvoldoende tegemoet. Een medewerker van een AZC zou graag zien dat men pas gaat logeren als de Voorinburgering op het AZC is afgerond. Deelname aan dit programma is vrijwillig, en geen criterium voor logeren, maar wat haar betreft wel een manier om statushouders goed beslagen ten ijs het AZC te laten uitstromen.

De meningen over de vraag of logeren in de gekoppelde gemeente een noodzakelijke randvoorwaarde is voor succesvol logeren lopen uiteen. Bij het logeren bij familie en vrienden is dit in de praktijk niet realiseerbaar. Maar het COA vindt de regeling toch waardevol, ook als in een andere gemeente wordt gelogeed. Als men elders gaat logeren, dan is (extra) begeleiding en ondersteuning vanuit het COA juist van belang, zo redeneert men.

Bij TCBnB is er naar eigen zeggen, en volgens de andere betrokkenen, winst te behalen door een groter aantal gastgezinnen en een betere spreiding van de gastgezinnen. Een groter aantal is noodzakelijk om tot meer matches te komen: nu kunnen niet alle statushouders die willen logeren bij een TCBnB gastgezin, worden geplaatst. Daarnaast zou dit ook de kans vergroten dat men kan logeren in de gekoppelde gemeente. Tegelijkertijd geeft men aan dat het werven van (nieuwe) gezinnen en het matchen met statushouders op het juiste moment, op de juiste plek, een tijdrovende en complexe zaak is, wat 'opschalen' bemoeilijkt.

5.6 Conclusies

In de periode 1 februari 2018 tot en met 1 februari 2019 maakten 188 statushouders gebruik van de vernieuwde logeerregeling, waarvan 20 procent door te logeren bij een TCBnB gastgezin. Tachtig procent logeerde bij vrienden of familie. Volwassen statushouders die logeerden via TCBnB zijn gemiddeld iets jonger en hoger opgeleid dan de logés die bij familie of vrienden verbleven.

We stonden in dit hoofdstuk stil bij de ervaringen met de uitvoering van de logeerregeling vanuit het perspectief van het COA, TCBnB en andere betrokkenen. Allereerst keken we naar de bekendheid van de regeling bij het COA. De mogelijkheid om te gaan logeren is nog onvoldoende bekend bij zowel statushouders als medewerkers van AZC's. Hoewel het COA naar eigen zeggen zowel de eigen medewerkers als statushouders standaard attendeert op de mogelijkheid van logeren (in het huisvestingsgesprek), blijkt uit ons onderzoek dat deze informatie niet altijd 'landt': statushouders die niet hebben gelogeerd, kennen de logeerregeling soms niet, en COA medewerkers die statushouders die logeren begeleiden melden dat collega's niet op de hoogte zijn van de regeling. Afgelegen AZC's lijken de logeerregeling vaker onder de aandacht van statushouders te

brengen dan centraler gelegen AZC's, omdat men in het logeren een kans ziet om sneller in de buurt van voorzieningen te kunnen wonen.

Medewerkers van AZC's hebben specifieke opvattingen over de geschiktheid van het logeren voor bepaalde groepen statushouders. Alleen een koplopersgroep, of voorhoede van statushouders zouden hiervoor 'geschikt' zijn, omdat zij het zich kunnen permitteren om de begeleiding van het COA te missen. Ronduit ambivalent zijn AZC medewerkers en het COA over het logeren bij vrienden of familie. Sommigen zien hierin een mogelijkheid voor statushouders om in een rustige, veilige omgeving te starten met inburgering en participatie, iets wat naar eigen zeggen niet (altijd) mogelijk is in een AZC. Anderen stellen dat statushouders die bij vrienden of familie gaan logeren wat inburgering en participatie betreft juist op achterstand komen, omdat hun gastgezin in dit opzicht hen niet veel te bieden heeft. Dit roept bij bijvoorbeeld VluchtelingenWerk de vraag op of juist niet meer kwetsbare statushouders gebaat zouden zijn bij logeren in een TCBnB gastgezin. Die zouden de ondersteuning van het gezin harder nodig hebben.

Van het 'matchen' van statushouders en gastgezinnen is alleen sprake bij diegenen die bij een TCBnB gastgezin gaan logeren. Voor het logeren bij vrienden of familie geldt dat – mits men voldoet aan de criteria – het snel kan worden gerealiseerd. Dit is doorgaans anders bij het logeren via TCBnB. Allereerst moet een geschikt gezin worden gevonden door TCBnB. Zij kijken hiervoor eerst in hun eigen beperkte bestand, en zoeken daarna(ast) naar gezinnen door oproepen uit te zetten bij organisaties in hun netwerk en via social media. De afnemende maatschappelijke belangstelling voor de opvang van vluchtelingen heeft gezorgd voor een afname van het aantal aanmeldingen om op te treden als gastgezin. Dit maakt het lastig om te voldoen aan de ambitie om statushouders te laten logeren in de gemeente waaraan zij zijn gekoppeld. TCBnB benadrukt dat zij inzetten op plaatsingen in steden waar mogelijkheden zijn om te starten met op participatie gerichte activiteiten, zoals een opleiding. De matchingsprocedure

van TCBnB is zo ingericht dat beide ‘partijen’ gelegenheid krijgen om bewust een keuze te maken of juist af te zien van de match.

Als statushouders gaan logeren, dan blijkt dat zij zich – vanwege het risico op het verlies van inkomsten in het gastgezin vanwege de kostendelersnorm – niet altijd inschrijven in de gemeente. Statushouders die volgens de logeerregeling (formeel) gaan logeren moeten zich wekelijks melden bij het dichtstbijzijnde AZC, waar zij ‘administratief’ zijn ingeschreven. De begeleiding (in de vorm van een casemanager die hen in het AZC hielp bij praktische vragen over inburgering en participatie) stopt als men gaat logeren, hoewel men met vragen wel terecht kan bij de spreekuren die er voor alle bewoners van het betreffende AZC zijn. Door zowel het COA als andere stakeholders wordt dit wegvallen van de begeleiding negatief beoordeeld, zeker omdat blijkt dat de begeleiding in de gemeente tijdens het logeren niet op gang komt. Dit heeft tot gevolg dat in de praktijk logés voor praktische hulp sterk aangewezen zijn op het gastgezin en hun netwerk. Naast dat dit door betrokkenen als een te zware en oneigenlijke taak voor gastgezinnen wordt gezien, kleven hieraan ook risico's, omdat gastgezinnen begrijpelijkerwijs niet goed op de hoogte zijn van de wet- en regelgeving. Kortom, het ontbreekt tijdens het logeren aan deskundige, professionele begeleiding en ondersteuning in de gemeente. Dit wordt door betrokkenen als risico gezien. Het overlaten van begeleiding aan gastgezinnen kan ook het draagvlak voor de opvang ondermijnen, omdat zo de indruk wordt gewekt dat de ondersteuning aan statushouders in de eerste periode na vestiging niet op orde is.

Betrokkenen noemen diverse verbeterpunten als het gaat om de uitvoering van de logeerregeling. Als eerste moet de regeling veel actiever onder de aandacht worden gebracht bij AZC medewerkers. Dit kan tot gevolg hebben dat meer statushouders gebruik (kunnen) maken van de logeerregeling. Als de aantallen statushouders die

logeren substantieel groter zouden worden, zijn gemeenten naar verwachting gemakkelijker aanspreekbaar als het gaat om het begeleiden van logés.

De begeleiding moet sowieso beter, vinden de betrokken stakeholders. Zo lang nog geen sprake is van begeleiding in de (logeer)gemeente moet het COA deze bieden, zo is de consensus. Het spreekuur dat beschikbaar is voor statushouders voldoet in de praktijk niet aan de behoefte. Wellicht moet meer outreachend worden gewerkt door een vast contactpersoon of aanspreekpunt.

Wat betreft de vraag of logeren in de gekoppelde gemeente een noodzakelijke randvoorwaarde zou moeten zijn voor succesvol logeren, lopen de meningen uiteen. Bij het logeren bij familie en vrienden is dit in de praktijk niet realiseerbaar. Het COA vindt de regeling toch waardevol, ook als in een andere gemeente wordt gelogeed. Als men elders gaat logeren, dan is (extra) begeleiding en ondersteuning (vanuit het COA) juist van belang, zo redeneert men.

Bij TCBnB is er naar eigen zeggen, en volgens de andere betrokkenen, winst te behalen door een betere spreiding van en een groter aantal gastgezinnen. Dit zou leiden tot meer matches: nu kunnen niet alle statushouders die willen logeren bij een TCBnB gastgezin, worden geplaatst. Hieraan zit wel een natuurlijke grens: het werven van gezinnen en het matchen is zeer tijdsintensief en individueel maatwerk.

6

Ervaringen van logés en gastgezinnen met de logeerregeling

In dit hoofdstuk staan we eerst stil bij de ervaringen van statushouders met de logeerregeling en het logeren. We maken vergelijkingen tussen statushouders die hebben gelogeed via TCBnB en statushouders die bij familie en vrienden hebben gelogeed of niet hebben gelogeed. Elke paragraaf begint met het perspectief van statushouders die via TCBnB hebben gelogeed, gevolgd door het perspectief van statushouders die bij familie en vrienden hebben gelogeed.

We kijken eerst naar de aanleiding en motivatie om te gaan logeren. Vervolgens kijken we naar het contact en de interactie met het gastgezin. Daarbij staan we ook stil bij de vraag of de logés van hen ondersteuning hebben gekregen bij het participeren in de Nederlandse samenleving. En we staan stil bij het contact met het COA tijdens het logeren en de eventuele begeleiding door TCBnB.

Daarna bespreken we de ervaringen van gastgezinnen met het logeren. We maken daarbij vergelijkingen tussen de TCBnB gastgezinnen en de gastgezinnen van familie en vrienden. We bespreken wat de motivatie en verwachtingen van gastgezinnen waren, hoe de logeerperiode eruit zag qua contact en activiteiten en wat hun oordeel is over het logeren.

6.1 Aanleiding voor of motivatie om te logeren

Statushouders die via TCBnB logeren, geven diverse redenen waarom zij wilden of gingen logeren. Deze zijn onder te verdelen in *push en pull factoren* en in de praktijk vaak een combinatie van die twee. De respondenten wilden graag (zo snel mogelijk) weg uit het AZC.

“Ik deed alles om te verhuizen, zoveel mogelijk weg van het AZC. Ik heb ook veel gereisd en heb bij vrienden verbleven voordat ik ging logeren”.
(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Redenen om het COA te willen verlaten zijn de ervaren strikte regels op het AZC, het gebrek aan privacy en de afgelegen ligging van het centrum.

“Het AZC in Hoogeveen is een van de ergste ervaringen. Het is een voormalige gevangenis. Ze moeten het veranderen, want de meeste vluchtelingen komen uit landen waar oorlog is of ander gevaar. Om ze in een gevangenis te stoppen en te zeggen: ‘Dit is je verblijf voor de komende maanden, misschien een jaar’, dat is geen goed idee!”
(Syrische man, gelogeed via TCBnB).

“Ik woonde in een AZC in een klein dorp en daar was geen school of universiteit. Ik vroeg aan COA of ik mijn AZC kon veranderen of mijn studie kon beginnen. Zij zeiden dat ik moest wachten totdat mijn huis beschikbaar was. Toen heb ik zelf TCBnB gevonden. Ik was wanhopig en ik verwachtte er niets van. Maar binnen een week nam iemand van TCBnB contact met mij op en toen hebben we elkaar ontmoet. En vanaf toen was alles heel simpel: ik kwam naar Amsterdam en ging logeren bij [het gastgezin]”.
(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

Respondenten noemen ook dat een atmosfeer van spanningen of stress in het AZC en een gevoel van onveiligheid, reden zijn om via het logeren snel het AZC te kunnen verlaten.

“In het kamp word je omgeven door mensen die allemaal uit landen komen met heel veel problemen”.
(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

“Ik vond het [leven in het AZC] stressvol. En als vrouw voelde ik me niet op m’n gemak. [...] Op een of andere manier was het intimiderend. Vooral bij mensen uit het Midden-Oosten: mannen kunnen op een bepaalde manier naar je kijken, waaraan je ziet... dat is zó intimiderend als vrouw. Je hebt daar een sleutel voor een gedeelde badkamer. En iedereen ziet je lopen met je spullen en je sleutel: je gaat douchen. En er zijn mannen onderweg... je hebt geen privacy”.
(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB).

De logeerregeling wordt ook aangegrepen om ervoor te zorgen dat men – letterlijk en figuurlijk – in een betere, meer passende situatie of context terecht komt. Concreet gaat het vaak daarbij om de mogelijkheid om te studeren.

“Het is voor mij veel makkelijker om hiervandaan [logeeradres] naar de universiteit te gaan. En in het AZC kon ik niet studeren. Ik kon daar niet tegen iedereen zeggen: ‘Maak niet zoveel lawaai, want ik moet studeren’, of vroeg naar bed gaan. Het was daar erg chaotisch. Ik moest een toelatingsexamen doen voor de universiteit en het was heel erg moeilijk om daarvoor te leren in het AZC. Dat kon zo niet doorgaan. Hier [logeeradres] is het rustig, hier kan ik studeren”.

(Jemenitische vrouw, gelogeerd via TCBnB).

“Wij hebben hier [logeeradres] alle faciliteiten die we in het AZC niet hebben. Bijvoorbeeld het winkelcentrum is hier zo dichtbij en bij Luttelgeest moesten wij 10 kilometer fietsen tot naar het dichtstbijzijnde winkelcentrum. Hier is de universiteit ook dichtbij. Wij gaan samen twee keer per week naar de universiteit voor een speciaal programma voor hoogopgeleide buitenlandse studenten”.

(Iraans koppel, gelogeerd via TCBnB).

6.1.1 Vergelijking statushouders die bij familie of vrienden logeren en niet-logerende statushouders

Ook de statushouders die bij familie of vrienden logeerden noemen dat zij uit het AZC weg wilden als belangrijkste reden voor het logeren. (“Wonen in een AZC is een extreem stressvolle situatie” (Russische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden)). Daarbij geven zij aan dat zij het (bovendien) prettiger vonden om bij familie of vrienden te verblijven. Deze zijn bekend en geliefd en het logeren bood een gelegenheid om dichtbij de naasten te verblijven.

De statushouders die nog in een AZC of in een gemeente verblijven hebben verteld waarom ze niet zijn gaan logeren. De meerderheid geeft aan dat ze op de hoogte waren van de mogelijkheid om te logeren terwijl ze wachten op hun huis in een gemeente. De

meeste respondenten vertellen dat ze via vrienden over de regeling gehoord hebben³³. Zij noemen verschillende redenen waarom ze het logeren niet hebben overwogen, of hebben besloten om niet te gaan logeren: Twee geïnterviewden geven aan dat ze niet geïnteresseerd zijn omdat hun vrouw niet wilde logeren, bijvoorbeeld door medische problemen wilden ze voor de rust liever in het AZC blijven.

“Als onze situatie zou passen met een TCBnB gastgezin [in een gekoppelde gemeente], zouden we het doen. Het heeft het voordeel dat we dichtbij de stad zijn en we met ons nieuwe leven daar kunnen beginnen. Maar het gaat ook goed hier [in het AZC]. De ziekte van mijn vrouw veroorzaakt stress voor het hele gezin, dus het is belangrijk om daar goed mee om te gaan.”

(Iraanse man, niet gelogeerd).

Een statushouder geeft aan dat hij wel van de mogelijkheid om te logeren heeft gehoord, maar niet weet hoe hij zich kan aanmelden. Een andere statushouder wist alleen van de mogelijkheid om te logeren bij familie en vrienden en die had hij nog niet in Nederland. Ook de kostendelersnorm wordt als reden genoemd waarom statushouders niet willen gaan logeren.

“Ze zeiden het kan zijn dat de gemeente geld pakt van je familie als je daar logeert. Dat zeiden ze niet alleen tegen mij, maar ook tegen mijn vrienden. Toen zei ik: ‘Oké, annuleer het maar, ik wil niet logeren’”.

(Syrische man, niet gelogeerd).

Tot slot, geven twee statushouders aan dat ze wel willen logeren, maar het idee hadden dat ze een gastgezin zouden lastig vallen en daarom besloten hebben om niet te gaan logeren. Als ze gevraagd wordt om een keuze te maken tussen een TCBnB gastgezin of logeren bij familie en vrienden geeft de meerderheid aan dat ze liever bij een TCBnB

³³ In het vorige hoofdstuk constateerden we dat de logeerregeling niet breed bekend is bij statushouders in de opvang. We verklaren het feit dat onze respondenten de regeling in meerderheid wel kenden uit het gegeven dat we ons veldwerk hebben verricht op AZC Luttelgeest, waar naar inschatting van het COA meer wordt ‘gedaan’ aan de logeerregeling, dan in andere AZC’s.

gastgezin willen logeren omdat ze daardoor meer mogelijkheden hebben om Nederlands te leren.

Dit zou ook de reden zijn om te gaan logeren voor een aantal statushouders die pas tijdens het interview voor het eerst horen over de mogelijkheid om te gaan logeren.

“Ik zou zeker geïnteresseerd zijn in logeren bij een gastgezin. Dat is zeker beter dan in het AZC blijven. Als ik kon logeren, kon ik leren hoe de Nederlandse samenleving werkt en hoe ik kan integreren”.

(Pakistaanse man, niet gelogeed).

6.2 Contact met het gastgezin

De meeste logés bij een TCBnB gastgezin hebben intensief contact gehad met het gastgezin tijdens het logeren. Doordat men met elkaar in één huis woont, komt men elkaar voortdurend tegen, zeker als ook is afgesproken om samen te (avond)eten.

“Wij zien elkaar elke dag want wij wonen nog steeds bij het gastgezin. De man werkt elke dag en de vrouw ook elke dag maar op verschillende tijdstippen. Soms in de ochtend en soms in de middag. In de avond zien wij elkaar want wij eten samen. Wij [echtpaar] bereiden het eten voor en dan dineren wij gezellig samen. In het weekend help ik bij het tuinieren zodat ik toch iets kan betekenen voor het gezin”.

(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).

Hoe intensief de TCBnB logés en gastgezinnen met elkaar optrekken, is uiteraard ook afhankelijk van hoe goed men het met elkaar kan vinden. Diverse respondenten beschrijven leden van het gastgezin als vrienden.

“Zij zijn mijn vrienden, we brengen een hoop tijd samen door. We hebben echt een ‘klik’. Volgende week gaan we bijvoorbeeld samen op vakantie, naar Parijs en Disneyland. Ik vind het echt fijn om met hen om te gaan”.

(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

De respondenten die, naar eigen zeggen, minder intensief contact hadden met hun gastgezin, zijn hier doorgaans niet rouwig over. Ze zijn gesteld op rust en privacy en hebben het als plezierig ervaren dat contact niet altijd hoefde, maar wel kón. We weten niet of deze wederzijdse tevredenheid het gevolg is van het matchingsproces.

“Het eerste wat ze zeiden toen ik daar ging wonen, was: ‘Wij zijn gesteld op onze onafhankelijkheid’. En dat is wat ik ook fijn vind, om onafhankelijk te zijn! Dus we zien elkaar, maar ik heb ook mijn eigen plek om te studeren. We zien elkaar een paar keer per maand, omdat zij [gastvrouw] veel weg is voor werk. Maar dat vind ik fijn”.

(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Dat de respondenten zonder uitzondering positief zijn over het logeren, betekent niet dat zij geen dilemma's ervaren. Ondanks dat een aantal respondenten Nederlanders erg direct vindt, is het toch niet altijd makkelijk om in te schatten hoe je je in bepaalde situaties het beste kan gedragen, om het gezin geen overlast te bezorgen.

“Ik vond het logeren af en toe wel uitdagend. Ik ging zelf door moeilijkheden heen en ik wilde ook niet hún leven veranderen. [...]. Ik vond het uitdagend om mijn eigen ruimte te nemen. Die had ik wel nodig, maar ik wilde ze ook niet lastigvallen of zo. En er was ook een kind dat op tijd moest eten en slapen, en ik ben een nachtpersoon! Maar ze vonden het niet erg: ik kon tv kijken of op de bank zitten [in de woonkamer] en ze vonden het niet erg. Maar dat vond ik toch het lastigst”.

(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Ook een financiële afhankelijkheid van het gastgezin kan reden zijn voor ongemak.

“Ik voel me soms schuldig. Het gastgezin maakt veel kosten. Ik hoorde dat ze niks van TCBnB of andere instanties krijgen. Daarom maken wij op onze eigen kosten eten klaar en gaan we gezellig samen eten en ook als we soms naar een restaurant gaan betalen wij de rekening omdat ik anders echt een schuldgevoel heb”.

(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).

We hebben tot slot aan de respondenten gevraagd of zij nog contact hebben (of willen hebben) met het gastgezin als het logeren is afgelopen. Op één na – waar het contact

na het logeren is verwaterd – hebben, of willen alle respondenten contact houden met het gastgezin. Dit vanwege de vriendschappen die zijn ontstaan en de dingen die men samen heeft meegemaakt, maar ook om in de toekomst iets terug te kunnen doen voor het gezin dat hen heeft onthaald.

“Ik zie ze als vrienden. Ze hebben ook zoveel naar mijn persoonlijke frustraties geluisterd. Het was een kritische periode in mijn leven, ik wilde uit het AZC, en zij hebben het mogelijk gemaakt. Ik kan deze gunst nooit teruggeven”.
(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB).

“Ik heb nog contact met haar. We bellen elkaar, houden contact via bellen en we sturen vaak grapjes via whatsapp. Af en toe gaan we samen eten. Ik heb haar ook gezegd dat als ze hulp nodig heeft, ze mij gewoon mag bellen. Ik kan bijvoorbeeld voor haar poesjes zorgen. Ze heeft er twee en ze is superdruk. Soms moet ze iemand regelen die voor de poezen zorgt als ze op reis is. Ik kan dat ook voor haar doen als ze weg is. Dan hoeft ze daar niemand voor in te huren”.
(Palestijnse man, gelogeed via TCBnB).

6.2.1 Vergelijking statushouders die bij familie en vrienden logeren

Ook de statushouders die bij familie en vrienden logeren, hebben intensief contact met het gastgezin. Hun dagelijks contact gaat over het runnen van het huishouden en praktische zaken, zoals boodschappen doen.

De logés die bij familie en vrienden hebben gelogeed zijn ook allemaal positief over de logeerperiode. Toch ervaren zij soms ook dilemma's, zoals weinig privacy.

“Ik ben heel blij om bij mijn broer te zijn. We hebben elkaar 4 jaar gemist; het was fantastisch om weer bij hem te zijn. Hij heeft me met alles geholpen, dus het is makkelijker voor mij. Iemand die mij helpt met het leven in Nederland. Maar we leven in dezelfde ruimte [een studio]. Er is geen aparte ruimte als je iets wilt doen, dat geldt voor ons allebei. Bijvoorbeeld, als ik iemand wil bellen, dan moet ik naar de hal en dat geldt ook voor hem.”
(Syrische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

Een tweetal geeft ook aan dat logeren voor een beperkte tijd zou moeten zijn, omdat dit zowel voor het gastgezin als de logé beter is.

“Het liefst wil ik in een eigen huis wonen. Want mijn dochters hebben hun eigen leven.”
(Russische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

6.3 Activiteiten met en ondersteuning van het gastgezin

Op twee na, hebben de statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeed (veel) activiteiten ondernomen samen met het gastgezin. Allereerst zijn er de activiteiten die direct samenhangen met het feit dat men samen in één huis woont. Er wordt samen gekookt, “zowel Syrisch als Nederlands eten”, spelletjes gespeeld, getuinierd en tv gekeken “*Expeditie Robinson, met Nederlandse ondertiteling*”. Daarnaast hebben gastgezin en logés soms samen de buurt verkend, bijvoorbeeld door te gaan winkelen, samen te sporten, of uit eten te gaan. De gastgezinnen hebben familie en vrienden die op bezoek kwamen, voorgesteld aan de logés en omgekeerd zijn logés meegegaan op (verjaardags)visite.

“De familie en vrienden van het gastgezin nodigen ons uit op verjaardagen van hun kinderen of op een speciale gelegenheid. En in het weekend gaan wij met de burens volleyballen.”
(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).

Respondenten vertellen dat ze ook culturele uitjes hebben ondernomen met het gastgezin, zoals een bezoek aan het Rijksmuseum of Nationaal Park De Biesbosch. De twee respondenten die niet veel activiteiten hebben ondernomen vertellen dat hun gastgezin weinig thuis was. Een van hen – die vertelt er erg aan te hechten om zelfstandig haar eigen zaken te regelen – heeft naar eigen zeggen ook geen praktische hulp gekregen van het gastgezin. Alle andere respondenten kregen wél praktische hulp. Het vaakst heeft

dat te maken met de Nederlandse taal. Zo helpen TCBnB gastgezinnen logés met het leren van Nederlands.

“Soms ga ik met het gastgezin tijdschriften lezen, en ik heb ook een paar taalboeken voor kinderen, dat helpt me ook. Dan kunnen we samen zitten, en dan corrigeren ze me bijv. als ik iets verkeerd heb gespeld of uitgesproken”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

“Ze helpen me met Nederlands leren. Welke vraag ik ook heb, ze helpen me. Als ik een woord niet weet, of als ik de grammatica niet begrijp. En als ik een examen heb, dan proberen we samen te studeren.
(Iraanse man, gelogeerd via TCBnB).

Maar daarnaast helpen gastgezinnen logés ook met de Nederlandse taal, door brieven van instanties te vertalen of door logés te attenderen op, of in te schrijven bij een (taal) school.

“Als ik een brief kreeg, begreep ik het niet; dan ging ze vertalen. [...]. De gastvrouw hielp me met de aanmelding voor een school. Ze heeft met de school gebeld, waar ik nu het schakeljaar volg”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

“In het begin hielpen ze me om overal de weg te vinden. [...]. Ik wilde de taal leren, maar wist niet hoe. Het gastgezin vertelde me over Radboud Language Center. Daar leer ik nu B1”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

Een ander terrein waarop bijna alle respondenten hulp hebben gekregen van het gastgezin, is dat van de nieuwe woning die zij krijgen toegewezen. De logés hebben veel hulp gekregen bij het klussen – behangen, vloeren leggen en schilderen - en ook bij het winkelen voor de inrichting van de woning. Een respondent vertelt dat het gastgezin de inrichting van de woning heeft betaald.

Tot slot: naast praktische hulp benoemt een aantal respondenten dat zij zich emotioneel gesteund voelen door het gastgezin. Het in hen gestelde vertrouwen – het gastgezin stelt immers het eigen huis open voor een onbekende – heeft hen veel goed gedaan in een moeilijke periode in hun leven.

“Ze hebben ons geaccepteerd bij hun thuis en ze vertrouwen ons. Dit betekent heel veel voor ons”.
(Iraans koppel, gelogeerd via TCBnB).

“Het feit dat ze mij de kans geeft om bij haar thuis te wonen, het vertrouwen dat ik voelde, was heel bijzonder. Ik vind het knap dat ze iemand van een andere cultuur in haar huis neemt. Eigenlijk heeft zij mij gered. Voor mij is het logeerprogramma op het juiste moment gekomen. [...]. Ik had geluk.”
(Palestijnse man, gelogeerd via TCBnB).

6.3.1 Vergelijking statushouders die bij vrienden/familie logeerden

Ook de logés die bij familie en vrienden verbleven, beschrijven op één respondent na dat ze activiteiten hebben ondernomen met het gastgezin. Ze gingen bijvoorbeeld met het gastgezin mee op visite bij vrienden van het gastgezin, gingen samen boodschappen doen, sporten, wandelen, naar het theater of winkelen. Dit werd door de logés zeer gewaardeerd: men voelt zich welkom en onderdeel van het gezin. En alle respondenten kregen praktische hulp van het gastgezin. Het gaat hierbij voornamelijk om het helpen bij de Nederlandse taal, zoals het vertalen van brieven en het tolken bij gesprekken. Dit is opmerkelijk, aangezien de gastgezinnen in de meeste gevallen zelf korter dan 5 jaar in Nederland zijn.

Verder heeft één van de respondenten hulp ontvangen van het gastgezin toen zij naar de dokter en naar de opticien moest.

“Hij helpt mij, bijvoorbeeld met het vertalen van de post. Als ik een afspraak heb gaat hij mee en hij tolkt ook voor mij.”

(Syrische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

De statushouders die bij familie of vrienden logeren, praten met hen voornamelijk in de moedertaal. In één interview komt naar voren dat de logé regelmatig aan de gastheer vraagt naar de betekenis van Nederlandse woorden. Oftewel, statushouders die logeren bij familie en vrienden krijgen beperkt te maken met de Nederlandse taal binnenshuis.

6.4 Contact van de logés met het COA tijdens het logeren

In deze paragraaf beschrijven we de ervaringen van de logés met het contact met het COA tijdens het logeren. We staan stil bij de wekelijkse meldplicht, de communicatie met en bejegening door het COA en mogelijke verbeterpunten.

We vroegen de mensen die via TCBnB hebben gelogeed of ze contact hebben gehad met het COA tijdens de logeerperiode. Een aantal respondenten geeft aan dat hun enige contact met het COA tijdens de wekelijkse meldplicht plaatsvindt, wanneer de logés zich moeten melden op een AZC om te stempelen. De meldplicht is een administratieve handeling. Het moment van melden wordt door het COA bepaald. Sommige respondenten geven aan dat de wekelijkse meldplicht moeilijk te combineren is met andere activiteiten, zoals werk of studie.

“Ik ging ook naar school en had werk, dus mijn week zat erg vol. Maar ik moest alsnog naar COA om te stempelen en ik zag daar geen reden voor. (...) Het AZC was niet dichtbij, het was ongeveer 30 minuten fietsen. Ik moest er bijvoorbeeld om 2 uur zijn om te stempelen, terwijl mijn Nederlandse les om 3 uur begon. Dus dan moest ik heel hard fietsen”.

(Iranse man, gelogeed via TCBnB).

Op één respondent na, die aangeeft bij het COA terecht te kunnen met vragen over zijn nieuwe woning of over de inburgering, geeft iedereen aan dat het moeilijk is om met het COA te communiceren, omdat men geen contactpersoon (casemanager) meer heeft. Twee respondenten geven aan wel contact te hebben met het COA, maar niet tevreden te zijn over dit contact. Zo kreeg een respondent, wanneer hij vragen stelde over zijn huis, naar eigen zeggen geen duidelijke antwoorden van het COA. Een andere respondent geeft aan het gevoel te hebben dat het COA hem vergeten is, omdat hij vaak lang moet wachten op reacties van het COA:

“Ik heb het gevoel dat ze ons niet serieus nemen. Wij hebben een contactpersoon, maar zij is hoogzwanger en heeft op dit moment zwangerschapsverlof. Ik denk dat ze ons zijn vergeten, want ze hebben onze email ook niet beantwoord. Soms moet ik voor een simpel verzoek wekenlang wachten”.

(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).

Twee respondenten geven aan dat de medewerkers van het COA aardig en behulpzaam zijn, maar een van hen vindt wel dat de medewerkers soms niet goed luisteren naar zijn vragen. Een ander geeft aan dat de medewerkers van het COA soms onvriendelijk zijn. De communicatie met het COA wordt door een van de respondenten als slordig omschreven. Hij vertelt bijvoorbeeld dat hij te laat informatie ontving over een afspraak over zijn nieuwe woning, waardoor hij in problemen raakte met zijn eigen planning:

“Het COA ontvangt 2 weken voor de afspraak een brief van de gemeente. Ze bellen me vervolgens 2 dagen voor deze afspraak en sturen me de brief 2 dagen na de afspraak. Ik werk en moet een dag vrij nemen voor zulke afspraken, dus ze moeten meteen contact met me opnemen als ze een brief ontvangen. Deze dingen gebeuren constant”.

(Iranse man, gelogeed via TCBnB).

Op de vraag wat er verbeterd kan worden aan het contact met het COA antwoordt één van de respondenten dat de COA-medewerkers soms beter zouden kunnen luisteren. Een ander vindt dat de medewerkers aardiger zouden kunnen doen. Ook zouden twee

respondenten het prettig vinden vaker en direct contact te hebben met een casemanager. Een van de respondenten zou ook graag hulp hebben gehad bij het vinden van een taalschool. Tot slot vindt een van de respondenten dat het contact met het COA op geen enkele manier verbeterd kan worden, omdat het COA niet genoeg verantwoordelijkheid neemt.

“Als vluchteling kan je geen goed contact hebben met COA. Nooit. Omdat COA altijd zegt: ‘We geven je een huis, een plek om te wonen. Maar andere zaken zijn niet onze verantwoordelijkheid’. Als je vragen stelt over je toekomst krijg je nooit een antwoord”.
(Iraanse man, gelogeerd via TCBnB).

6.4.1 Vergelijking statushouders die bij familie en vrienden logeren en niet-logerende statushouders

De statushouders die bij familie of vrienden logeren, hebben minder klachten over de meldplicht. Een van hen geeft aan dat ze in het begin ver moest reizen (160 km) en ook meerdere keren per week moest komen. Nadat ze was overgeschreven naar een dichterbij gelegen AZC werd de situatie beter.

“Sinds ik naar een andere AZC in de buurt toegewezen ben gaat het steeds beter. Ik ga alleen voor het stempelen en de post krijg ik hier gewoon op mijn woonadres.”
(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

Tijdens de logeerperiode hebben drie logés bij vrienden of familie contact gehad met het COA. Twee van hen hadden alleen contact met het COA over hun woning. Een andere respondent gaf aan uitgebreider contact te hebben met het COA en wekelijks een gesprek te hebben met de contactpersoon over diverse onderwerpen.

“We praten over mijn logeursituatie of er problemen zijn, (...) of over iets met de gemeente en de belasting. (...) Bijvoorbeeld toen ik een huisarts nodig had, was het niet makkelijk omdat ik bij het AZC ingeschreven was. We hebben toen met de contactpersoon van het COA contact gehad en zij heeft het voor mij geregeld.”
(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

Een respondent is ronduit ontevreden over het contact met COA.

“Ik weet niet wat mijn COA contactpersoon doet, ik zie niet dat hij werkt [voor mijn casus]. Ik zou graag beter contact willen. Bijvoorbeeld, als ik een afspraak met hem wil maken, dan krijg ik geen reactie. (...) Meestal stuurt hij dingen per post, maar dan komt het te laat. Dan zegt hij bijvoorbeeld dat we morgen een afspraak hebben, maar de brief krijg ik pas na morgen.”
(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

Net als de statushouders die logeren bij een TCBnB gastgezin, noemen ook de statushouders die logeren bij familie of vrienden verbeterpunten met betrekking tot de communicatie met het COA. Zij zouden graag meer hulp van het COA willen bij praktische zaken. En ook bij deze groep leeft het idee dat het COA flexibeler zou moeten inspelen op de vragen en behoeften van statushouders.

De derde groep, statushouders die niet hebben gelogeerd, lijken grosso modo (veel) minder ontevreden met de opvang en leefsituatie in het AZC in vergelijking met statushouders die gingen logeren. Zij benoemen bijvoorbeeld dat het AZC schoon is (bijvoorbeeld in vergelijking met een andere locatie waar zij eerder verbleven), dat de bejegening goed is en dat er veel activiteiten worden aangeboden.

“Het is goed op het AZC in Utrecht. Als er iets verandert, bijvoorbeeld toen ik naar een andere kamer moest, dan bellen ze me van te voren. Ze doen geen dingen zonder dat ze het me vertellen.”
(Syrische man, niet gelogeerd).

“Ik vind het AZC goed, omdat het pas vernieuwd is. Voor ons Iraniërs is het belangrijk dat het schoon is. Het is ook fijn dat er hier dingen te doen zijn. Eerst was ik wel bang dat we afgelegen zitten, maar toen ik een fiets kreeg, kwam ik erachter dat dat wel meeviel. De afstand is een klein nadeel, maar de omgeving is mooier dan we dachten.”
(Iraanse man, niet gelogeed).

Negatieve punten die de geïnterviewden noemen, hebben vooral betrekking op de locatie van het AZC. De door hen genoemde verbeterpunten hebben dan ook vaak betrekking op het vervoer. De meeste statushouders die we hebben gesproken verblijven in het AZC in Luttelgeest. Vanaf daar is het mogelijk om bijvoorbeeld te fietsen naar Emmeloord, maar bij slechte weersomstandigheden vindt men dat een hele opgave. Ook wordt een paar keer genoemd dat het openbaar vervoer in Nederland duur is, waardoor het niet makkelijk is om een reis te maken. Als gevolg daarvan is het lastig om andere, Nederlandse mensen te ontmoeten. De statushouders die we gesproken hebben en al in een gemeente wonen, hebben in andere AZC's gewoond en noemen dit niet.

Een ander negatief punt dat door niet-logés wordt genoemd, is het niveau van de lessen Nederlands op het AZC. Respondenten vinden de kwaliteit van de lessen onvoldoende, waardoor zij in de context van het AZC niet goed Nederlands leren. Hierbij tekenen we aan dat de respondenten wellicht verwijzen naar het taalaanbod verzorgd door vrijwilligers aan *asielzoekers* en niet naar de voorinburgering die bedoeld is voor statushouders.

6.5 De begeleiding door TCBnB

We vroegen aan logés bij een TCBnB gastgezin of zij door TCBnB waren begeleid. De helft zegt door TCBnB te zijn begeleid, de andere helft zegt van niet. Maar uit de toelichtingen blijkt dat zij – ongeacht of zij dit als ‘begeleiding’ hebben ervaren – het contact met TCBnB opvallend eenstemmig kwalificeren: goed en heel prettig! Ze hebben contact gehad rondom de plaatsing, soms telefonisch contact tussendoor of bij het einde van het logeren.

“In het begin hebben ze gebeld om te vragen of alles goed gaat en vorige week hebben we na drie maanden elkaar gezien”.
(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).

Het contact met TCBnB was voldoende en prettig. Meer of vaker contact was niet nodig.

“Toen ik was verhuisd naar het gastgezin, vroeg mijn contactpersoon bij TCBnB hoe het met me ging. Ze kwam een keer langs om te kijken hoe het ging, wat ik aan het doen was. Dat soort vragen stelde ze. Het was heel fijn”.
(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Een aantal respondenten benoemt dat zij het gevoel hadden dat ze altijd contact hadden kunnen opnemen met TCBnB als dat nodig zou zijn geweest:

“Als je een probleem hebt, dan kan je zelf contact opnemen”.
(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB).

De logés zijn dus positief over hun contact met TCBnB. Hoewel de helft van hen aangeeft niet begeleid te zijn door TCBnB, ervaren zij wel dat ze contact hadden kunnen opnemen met TCBnB als dit nodig was. De andere helft van de logés, die wel contact hadden met TCBnB, ervaaarde dit contact als prettig en voldoende en had geen behoefte aan meer contact.

Alle geïnterviewden zijn van mening dat de koppeling tussen logé en het gastgezin via een zorgvuldige procedure gebeurt. Voor de gastgezinnen bestaat de procedure uit de volgende stappen: ze hebben een kennismakingsgesprek met TCBnB, krijgen een potentiële logé anoniem voorgelegd, daarna is er een kennismaking met de potentiële logé waar TCBnB bij aanwezig is, en vervolgens komt de logé proeflogeren. Beide partijen (gastgezin en logé) kunnen aangeven of ze door willen gaan met het logeren of niet.

“Het protocol was heel integer en goed doordacht. (...) Toen kwamen ze logeren en weer een aantal dagen bedenktijd. Het had van ons niet gehoeven, ze mochten meteen blijven eigenlijk na het eerste contact. Maar de bedenktijd is wel goed.”

(TCBnB gastgezin van Iraans koppel).

De uitvoering van de procedure blijkt in de praktijk te verschillen tussen gastgezinnen. Zo is een aantal logés na het proeflogeren meteen gebleven en is een enkeling helemaal niet komen proeflogeren. Het contact met TCBnB vindt vooral plaats voordat het logeren van start gaat. Tijdens het logeren is er sporadisch en informeel contact. Een gastgezin geeft aan dat ze een tussenevaluatie hebben gehad, maar de meerderheid geeft aan dat ze eenmalig of een paar keer een what's app bericht hebben gehad. Maar de gastgezinnen hebben wel het idee dat ze bij TCBnB terecht kunnen als er vragen of problemen zijn.

“De behoefte [aan begeleiding] was er niet, maar de mogelijkheid was er wel.”

(TCBnB gastgezin van Iraanse man).

Sommige gastgezinnen hebben een telefonische eindevaluatie gehad. Anderen denken van wel, maar kunnen het zich niet meer goed herinneren.

“Denk wel dat ik een eindevaluatie heb gehad, dat ging gewoon over de telefoon. Ik weet het niet precies meer.”

(TCBnB gastgezin van Syrische man).

Eén gastgezin kijkt negatief terug op de logeerperiode van hun tweede logé. Het gastgezin gaf in het interview aan dat ze geen goed contact hadden met de logé en andere verwachtingen hadden over de logeerperiode dan de logé. Het gastgezin en de logé hadden een ander perspectief over religie, maar het gastgezin had bijvoorbeeld ook de verwachting dat de logé meer zou helpen met dagelijkse dingen als koken. Het gastgezin heeft een gesprek gehad met de directeur en een beleidsmedewerker van TCBnB over deze ervaring en heeft geen negatief perspectief op de logeerregeling.

6.6 Motivatie en verwachtingen van de gastgezinnen

Allereerst hebben we de TCBnB gastgezinnen gevraagd wat hun motivatie was om deel te nemen aan de logeerregeling. De meeste mensen geven aan dat ze vanuit een maatschappelijke betrokkenheid andere mensen willen helpen. Ze zien het als een concrete bijdrage aan het leven van andere mensen waarvoor het leven in Nederland ingewikkeld kan zijn.

“Je kan op individueel niveau iets betekenen voor een medemens en dat is waardevol.”

(TCBnB gastgezin van tweemaal een Syrische man).

“Het is wel echt het helpen... al die bomen en het bos dat Nederland kan zijn als je nieuw bent.... Ik had vóór het logeren al vrienden die statushouder zijn, dus al gehoord over wat voor drama het was toen zij aankwamen...”

(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

Een paar mensen geven aan dat ze samenwonen en delen met andere mensen een reden vonden om een logé in huis te nemen.

“We hebben beide in een leefgemeenschap gewoond (afzonderlijk van elkaar). Dus we wisten hoe leuk het was en hoe fijn het is om dingen te delen.”

(TCBnB gastgezin van een Jemenitische man).

De meeste mensen hadden geen concrete verwachtingen over het logeren. Bij sommigen komt dat omdat ze er geen ervaring hebben met logés, anderen geven aan dat ze verwachten dat het afhankelijk is van de logé hoe de logeerperiode gaat verlopen.

“Ik wist niet precies wat ik kon verwachten. Maar ik vind het belangrijk dat er gelijkwaardig contact is.”

(TCBnB gastgezin van Syrische man).

“Je bent heel erg afhankelijk van de persoon die komt. Die eerste zette de toon en die was positief, en die tweede viel ons toen een beetje tegen (...).”

(TCBnB gastgezin van tweemaal een Syrische man).

Een deel van de gastgezinnen benoemt dat ze verwachtten dat het logeren intensief zal zijn. Zowel voor hun relatie of gezin omdat je je huis deelt met iemand die je niet kent. Maar ook omdat de logé gevlucht is uit zijn of haar land van herkomst en deze ervaringen meeneemt tijdens de logeerperiode. Daarnaast kunnen er culturele verschillen zijn tussen het gastgezin en de logé.

“Dat het intensief zou zijn en soms ook wel ingewikkeld. Maar ook wel goed. Omdat je met iemand samenleeft die je niet kent. Waarbij je ook nog te maken hebt met andere culturen.”
(TCBnB gastgezin van Turkse vrouw).

Een aantal mensen heeft ervaring met het wonen in een leefgemeenschap of uitwisseling als student en gebruiken dat als ijkpunt. Kortom, respondenten kiezen ervoor gastgezin te zijn omdat zij iets goed willen doen voor iemand in moeilijke omstandigheden. Zij verwachtten verschil te kunnen maken in de eerste periode na vestiging van een statushouder, en putten bij deze verwachting deels uit de ervaringen die zijzelf hebben met samenleven met niet-familieleden of tijdelijk verblijf in een ander land.

Alle geïnterviewde TCBnB gastgezinnen zouden andere mensen aanraden om zich als gastgezin op te geven en een logé in huis te nemen.

“Ja, dat doen we ook al! Als mensen er naar vragen dan zeggen we: ‘Hartstikke leuk’ en raden we het aan.”
(TCBnB gastgezin van Iraans koppel).

Hieraan worden overigens bijna altijd een kanttekening of randvoorwaarden verbonden. Een deel daarvan is gericht op de logistiek; je moet de ruimte hebben om iemand in huis te nemen. Vaker liggen de randvoorwaarden die respondenten noemen op persoonlijk vlak: het is als gastgezin belangrijk om open te staan voor nieuwe ervaringen en mensen en het logeren kan soms best een belasting zijn voor je privéleven.

“Ik zou het alleen aanraden aan mensen van wie ik weet dat ze ervoor open staan, ruimte hebben, geïnteresseerd en nieuwsgierig zijn. Want het is toch best een avontuur; je weet van tevoren niet of het goed zal gaan, en waar het fout kan gaan. Want het is best veel om iemand continu in huis te hebben.”
(TCBnB gastgezin van Syrische man).

6.6.1 Vergelijking gastgezinnen van familie en vrienden

De motivatie van vrienden of familie die als gastgezin optreden, ligt het vaakst in hun wens om hun vriend of familielid te ondersteunen en weg te halen uit het AZC.

“Tijdens onze gesprekken vertelde ze [logé] dat ze het lastig vond om in een AZC te wonen. Ze was niet tevreden en toen heb ik [aan COA] gevraagd of zij bij mij thuis mag blijven tot ze een woning krijgt. In het begin zeiden ze: “Dat mag niet”, maar een week later werd ik door COA gebeld dat ze via het logeerprogramma bij mij mag komen wonen.”
(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

De (familie)band maakt dat men zich ook verplicht voelt om te helpen.

“Ze is mijn zus. Ik moet haar ondersteunen. Toen ze naar Nederland kwam, was ze alleen. Het is mijn taak om haar te ondersteunen, dingen te leren, te helpen, om hier een nieuw leven te hebben, misschien een nieuwe baan. Want het leven hier is totaal anders. Andere cultuur, andere taal; alles is anders.”
(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

6.7 Contact van de gastgezinnen met de logé

In de volgende paragraaf bespreken we hoeveel contact het gastgezin en de logé hadden en welke onderwerpen ze bespraken. De TCBnB gastgezinnen en de logé hadden regelmatig, vaak dagelijks, contact met elkaar. Een groot deel van de gastgezinnen geeft aan dat ze met de logé 's avonds aten en dat dit een gemeenschappelijk moment was waarbij ze elkaar spraken.

“We zagen elkaar elke dag. Eten was wel een kernpunt. H. [de logé] kookt niet voor zichzelf en ik wel en ik vind het ook leuk om voor twee mensen te koken. Ongeveer de helft van de week gingen we echt samen eten en dan zaten we zo anderhalf uur aan tafel.”

(TCBnB gastgezin van Syrische man).

De activiteiten die de logé zelf al ondernam, waren deels bepalend voor de hoeveelheid contact die het gastgezin en de logé hadden. Sommige logés hadden veel afspraken buiten de deur, terwijl andere logés meer thuis waren en daardoor ook meer mogelijkheden voor contact met het gastgezin waren.

“We zagen elkaar elke dag wel even. Maar hij zorgde wel dat hij druk was, heel erg bezig met dat netwerken. Hij was soms bezig met 2 of 3 studies tegelijk. Ging ’s morgens vroeg weg, dan had je even contact, kwam ’s avonds laat thuis, dan had je even contact.”

(TCBnB gastgezin van een Jemenitische man).

Naast de activiteiten van de logé, zijn er ook logés die meer behoefte hebben om alleen te zijn en zich meer op hun eigen kamer terug trekken.

“Het was meer een huisgenoot-situatie. Voelde meer alsof je op kamers zit, alleen maar af en toe kletsen als je elkaar tegenkomt.”

(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

Globaal gezien worden er twee onderwerpen genoemd die het TCBnB gastgezin en de logé met elkaar bespraken. Ze spraken over het land van herkomst van de logé, (verschillen in) cultuur en soms over de reden voor de vlucht. Daarnaast gingen veel gesprekken over praktische zaken: het regelen en organiseren van dingen in Nederland, van vragen over de gemeente tot bezoek aan de bouwmarkt.

“We spraken over heel diverse dingen, heel veel wel over hoe wij dingen deden. Ze was geïnteresseerd in de Nederlandse cultuur, maar ook in hoe wij als persoon waren en hoe wij leefden. Hoe mijn partner en ik met elkaar omgingen. Maar ook over hoe het met haar ging, ze zat mentaal niet goed in haar vel. Daar hebben we ook wel gesprekken over gehad. En over haar familie en haar achtergrond. En ook inhoudelijk, omdat zij onderzoek doet en mijn man ook.”

(TCBnB gastgezin van Turkse vrouw).

Hier staan we nog stil bij de vraag wat voor activiteiten het gastgezin en de logé ondernomen hebben en in hoeverre het gastgezin de logé kon helpen met vragen die hij of zij had.

De meeste TCBnB gastgezinnen hebben activiteiten met de logé ondernomen tijdens de logeerperiode. Gastgezinnen geven vooral aan dat ze de logé uitgenodigd hebben voor activiteiten die ze al gepland hadden met hun sociale netwerk:

(“Meestal is het dat we ze meenemen naar dingen waar we zelf ook heen zouden gaan”

(TCBnB gastgezin van Iraans koppel)).

Dus als het gastgezin op familiebezoek gingen, vroegen ze de logé om mee te gaan. Maar ze organiseerden ook activiteiten om met de logé te doen, zowel om Nederland te laten zien als meer specifiek gericht op het inrichten van een huis. Een aantal geïnterviewden geeft aan dat ze ook geholpen hebben met het leren van de Nederlandse taal, bijvoorbeeld door te helpen met huiswerk of mee te gaan naar de bibliotheek. De vragen die logés hadden, waren daar heel erg aan gerelateerd. De meeste vragen waren gericht op het regelen van zaken in Nederland, bijvoorbeeld bellen met een woningbouwvereniging of met de gemeente.

“We zijn samen wezen stappen. Hij had wel behoefte om samen dingen te doen, maar vooral qua sociale dingen. Meegenomen naar verjaardagsfeestjes van vrienden, met Kerst meegenomen naar ouderlijk huis (familie). (...) helpen met belastingdienstbrieven, dat soort ingewikkelde zaken. Helpen met de Nederlandse taal door erbij te komen zitten met het huiswerk. Geholpen met zijn nieuwe huis inrichten: ik had vrienden en familie opgetrommeld die meubels en spullen over hadden, met een busje door het land gereden.”
(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

“Onze tweede logé had vragen over meubels verhuizen of over hoe hij geld kreeg. Dat heb ik hem wel uitgelegd, wat ik wist over de regels. Maar ik ben geen maatschappelijk werker, daar weet ik te weinig van. Ik wilde eigenlijk dat hij zelf brieven leerde schrijven, daar hebben we dagen over gedaan tot de brief voor de gemeente klaar was.”
(TCBnB gastgezin van tweemaal een Syrische man).

6.7.1 Vergelijking gastgezinnen van familie en vrienden

Ook de familie of vrienden die als gastgezin optreden vertellen dat ze dagelijks contact hebben met de logé vooral over praktische zaken en vragen. Over vragen naar de inhoud van het contact wordt tweemaal gezegd dat ze over ‘alles’ praten. In de interviews is daarna niet verder doorgevraagd. We kunnen hieruit concluderen dat het contact voor de gastgezinnen vanzelfsprekend is en lijkt ingebed in het dagelijks leven.

“We hebben geen specifieke onderwerpen we praten over alles.”
(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

De gastgezinnen van familie en vrienden beschrijven dat ze vooral ‘dagelijkse’ activiteiten met hun logés ondernemen, zoals boodschappen doen, wandelen of het bezoeken van familie. Daarnaast verschilt het per gastgezin en logé of ze andere activiteiten ondernemen. Niet iedereen heeft behoefte aan intensief contact, terwijl anderen dit zeer waarderen.

“We gaan in het weekend vaak weg, logé heeft nog een broer in Duitsland wonen. En we gaan naar pretparken met de kinderen. Verder shoppen, theedrinken bij mensen.”
(Gastgezin familie/vrienden van Turkse vrouw).

Alle gastgezinnen geven aan dat ze de logés helpen als ze praktische vragen hebben. Vaak heeft dat betrekking op het vertalen van brieven of langsgaan bij de gemeente.

“Ik hielp haar toen ze naar de dokter moest. En ook naar de opticien/brillenzaak, toen ze een bril nodig had, toen ging ik mee. Ik vertaal alle brieven voor haar en leg uit wat alles betekent, wat ze moet doen. Maar ik probeer haar nu te pushen om dingen zelf te doen.”
(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

6.8 Contact van het gastgezin met het COA

In de logeerregeling wordt geen relatie of contact verondersteld tussen het gastgezin en het COA. De helft van de TCBnB gastgezinnen geeft aan dat ze geen contact hebben gehad met het COA of zicht hebben op het contact van de logé met het COA. Echter een aantal TCBnB gastgezinnen geeft aan dat hun logé moeite had met het organiseren van praktische zaken, zoals bijvoorbeeld de toelage voor het logeren, en daarom contact had met het COA. Een enkel gastgezin heeft zelf contact gezocht met het COA om de logé te helpen met zijn of haar vragen.

“(...) We hebben echt alles geprobeerd om contact te krijgen met COA contactpersoon, om ook maar iets te horen over hoe het zat met een nieuwe woning, maar we werden echt van het kastje naar de muur gestuurd. En uiteindelijk COA niet te pakken kunnen krijgen.”
(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

6.8.1 Vergelijking gastgezinnen van familie en vrienden

De gastgezinnen van familie en vrienden hadden voorafgaand aan de logeerperiode geen contact met het COA. Toen hun logés bij hun in huis wonen, hebben de meesten wel contact gehad met het COA. Dit was meestal geen intensief contact, maar de gast-

gezinnen hebben een enkele keer met een contactpersoon van het COA gesproken. De meningen over het contact zijn verdeeld.

“Het was goed. De contactpersoon van het COA was behulpzaam en ze stond altijd klaar voor ons.”

(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

“Het contact met COA is niet goed. Je vraagt ze iets, maar ze doen niet hun best om een goed antwoord te zoeken.”

(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

6.9 Oordeel van de gastgezinnen over het logeren en mogelijke verbeteringen

In de volgende paragraaf bespreken we hoe de gastgezinnen in het algemeen terug kijken op het logeren en wat ze positieve en negatieve punten vinden. Tot slot kijken we specifiek naar de logeerregeling, wat de randvoorwaarden zijn voor een succesvolle logeerperiode en hoe TCBnB haar diensten eventueel kan verbeteren.

Alle TCBnB gastgezinnen oordelen over het algemeen positief over het logeren. Ze zijn blij dat ze iets voor iemand anders konden betekenen. De positieve punten van het logeren sluiten hierop aan: het leren kennen en omgaan met andere culturen, waardoor je je ook bewuster wordt van je eigen Nederlandse cultuur. Maar ook het kunnen helpen van een ander persoon en je gastvrijheid kunnen tonen worden als positieve punten benoemd. Tot slot worden de gezelligheid en de sociale contacten benoemd als iets waar ze positief op terug kijken.

“De gezelligheid, het kennismaken met een andere cultuur. Dat het heel fijn is dat je wat voor iemand kan doen en dat het iets voor iemand betekent. Zij genoot ontzettend bijvoorbeeld van het contact met onze baby, daar heb je geen taalbarrière mee. Dat ik wel zag dat het haar heel erg hielp om een periode in een huisgezin te zijn.”

(TCBnB gastgezin van Turkse vrouw).

De negatieve punten van het logeren hebben vooral betrekking op het feit dat een klein aantal gezinnen het intensief vonden om iemand constant in huis te hebben. Hoewel de gastgezinnen er zelf voor hadden gekozen, ervoeren ze minder privacy in hun eigen huis. Een enkeling miste het om zich te kunnen terug trekken in een eigen ruimte. Ook vonden ze het soms zwaar dat ze het gevoel hadden dat je verantwoordelijk bent voor iemand anders en om iemand aan te spreken op bepaald gedrag.

“Soms was het wel lastig, het contact is zo intensief.”

(TCBnB gastgezin van Syrische man).

“Soms een inbreuk op je eigen leven, maar dat is een eigen keus en niet zijn schuld. Hij gaat daar erg voorzichtig mee om en heeft veel respect. Die inbreuk hoort erbij.”

(TCBnB gastgezin van Iraanse man).

“Wat ik negatief vond is dat hij niet altijd door had waar andere mensen behoeften aan hebben. Als hij bijvoorbeeld dingen vergat over regels die we hadden afgesproken... geen verschrikkelijke dingen. Sommige dingen moest ik dan een paar keer zeggen, en als je dat deed, dan voelde hij zich meteen heel bezwaard, ging hij heel veel sorry zeggen. Dus die dynamiek was ingewikkeld. Daar moet je dan in navigeren.”

(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

Daarnaast hebben we de TCBnB gastgezinnen gevraagd wat ze van de logeerregeling vonden. Ook over de opzet van de logeerregeling zijn alle gastgezinnen positief. Ze vinden het goed dat het een afgebakende periode is van drie maanden en statushouders de mogelijkheid hebben om kennis te maken met het ‘gewone’ Nederlandse (gezins) leven.

“Dat is een meerwaarde, dat je weet hoe direct Nederlanders zijn, dat je echt eerlijk kan praten. En dat je ook kan sparren en dingen kan delen. Hij heeft hier ook voor het eerst gestofzuigd. En gezien dat het in Nederland normaal is dat je als man kookt en een dag thuis blijft bij de kinderen. Of hij dat ook gaat doen, maakt niet zoveel uit. Maar hij weet meer over hoe het in Nederland werkt.”

(TCBnB gastgezin van een Jemenitische man).

Voor de gastgezinnen is een ‘goede match’ de belangrijkste randvoorwaarde om het logeren een succes te maken.

“Een heel goede match is echt ideaal.”

(TCBnB gastgezin van Maleisische man en Iraanse man).

“Ik heb het idee dat ik iets kan bijdragen hiermee. Maar het is wel zoeken naar iemand waar je een goede klik mee hebt.”

(TCBnB gastgezin van tweemaal een Syrische man).

Wat een goede match precies inhoudt, vindt men moeilijk om precies aan te geven. Het is vooral belangrijk dat men het goed met elkaar kan vinden en een bepaalde mate van gelijkgestemdheid, als het gaat om (culturele) oriëntatie of dagritme, draagt daaraan bij.

Daarnaast noemen de gastgezinnen vooral randvoorwaarden die te maken hebben met onderlinge afspraken tussen logé en het gastgezin. Bijvoorbeeld op het gebied van privacy, omdat je een badkamer deelt, maar ook financiële afspraken.

“Ik denk dat we daar van tevoren afspraken over hadden moeten maken, over waar je eigen plek nog is in huis. Zij had een heel nadrukkelijke plek waar ze zich kon terugtrekken en wij in die zin niet zo. En dat vond ik wel lastig.”

(TCBnB gastgezin van Turkse vrouw).

Tot slot wordt een aantal randvoorwaarden genoemd die te maken hebben met de logeerregeling en de begeleiding. Een aantal TCBnB gastgezinnen denkt dat het goed is om van of via TCBnB meer informatie te krijgen over verschillen tussen culturen, maar

ook over bijvoorbeeld mogelijk psychische problemen als gevolg van de vlucht en de opvang in Nederland. De gastgezinnen noemen echter weinig concrete verbeterpunten. Een enkeling noemt het direct plaatsnemen in de gemeente waar de logé ook een woning gaat krijgen, zodat met de inburgering kan worden begonnen en het afschaffen van de wekelijkse meldplicht bij het AZC.

“Dat je informatie krijgt over hoe de asielprocedure loopt, welke cultuurverschillen er zijn (...) het zou handig zijn als ook TCBnB gastgezinnen meer van dat soort informatie krijgen”.

(TCBnB gastgezin van Syrische man).

6.9.1 Vergelijking gastgezinnen van familie en vrienden

De gastgezinnen van familie en vrienden zijn over het algemeen positief over de logeerperiode. Zij denken dat het voor de logés vooral in de beginperiode in Nederland prettig is als men bij iemand terecht kan voor hulp en ondersteuning. Ze geven wel aan dat het wennen is aan een nieuw persoon in huis.

“Zij [de logé] doet dingen op haar manier, ik doe dingen op mijn manier, soms houden we er niet van; dus het was niet makkelijk. Het is lastig om iemand in mijn eigen huis te hebben. Maar het is mijn zus, ik moet haar ondersteunen.”

(Gastgezin familie/vrienden van Syrische vrouw).

Gastgezinnen van familie en vrienden noemen ook verbeterpunten. Zo pleit men voor het melden bij het dichtstbijzijnde AZC om veel reistijd te voorkomen. En een respondent merkt op dat de logeerperiode niet te lang moet duren en dat het belangrijk is dat de logé zelfstandig wordt in een eigen woning.

6.10 Conclusies

In dit hoofdstuk stonden we stil bij de ervaringen van de logés en gastgezinnen met het logeren en de logeerregeling. We vergeleken de ervaringen van de statushouders die bij TCBnB gastgezinnen verbleven met die van statushouders die bij vrienden of familie verbleven. Daarnaast bespraken we motieven en ervaringen van statushouders die niet logeerden, maar in het AZC verbleven in de periode tussen statusverlening en het betrekken van de woning in de gemeente.

De belangrijkste reden om te gaan logeren is voor TCBnB logés en logés bij familie en vrienden dat ze weg willen uit een AZC. Men heeft het leven in een AZC als een onprettige situatie ervaren waarin ze weinig privacy hadden. Daarnaast geeft het logeren de mogelijkheid om allerlei activiteiten te beginnen, zoals een opleiding, wat door de afgelegen locatie van sommige AZC's lastiger is. Logés bij vrienden of familie geven ook aan dat ze - gegeven de familieband of vriendenrelatie - graag bij hun naasten verblijven. Statushouders die niet zijn gaan logeren, zijn grotendeels wel op de hoogte van de mogelijkheid om te logeren. Ze hebben verschillende (praktische) redenen waarom ze besloten hebben om het niet te doen. Over het algemeen is deze groep ook positiever over het leven in het AZC en hebben ze minder behoefte om weg te gaan.

Voor zowel statushouders die logeren bij een Nederlands gastgezin als logés bij vrienden of familie geldt dat zij (heel) veel contact hebben met het gastgezin. Dit wordt over het algemeen zeer positief gewaardeerd, al zijn er ook dilemma's. Zowel logé als gastgezin kunnen een gebrek aan privacy ervaren, of bang zijn dat zij inbreken op elkaars privacy. Geldzaken, en dan met name zorgen over de (extra) kosten die een gastgezin maakt vanwege het logeren, zijn een andere bron van zorg.

In de meeste gevallen draaien de logés volop mee in het huishouden en ook worden gezamenlijk activiteiten ondernomen. Statushouders in TCBnB gastgezinnen hebben volop de gelegenheid om in het gezin Nederlands te leren en te oefenen met spreken.

Dit is niet het geval in gezinnen van familie of vrienden, waar doorgaans in huis de moedertaal wordt gesproken.

We stonden uitgebreid stil bij de vraag of logés ondersteund worden bij het wegwijs worden in Nederland door hun gastgezin. Dit blijkt bij zowel de statushouders die logeren bij een Nederlands gastgezin, als bij statushouders die logeren bij familie of vrienden, het geval. Gezinnen 'ondersteunen' allereerst door een veilige (thuis)haven te bieden en de logé welkom te heten in hun gezin. Daarnaast helpen de meeste TCBnB gastgezinnen en alle gezinnen van vrienden of familie hun logés met (het regelen van) praktische zaken, vooral als het gaat om communicatie met de overheid of instanties. Er is dus zeker sprake van ondersteuning bij het wegwijs worden in de Nederlandse institutionele context, opvallend genoeg ook in gezinnen van vrienden of familie, die zelf nog maar kort in Nederland wonen. Hoewel dit niet expliciet wordt genoemd, is het aannemelijk dat deze gezinnen hierbij putten uit hun eigen recente ervaringen met het wegwijs worden in Nederland. Naar eigen zeggen is men bovendien in staat om brieven van instanties te vertalen voor hun logé.

Een aantal logés bij TCBnB gastgezinnen heeft sterk kunnen profiteren van praktische hulp bij het selecteren van en inschrijven bij een relevante opleiding of inburgeringscursus. In het algemeen lijken TCBnB gastgezinnen meer te praten met logés over hoe Nederland 'werkt' en ook gezamenlijke culturele uitjes staan vaak in het teken van een introductie in Nederland. Bij het wegwijs worden in *sociale netwerken* zien we dat statushouders die logeren bij vrienden of familie worden opgenomen in de familie- of vriendenkring, die goeddeels bestaat uit personen uit het herkomstland. Statushouders die logeren bij een Nederlands gastgezin worden vaak geïntroduceerd in de familie- en vriendenkring. Dit leidt soms tot nieuwe zelfstandige contacten van de statushouder.

Zowel de TCBnB gastgezinnen als de gezinnen van familie en vrienden willen statushouders helpen in de eerste periode van hun nieuwe leven in Nederland. TCBnB gastge-

zinnen geven naar eigen zeggen zo ook vorm aan hun maatschappelijke betrokkenheid. De gastgezinnen van familie/vrienden willen vooral hun familielid of vriend helpen. Daarbij lijkt een rol te spelen dat zij zich hiertoe – gegeven de (familie)band – ook verplicht voelen.

Zowel de TCBnB gastgezinnen als de gastgezinnen van familie en vrienden kijken positief terug op het logeren. De TCBnB gastgezinnen vinden het logeren een toegevoegde waarde hebben omdat ze omgaan met andere culturen en zich meer bewust worden van hun eigen achtergrond. Bovendien kunnen ze door het logeren hun gastvrijheid tonen en een praktische bijdrage leveren aan het vluchtelingenvraagstuk. Enkele gastgezinnen benoemen als negatieve punten dat het logeren intensief kan zijn en mogelijk je privacy deels moet opgeven. De belangrijkste randvoorwaarden zijn een goede match tussen de gastgezin en de logé en afspraken maken en verwachtingen bespreken.

Naast de ervaringen met het logeren zelf, beschreven we in dit hoofdstuk ook de ervaringen van logés en gastgezinnen met de *logeerregeling*. Zowel statushouders als gastgezinnen zijn niet positief over het contact met het COA. Statushouders ondervinden naar eigen zeggen hinder van de wekelijkse meldplicht – ze moeten hiervoor reizen op tijden die zij niet zelf kunnen bepalen – en geven tegelijkertijd aan dat zij niet bij het COA terecht kunnen met praktische vragen, vooral omdat zij geen vast aanspreekpunt meer hebben die bekend is met hun ‘dossier’. De statushouders die niet gelogeerd hebben, zijn een stuk positiever over hun verblijf op verschillende AZC’s. Zowel logés als gezinnen zijn (heel) positief over het contact met en de begeleiding van TCBnB. Hun positieve oordeel heeft vooral te maken met de notie dat zijzelf ten alle tijden contact kunnen opnemen met TCBnB als daar behoefte aan zou zijn.

7 Opbrengsten van de logeerregeling

In dit hoofdstuk staan we stil bij de opbrengsten van de logeerregeling. Allereerst bespreken we de activiteiten/dagbesteding van de logés en statushouders die niet logeren in de periode dat ze in het AZC zaten. Daarna kijken we naar het sociaal netwerk van de statushouders en bespreken we de eventuele meerwaarde van het logeren voor de participatie(kansen) van statushouders. In het laatste deel van dit hoofdstuk kijken we naar de opbrengsten van het logeren voor de gezinnen zelf en voor de omgeving van de gastgezinnen.

7.1 Activiteiten/dagbesteding van de statushouders in het AZC

In deze paragraaf staan we stil bij de activiteiten die de statushouders in het AZC ondernemen, of hebben ondernomen, sinds dat zij een verblijfsstatus hebben gekregen. Van de 10 statushouders die tot 2018 logeerden bij een TCbNB gastgezin, vertellen 8 dat zij in het AZC niet (erg) actief zijn geweest. Naar eigen zeggen was er 'niets' te doen op het AZC en in de omgeving. Twee respondenten vertellen vrijwilligerswerk te hebben gedaan: ze hebben deelgenomen aan een vrijwilligersproject waarin klussen in de buurt (bijvoorbeeld voor ouderen) werden gedaan, maar zijn ook in het centrum zelf actief geweest (door aerobics- of kunstschilderlessen te geven en de computerruimte te beheren). Een respondent deed vertaalwerk in de periode in het AZC.

Twee respondenten noemen de voorinburgering: ze volgden het onderdeel Kennis Nederlandse Maatschappij, of deden (kortstondig) mee aan de Nederlandse les voordat zij gingen logeren. Diverse respondenten noemen dat het AZC ver weg is van voorzieningen, zoals taalaanbieders of een opleiding. Naar eigen zeggen was dit dan ook de belangrijkste reden dat men actiever werd in de logeerperiode. Een respondent vertelt expliciet dat hij niet actief was in het AZC, omdat hij daartoe op dat moment niet in staat was vanwege psychische problemen.

7.1.1 Vergelijking statushouders die bij vrienden/familie logeerden en niet-logerende statushouders

Ook de statushouders die bij familie of vrienden hebben gelogeerd zijn naar eigen zeggen niet erg actief geweest op het AZC. Een van de vijf volgde taallessen en één deed vrijwilligerswerk buiten het AZC. Volgens een respondent waren de mogelijkheden om op het AZC vrijwilligerswerk te doen heel beperkt.

"Ik heb bij het COA gevraagd of ik iets met sport kan doen, maar hij zei: 'Nee dat kan niet. Ook niet als vrijwilligerswerk. We hebben alleen banen in de schoonmaak.'"
(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

In tegenstelling tot de logerende statushouders, hebben negen van de tien niet-logerende statushouders deelgenomen aan Nederlandse les in het AZC. Daarnaast deden, of doen de meesten vrijwilligerswerk op het AZC. Zo hebben zij meegewerkt aan activiteiten van Stichting De Vrolijkheid³⁴ of bijvoorbeeld gewerkt als beheerder van het computerlokaal. Een respondent deed vrijwilligerswerk in een verpleeghuis in de buurt van het AZC.

7.2 Huidige activiteiten van statushouders

In de interviews hebben we aan de respondenten gevraagd hoe hun dag(besteding) er op dit moment uitziet. Ten tijde van het interview is meer dan de helft van de statushouders die bij een TCbNB gastgezin logeerden bezig met inburgeringslessen, vaak gekoppeld aan een (toekomstige) opleiding, bijvoorbeeld in een schakeljaar. Twee respondenten hebben betaald werk. Een werkt vijf dagen per week in een bar en heeft (daarom) Nederlandse les op een laag pitje gezet. Een respondent werkt op oproepbasis voor VluchtelingenWerk als vertaler.

³⁴ Stichting de Vrolijkheid organiseert kunstzinnige en creatieve activiteiten voor, met en door kinderen en jongeren in meer dan 25 asielzoekerscentra door heel Nederland.

De helft van de respondenten doet vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld bij een lokale organisatie die activiteiten voor vluchtelingen organiseert, vertaalwerk, of voorlichting voor TCBnB. Drie respondenten doen (daarnaast) activistisch vrijwilligerswerk: het opkomen voor rechten voor LHBT's of mensenrechten in het algemeen, of het leveren van content voor social media over de politieke situatie in het land van herkomst. De helft van de respondent is bezig met een opleiding, of de voorbereiding daarop. Het gaat in alle gevallen om universitaire studies.

7.2.1 Vergelijking statushouders die bij vrienden/familie logeerden en niet-logerende statushouders

Ten tijde van het interview doen twee van de vijf statushouders die logeerden bij vrienden of familie vrijwilligerswerk. Eén van hen geeft daarnaast ook betaald bijles. Drie van de vijf respondenten volgen momenteel een taalcursus. De andere twee gaan binnenkort beginnen met een taalcursus. Geen van de statushouders die bij vrienden of familie logeerden volgt ten tijde van het interview een opleiding en geen van hen heeft betaald werk.

Ten tijde van het interview deden vier van de tien niet-logerende statushouders vrijwilligerswerk, op het AZC. De overige respondenten geven aan zich vooral te willen richten op Nederlandse les.

"Ik heb nu een nieuw huis, volgende stap is taal, dan op zoek naar een school of universiteit waar ik verder kan studeren."

(Iranse man, niet gelogeed).

Een van de niet-logerende statushouders volgt een opleiding. Geen van hen heeft betaald werk.

7.3 Sociaal netwerk

We hebben de statushouders die bij een TCBnB gastgezin logeerden gevraagd naar hun sociale netwerk en daarbij een onderscheid gemaakt naar contacten met gevestigde Nederlanders³⁵ en contact met personen die zelf net in Nederland zijn gearriveerd. Op twee na, hebben alle respondenten contact met Nederlanders. Naast de leden van het gastgezin, noemen zij vaak vrienden die ze hebben gemaakt via de opleiding, (vrijwilligers)werk of in de buurt.

"Ik heb heel aardige burens, een oude vrouw die me graag wilde helpen. En ze had een cadeau voor mij, bracht oude kopjes en zo. Gaat niet om wat ze me geeft, maar het gebaar. Ik voelde me zó welkom!"

(Syrische vrouw, gelogeed via TCBnB)

De meesten zouden overigens wel meer of vaker contact met Nederlanders willen hebben. Dit helpt volgens hen om sneller thuis te raken in Nederland en bij het leren van de Nederlandse taal.

"Ik zou graag meer contact willen hebben met locals, in plaats van met buitenlanders. Want dat zou me helpen om mijn Nederlands te verbeteren en om meer te leren over de cultuur".

(Syrische man, gelogeed via TCBnB).

Een aantal respondenten verwacht dat het een kwestie van tijd is, voordat men meer Nederlanders leert kennen.

Bijna alle respondenten onderhouden daarnaast contacten met andere vluchtelingen (die zij in het AZC hebben ontmoet). Sommigen beschrijven dat zij aldaar heel intensief

³⁵ Inwoners van Nederland in Nederland geboren, dan wel geruime tijd in Nederland wonen. Dit ten opzichte van personen die zelf kortgeleden in Nederland zijn gearriveerd.

met bepaalde personen hebben opgetrokken. Na vertrek uit het AZC is het contact er nog steeds, maar vaak via social media.

*“De laatste keer dat ik hen zag was in september. Vanuit het AZC zijn de kosten voor vervoer heel hoog. Dus we moeten echt opletten wanneer we elkaar kunnen ontmoeten. Maar we hebben nog steeds de hele tijd contact. Dat doen we vooral via Whats app”.
(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).*

Een respondent benadrukt dat hij bewust geen contact heeft met landgenoten, omdat hij verwacht dat zijn geloof door hen niet wordt geaccepteerd.

*“Ik heb zelf geen contact met andere vluchtelingen en ook niet met mijn landgenoten. Voor mijn veiligheid wil ik niet in contact komen. Ik ben geen moslim en ik ga naar de kerk en wellicht accepteren andere vluchtelingen – en vooral landgenoten – dat niet”.
(Iraans koppel, gelogeed via TCBnB).*

Tot slot, een aantal respondenten benadrukt dat het wat hen betreft niet van belang is welke achtergrond hun kennissen of vrienden hebben: als het maar ‘klikt’, dan zijn contacten waardevolle contacten.

*“Ik maak geen plannen om contacten te hebben met verschillende nationaliteiten. Als het contact is, dan is het contact. Voor mij maakt het niet uit waar mensen vandaan komen”.
(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).*

7.3.1 Vergelijking statushouders die bij vrienden/familie logeerden en niet-logerende statushouders

We vroegen ook statushouders die bij vrienden of familie hebben gelogeed naar hun sociale contacten. Zij hebben allemaal contact met andere vluchtelingen, die zij in het AZC ontmoetten. Daarnaast hebben ze contacten met het netwerk van hun gastgezin, dat meestal bestaat uit mensen uit het eigen herkomstland. Drie van de vijf respondenten vertellen dat zij contact hebben met gevestigde Nederlanders, bijvoorbeeld via de taalschool. Een van hen deed deze contacten op via haar vrijwilligerswerk. Dat men

– door het logeren – niet meer in een AZC woont, maakt het aangaan van contacten met anderen gemakkelijker.

*“Je hebt een normaal leven, normale communicatie, normaal gedrag. In het AZC is het leven heel deprimerend. Daarom heb je niet de behoefte om te communiceren, om dingen te doen. Je voelt je niet als een normaal persoon. Nu heb ik meer contact met Nederlanders, een totaal ander gevoel.”
(Russische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).*

De respondenten vertellen dat zij behoefte hebben aan meer contact(en) met gevestigde Nederlanders, maar dat het lastig is om contact te leggen.

Statushouders die niet gelogeed hebben, hebben of hadden weinig tot geen contact met Nederlandse mensen buiten de medewerkers van het COA om. Zij vertellen dat zij in de praktijk ook weinig Nederlandse mensen treffen, zeker als zij nog in het AZC verblijven.

*“De mensen die op het AZC werken, zijn heel behulpzaam en we kunnen goed met hen overweg. Als wij problemen hebben, dan helpen ze ons. Maar buiten het AZC is het heel erg moeilijk [om contact te maken]. Mensen wonen ver weg en het is moeilijk om gewoon naar iemand toe te stappen en met hen te gaan praten.”
(Pakistaanse man, niet gelogeed).*

Ook hebben ze de indruk dat Nederlanders niet veel behoefte hebben aan contact.

*“Ik heb Nederlandse mensen ontmoet hier. Maar ik heb niet echt vrienden gemaakt. Nee, dat vind ik niet. De mensen hier houden niet van buitenlandse mensen. Ze houden niet van het AZC en van de mensen die hier wonen.”
(Libische man, niet gelogeed).*

Ook alle niet-logerende statushouders geven aan dat ze graag meer contacten willen hebben met gevestigde Nederlanders. Ze denken hierdoor beter de taal te kunnen leren, maar willen ook graag nieuwe vrienden maken.

“Ja, natuurlijk wil ik meer Nederlandse vrienden. Omdat ik hier ga wonen. (...) Daarom wil ik de taal snel leren, zodat ik kan communiceren met mensen en vrienden kan maken.”
(Libische man, niet gelogeerd).

7.4 Perspectief op participatie van statushouders

In deze paragraaf beschrijven we wat het logeren de logés heeft opgeleverd. We zullen zien dat zij de opbrengsten in verband brengen met hun participatiekansen, de Nederlandse taal, sociale netwerk gezondheid, welbevinden, etc. We hebben in de interviews aan de respondenten gevraagd om een cijfer te geven aan hun taalvaardigheid, gezondheid en de mate waarin men zich in Nederland thuis voelt.

De logés bij een TCBnB gastgezin spraken een combinatie van Engels en Nederlands met het gastgezin. Gastgezinnen vertelden dat de hoofdmoot van de communicatie om praktische redenen in het Engels plaatsvond, hoewel ook werd geoefend met het spreken van Nederlands. De meeste statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeerd geven zichzelf een onvoldoende voor de Nederlandse taal, vaak overigens met de toevoeging dat dit logisch is gegeven het feit dat ze nog maar net met Nederlands spreken zijn begonnen. Veel positiever zijn ze over hun gezondheid: op een enkeling na, geven zij hiervoor een (ruime) voldoende. Een respondent geeft een tien voor de eigen mentale gezondheid: die is er sterk op vooruit gegaan sinds het verlaten van het AZC.

“Mentaal voel ik me op dit moment een 10. In het AZC was dat heel anders, daar voelde ik me mentaal heel slecht. Maar toen ik hierheen verhuisde, toen kon ik al vanaf de eerste dag merken dat het mentaal goed ging. Meestal ben ik een erg optimistisch en gelukkig persoon. Maar in het kamp merkte ik dat mijn persoonlijkheid veranderde, ik werd veel humeurderiger; ik zag het glas halfleeg. Nu merk ik dat ik weer word wie ik was voordat dit alles gebeurde”.
(Jemenitische vrouw, gelogeerd via TCBnB).

Een aantal respondenten vindt een vraag over de mate waarin men zich thuis voelt in Nederland, moeilijk te beantwoorden. Want wat zegt dit nu precies?

“Ik heb altijd in het buitenland willen wonen en studeren, maar had niet kunnen denken dat ik mijn land gedwongen zou verlaten. Thuis is waar je familie is, en ik heb geen familie in Nederland. Nederland is een goed land, maar ik mis wel mijn thuisland. Maar ik heb wel vrienden en andere mensen van wie ik hou in Nederland. Ze helpen me om mijn eigen weg te vinden. Naarmate ik meer mensen leer kennen, voel ik me meer thuis”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

Daarnaast noemt een aantal respondenten dat men zich in Nederland meer begrepen en welkom voelt dan in het land van herkomst, bijvoorbeeld omdat homoseksualiteit aldaar niet werd geaccepteerd.

“In Iran voelde ik me nooit thuis en ik kwam hier omdat ik homoseksueel was. Ik werd hier veel meer geaccepteerd en daardoor voelde ik me hier thuis. Ik kan er hier gemakkelijk over praten, de meeste mensen hebben er geen problemen mee. Er is geen reden om me hier niet thuis te voelen”.
(Iranse man, gelogeerd via TCBnB).

7.4.1 Vergelijking statushouders die bij vrienden/familie logeerden en niet-logerende statushouders

Ook de statushouders die bij vrienden of familie hebben gelogeerd en de niet-logerende statushouders, zijn (nog) ontevreden over hun Nederlandse taalvaardigheid. De statushouders die logeerden bij vrienden of familie zijn, net als de statushouders die logeerden bij een TCBnB gastgezin, behoorlijk positief over hun (mentale) gezondheid, zeker als zij die vergelijken met de periode in het AZC.

“Ik voel me meer thuis en het is ook comfortabeler dan bij het AZC. Hier ben ik zelfstandig en ik deel niet zoveel met anderen, bijvoorbeeld de toiletten.”
(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

De niet-logerende statushouders zijn wat meer ambivalent over hun welzijn: men voelt zich beter nu er duidelijkheid is over de verblijfsvergunning. Tegelijkertijd kun je pas echt beginnen met het opbouwen van nieuw leven als je - uit het AZC en - in je eigen woning bent.

“Als ik in mijn huis ga wonen is dat anders, daar heb je meer vrijheid en kan ik andere dingen doen. Het is anders als je hier [in het AZC] woont.”
(Syrische man, niet gelogeed).

“Lichamelijk ben ik gezond. Er is een sportzaal hier. Daar ga ik elke dag naartoe. Ik ren buiten. Hier leven is fijn, in de natuur. Mentaal is het niet goed. Niet voor mij persoonlijk, maar ik denk dat leven hier niet goed is voor mensen geestelijk.”
(Libische man, niet gelogeed).

Kortom, In het algemeen voelen logés zich beter dan toen men nog in het AZC verbleef, terwijl de niet logerende statushouders een gemengd beeld laten zien.

7.5 Opbrengsten van het logeren nader bekeken

Hoe kwalificeren de logés de bijdrage van het logeren aan hun participatie(kansen)? We hebben aan de statushouders die logeerden bij een TCBnB gastgezin eerst een algemene vraag gesteld: heeft het logeren invloed gehad op hun participatie(kansen) in Nederland? Daarna hebben we – indien nodig – doorgevraagd naar de eventuele invloed van het logeren op hun Nederlandse taalvaardigheid, hun sociale netwerk, gezondheid de mate waarin men zich thuis voelt in Nederland.

Zoals we ook al zagen bij de motivatie van logés om te gaan logeren, vinden de respondenten dat het logeren hen mogelijkheden heeft gegeven om dingen te ondernemen, die in het AZC niet konden, bijvoorbeeld omdat de logeerlocatie – anders dan het AZC - centraal gelegen is, in een omgeving met veel voorzieningen.

“Voor mij was het vooral de locatie. Toen ik in Amsterdam kwam wonen [logeren], toen kon ik mensen gaan leren kennen en mijn studie beginnen. Ook reizen vanuit Amsterdam, bv naar kennissen in Den Haag, gaat zoveel makkelijker dan vanuit het AZC”.
(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

“Ik kan nu dingen doen, die ik eerst niet kon doen”.
(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Bijna alle respondenten vertellen dat zij pas in het gastgezin het idee hadden dat zij zich in de Nederlandse samenleving bevonden. Het voelt daarom logisch dat men (pas) op dat moment zich gaat oriënteren op, en deelnemen aan die samenleving.

“Ik heb echt veel van hen geleerd. En mijn sociale kring is groter geworden. En ik leef nu in de samenleving. Als je in het kamp woont, dan ga je eigenlijk niet met de mensen in de samenleving om. Je bent daar geïsoleerd en je brengt de meeste tijd door met mensen in het kamp. Je wordt niet gestimuleerd om Nederlands te leren of te werken, want iedereen zit in dezelfde situatie. En het is ook geen fijne plaats om te wonen”.
(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

“Het [logeren] bood me de mogelijkheid om de Nederlandse samenleving te ontdekken. [...] Ik werd heel snel onafhankelijk; ik wilde gewoon integreren en het gastgezin hielp me daarbij. Het voelde echt als familie. Dat is echt een goed begin. Het AZC heeft een multiculturele sfeer, maar je kan daar geen dingen starten”.
(Syrische man, gelogeed via TCBnB).

Bovenstaand citaat laat ook zien dat voor participatie een bepaalde mentale rust, of stabiele uitgangssituatie nodig is.

“Ik heb nu meer ruimte in mijn hoofd om na te denken en de dingen te doen die ik wil. En zelfs om plannen te maken. Gewoon plannen maken klinkt me nu goed in de oren! Ik heb het gevoel dat ik alles kan doen. Dat gevoel had ik hiervoor niet”.
(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Het logeren heeft in veel gevallen respondenten deze rust en ruimte gebracht.

“Het [logeren] had geen effect op wat ik deed in mijn tijd... aan de andere kant: het [logeren] gaf me de ruimte en heeft stress verlicht die ik op het AZC had. Dus ik had meer ruimte om mezelf te zijn. Het [logeren] zorgt voor opluchting, niet echt relaxen maar... je kunt jezelf zijn. Je zit middenin de stad; je kunt naar plekken gaan wanneer je wilt, voelt je veilig buiten. Je hoeft je geen zorgen te maken over dat soort logistiek”.
(Syrische vrouw, gelogeerd via TCBnB).

Diverse respondenten voegen toe dat zij vanuit het gastgezin veel emotionele steun hebben ervaren, wat hen heeft geholpen bij het zetten van stappen, bijvoorbeeld richting het volgen van een opleiding, of het zoeken naar werk.

“Ze [gastgezin] hebben me zó erg aangemoedigd om te gaan studeren! Het hielp heel erg dat anderen mij zo aanmoedigden, dat je het echt kan gaan doen. Eigenlijk wilde ik niet naar Groningen, want ik kende daar niemand. Maar het gastgezin zei: ‘Maar dat wordt jouw nieuwe plek! Zorg dat je daar je eigen weg vindt, dan wordt het beter’. Ze wilden dat ik daar mijn leven ging beginnen. Dus ik schreef me in, maar de deadline was gepasseerd. Dus ik ben toen meteen naar de Hanze University gegaan, met mijn contactpersoon. En hij nam me meteen aan, dezelfde dag! Als ik in [logeeradres] was gebleven, - wat ik eigenlijk wilde - dan was ik er niet gekomen. Mijn gastgezin heeft me aangemoedigd om zelf een opleiding te starten in de nieuwe stad”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

In onderstaand citaat beschrijft een respondent dat hij het (goede) voorbeeld van het gastgezin heeft willen volgen, en dat dit hem heeft gestimuleerd om werk te zoeken.

“Toen ik bij het gastgezin ging wonen, dacht ik: ‘Ik moet ook gaan werken’. Zij werken fulltime en ik was alleen thuis. Ze hebben ook een uitgebreid sociaal leven en ze doen een hoop. Dus toen ben ik ook gaan werken en naar [taal]school gegaan. Ik denk dat zij wel een grote invloed daarop zijn”.
(Iraanse man, gelogeerd via TCBnB).

Dat de respondenten Nederland hebben leren kennen, en meer van Nederland en Nederlanders zijn gaan begrijpen, noemen zij ook als een opbrengst van het logeren.

“Het is honderd procent beter dan het AZC. Ik kan het leven van hier niet vergelijken met het AZC. Wij leren hier de Nederlandse taal en ik leer hier hoe ik goed kan participeren en integreren. Bijvoorbeeld met de burens omgaan. Ik kan hier heel snel de Nederlandse maatschappij leren kennen. [...]. Het is heel anders dan ons land Iran”.
(Iraans koppel, gelogeerd via TCBnB).

“Ik heb veel geleerd over de cultuur, muziek, BN'ers, politiek... dat zijn dingen die je niet makkelijk leert als je op het AZC verblijft. Meer interactie met locals versnelt het proces”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

“Ik zei al: aan het begin vindt iedereen het moeilijk. Maar nu ben ik gewend, daarom voel ik me hier thuis. En het logeren hielp me om te wennen. Bijv. op tijd zijn, kopje koffie, fietsen” [gelach].
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

Een aantal respondenten vindt dat het logeren heeft bijgedragen aan het leren van Nederlands.

“Toen ik bij het gastgezin verbleef, ging mijn taal ontzettend vooruit. Want ik was er elke dag mee bezig. Maar toen ik daarna in [huidige woonplaats] ging wonen en naar de universiteit ging, ging ik me meer focussen op de opleiding, en minder op de Nederlandse taal. De opleiding is in het Engels, dat helpt ook niet”.
(Syrische man, gelogeerd via TCBnB).

En diverse respondenten vinden dat het logeren heeft bijgedragen aan het opdoen van nieuwe sociale contacten.

“Logeren heeft directe invloed op onze sociale contacten met Nederlanders. Bijvoorbeeld we gaan nu naar de kerk en wij hebben direct contact met Nederlanders. [...]. Ons netwerk is nu uitgebreid en wij zijn er echt trots op. Bij logeren kan jij heel makkelijker een goed netwerk opbouwen aangezien je ook met het netwerk van je gastgezin te maken krijgt”.
(Iraans koppel, gelogeerd via TCBnB).

De relatie tussen logeren en je thuis voelen in Nederland wordt door respondenten vooral gelegd in het feit dat er positiviteit en stimulans uitgaat van het onbaatzuchtige gebaar van de gastgezinnen om een vreemdeling in huis te nemen.

“Door het logeren voel ik mij hier meer thuis. Het is een heel aardige familie. [...]. En het is heel fijn om te zien dat er mensen zijn die voor niets je hun huis aanbieden. Dat vind ik wonderbaarlijk. Hoe geweldig is het om gewoon een aardig mens te kunnen zijn, zonder reden”.

(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

Desgevraagd vertelt een aantal respondenten dat zij zich gezonder voelen door het logeren. Een respondent refereert daarbij aan de fysieke gezondheid, maar vaker vertellen de respondenten dat ze zich – door het logeren – mentaal beter voelen.

“Ik eet beter. En ik woon echt in een ontspannen omgeving, dat helpt geestelijk heel erg. Ik breng tijd door met mensen die een normaal leven hebben. Dat helpt mij gezondheid mentaal en fysiek vooruit”.

(Iraanse man, gelogeed via TCBnB).

“Zodra je eruit komt [AZC] – misschien ligt het aan mij – maar je denken verandert meteen! Je kan aan andere dingen denken. Bijvoorbeeld: ik heb mijn huis nog niet, maar ik kan wel dingen doen. Ik voel me nu net zoals toen ik reisde, ik voel me vrij als een student. [...]. Het voelt alsof ik kan stoppen met me zorgen maken. Mijn huis is vertraagd, maar dat maakt niet uit, ik heb dat nu niet nodig”.

(Jemenitische vrouw, gelogeed via TCBnB).

“Eigenlijk zij heeft [gastvrouw] me gered. [...]. Ze is heel rustig. Een jaar lang ging ik naar een psycholoog, maar onbewust heeft zij mij meer geholpen. Toen ik bij haar binnen kwam was ik heel nerveus, heel gestrest en omdat ze een heel rustig persoon is kon ze gewoon mij laten kalmeren en nu ben ik rustiger en minder gespannen in vergelijking met een paar maanden geleden”.

(Palestijnse man, gelogeed via TCBnB).

Tot slot: desgevraagd zouden alle respondenten het logeren – mits de match goed is en je kunt samenwonen – aanraden aan andere statushouders.

“Het [logeren] is echt een goed idee, het biedt de beste start voor iedereen die een nieuw leven in Nederland wil beginnen en/of dingen in Nederland wil ontdekken”.

(Syrische man, gelogeed via TCBnB).

7.5.1 Vergelijking met statushouders die gelogeed hebben bij familie/vrienden

De statushouders die bij vrienden of familie logeerden vonden het een stuk lastiger om aan te geven wat het logeren eventueel heeft bijgedragen aan hun participatie(kansen). Ten tijde van het interview logeerden respondenten nog bij het gastgezin. Dit maakt het lastig om het belang van het logeren te kwalificeren. De statushouders die hebben gelogeed bij familie of vrienden vonden in het algemeen de interviewvragen lastiger te beantwoorden, zeker als daarin gevraagd werd om te reflecteren op de eigen situatie.

“Ik weet het niet [of het logeren helpt bij participatie] maar het gaat wel beter met mij.”

(Iraakse vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

De grootste opbrengst van het logeren ligt wat hen betreft in het feit dat zij zich (mentaal) veel beter voelen doordat zij het AZC hebben verlaten, zoals ook al naar voren kwam in hoofdstuk 6.

“Op het AZC was ik elke dag nerveus door alle mensen, ik kon niet helder nadenken.”

(Syrische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

“Ik begon te leven als een normaal mens, een normaal leven. Want als je in het AZC woont, ben je totaal uitgeput, een extreem stressvolle omgeving.”

(Russische vrouw, gelogeed bij familie/vrienden).

Daarnaast zorgt het logeren ervoor dat zij letterlijk dicht bij hun familie zijn en ook dit draagt bij aan hun welbevinden.

“Omdat ik met mijn familie hier ben, voel ik me ook thuis, in plaats van met onbekende mensen op het AZC.” (

Turkse vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

“Ja, ik voel me meer thuis in Nederland. Want ik ben bij mijn broer. Het is beter om hier met iemand te zijn in plaats van alleen. Want als je alleen in een nieuw land bent, is het best moeilijk.”

(Syrische vrouw, gelogeerd bij familie/vrienden).

De statushouders die logeerden bij familie of vrienden zien geen meerwaarde van het logeren voor het leren van de Nederlandse taal. Dit is niet verwonderlijk, want zij spraken allemaal hun moedertaal in het gastgezin. Daarnaast hebben zij in beperkte mate contact met gevestigde Nederlanders. Via het logeren hebben zij dus geen extra, of nieuwe contacten of contexten opgedaan die hen hebben geholpen bij het leren (spreken van) Nederlands.

7.6 Opbrengsten voor het gastgezin

Wat vinden de gastgezinnen dat het logeren hen zelf heeft opgeleverd?

De TCBnB gastgezinnen benadrukken dat ze veel geleerd hebben over andere culturen, ze weten meer over het land van herkomst van de logé en hebben een beter beeld van de vluchtelingenproblematiek en hoe daar in Nederland mee wordt omgegaan.

“We hebben leuke gesprekken met haar gehad over de situatie in Turkije, en over hoe ingewikkeld het is om vluchteling te zijn. Dat het Nederlandse systeem ook niet zo makkelijk is om door te komen. In Nederland is het best hard binnenkomen als vluchteling. Aan de andere kant zijn ook wel dingen goed geregeld (...).”

(TCBnB gastgezin van Turkse vrouw).

Een aantal mensen gaat daarin een stap verder en geeft aan meer zicht te hebben in verschillen en overeenkomsten en dat je daardoor een bredere blik hebt gekregen op maatschappelijke vraagstukken. En dat ze door hun ervaringen met het logeren bepaalde zaken meer in perspectief kunnen plaatsen.

Maar ook het sociale aspect van een logé in huis nemen zien de gastgezinnen als een opbrengst van het logeren.

“Vrolijkheid in huis, veel gesprekken en uitwisseling (...).” (

TCBnB gastgezin van Iraanse man).

Een gastgezin benoemt dat hij er een vriend aan heeft over gehouden. Een tweetal benoemt dat ze zichzelf ook beter hebben leren kennen door een logé in huis te hebben gehad. Het logeren heeft hen in staat gesteld om te reflecteren op hun eigen houding en gedrag.

“Ik heb mezelf beter leren kennen. Ook leuk om te zien dat hij (partner) het erg anders deed dan ik.”

(TCBnB gastgezin van tweemaal een Syrische man).

7.6.1 Vergelijking gastgezinnen van familie/vrienden

De gastgezinnen van familie of vrienden vinden het lastig om de vraag wat het logeren hen heeft gebracht, te beantwoorden. Het in huis nemen van de logé was iets vanzelfsprekends, waarbij vooral het belang en het perspectief van de statushouder voorop stond. De gastgezinnen hebben er niettemin wel een goed gevoel over dat zij hun logé uit het AZC hebben kunnen halen. Daarnaast vindt men het prettig om veel tijd met de logé te kunnen doorbrengen.

7.7 Opbrengsten voor de omgeving van gastgezinnen

We vroegen 10 personen uit de naaste omgeving van de TCBnB gastgezinnen of het contact met de logé hen iets had opgeleverd en of dit van invloed is op de manier waarop zij naar het vluchtelingenvraagstuk kijken. De meeste respondenten vonden het contact met de logé plezierig en een aantal heeft nog contact, of wil dit graag houden.

“Wij hebben echt een leuke klik met hen [echtpaar]. Dus ik verwacht dan wij ook regelmatig contact blijven houden”.

(Omgeving van TCBnB gastgezin, kennis via de kerk).

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat zij iets hebben geleerd van hun contact met de logé. Zo geeft een persoon aan dat hij zich meer bewust is geworden van de impact die vluchten heeft op het leven van mensen.

“Ik denk misschien wat het mij heeft opgeleverd is zijn verhaal. En ook hoe de crisis mensen treft. Het heeft zijn thuisland dichterbij gebracht, en de situatie daar.”

(Omgeving van TCBnB gastgezin, familie van het gastgezin).

Een aantal respondenten vertelt meer inzicht te hebben gekregen in de dingen die vluchtelingen moeten regelen wanneer ze in Nederland komen en de manier waarop in Nederland met vluchtelingen wordt omgegaan:

“Ik heb me meer verdiept in zo’n situatie. Daardoor heb ik nu meer inzicht in wat er allemaal moet gebeuren, alle aanvragen en papieren.”

(Omgeving van TCBnB gastgezin, familie van het gastgezin).

“Je wordt nog eens goed met de neus op de feiten gedrukt. Ik denk dat het toch wel heel erg moeilijk is voor ze. Het ligt er natuurlijk aan wat ze allemaal meegemaakt hebben, maar dat het ook heel erg moeilijk is om in een ander land waar je de taal niet kent en een heel andere cultuur, om daar even te starten. En dat hoor je dan, en dat weet je. Maar je ziet het nu echt van dichtbij. Het is een eyeopener”.

(Omgeving van TCBnB gastgezin, familie van het gastgezin).

7.8 Conclusies

In dit hoofdstuk stonden we stil bij de opbrengsten van de logeerregeling. Het centrale vraagstuk is wat de eventuele meerwaarde is van het logeren voor de participatie(-kansen) van statushouders.

Ten tijde van de interviews zijn alle respondenten bezig met het zetten van stappen om een nieuw leven in Nederland op te bouwen. Ze zijn bezig met het leren van de Nederlandse taal en doen – vooral als zij in het AZC wonen - vrijwilligerswerk. De statushouders die hebben gelogeerd bij een TCBnB gastgezin combineren het leren van de Nederlandse taal het vaakst met andere activiteiten, zoals een opleiding of betaald werk.

De meeste statushouders die logeerden bij een TCBnB gastgezin hebben contact met gevestigde Nederlanders. Deze contacten bestaan deels uit leden van het gastgezin, maar zij hebben ook contacten in de buurt, of via hun opleiding of vrijwilligerswerk. Statushouders die bij vrienden of familie hebben gelogeerd, hebben iets minder vaak contact met gevestigde Nederlanders. Statushouders die niet hebben gelogeerd, hebben het minst vaak contact met Nederlanders, zeker als zij nog in de opvang verblijven. Bijna alle respondenten hebben overigens behoefte aan meer contacten met Nederlanders.

Statushouders die hebben gelogeerd bij een TCBnB gastgezin noemen veel (verschillende) opbrengsten van het logeren. Met statushouders die hebben gelogeerd bij vrienden of familie hebben zij gemeen dat ze de mogelijkheid om het AZC eerder te verlaten als een belangrijke meerwaarde van de logeerregeling zien. Statushouders die bij vrienden of familie verbleven benadrukken dat het voor het eigen welzijn beter is om bij bekenden te wonen, terwijl statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeerd ook benadrukken dat de locatie van het gastgezin voor hen belangrijk was: die bood – in tegenstelling tot de afgelegen ligging van het AZC – mogelijkheden om Nederlands te gaan leren, of een opleiding te gaan volgen.

De statushouders die hebben gelogeed noemden daarnaast dat zij (meer) sociale contacten hadden opgedaan en dat zij Nederland door het logeren beter hadden leren kennen. De logés benoemen ook dat hun mentale gezondheid goed is en sterk is verbeterd door het logeren in vergelijking met de periode in het AZC. De statushouders die niet gelogeed hebben zijn meer verdeeld over hun (mentale) gezondheid en welbevinden. Ook benoemt een aantal van de logés via TCBnB dat zij door het logeren beter Nederlands zijn gaan spreken. Verreweg de meeste respondenten zijn nog ontevreden met hun Nederlandse taalvaardigheid, wat gezien hun korte verblijfsduur logisch is.

We vroegen ook aan gastgezinnen of zij voor zichzelf opbrengsten van het logeren zagen. TCBnB gastgezinnen noemen voor henzelf veel verschillende opbrengsten. Deze hangen samen met de motivatie en de verwachtingen vooraf, die we in hoofdstuk 6 bespraken. Voor de TCBnB gastgezinnen was het in huis nemen van een statushouder een weldoordachte en bewuste keuze, waaraan zij ook zélf iets wilden hebben. Dit is anders bij de gastgezinnen van vrienden of familie. Daar was het in huis nemen van de logé iets vanzelfsprekends en/of een plicht.

Tot slot vroegen we aan personen uit de naaste omgeving van de TCBnB gastgezinnen of het contact met de logé hen iets had opgeleverd en of dit van invloed is op de manier waarop zij naar het vluchtelingenvraagstuk kijken. De meerderheid van de respondenten geeft aan dat zij iets hebben geleerd van hun contact met de logé. Het vaakst vertelden zij dat zij meer zicht hebben gekregen op (de complexiteit van) het vluchtelingenvraagstuk. Hun contact met de logé gaf dit vraagstuk letterlijk een 'gezicht'. De respondenten waren naar eigen zeggen op voorhand al betrokken bij het thema en stonden positief tegenover de opvang van vluchtelingen in Nederland. Dat is door deze ervaring niet veranderd.

8 Conclusies

We hebben kwalitatief onderzoek gedaan naar de mogelijke meerwaarde en opbrengsten van de COA logeerregeling voor de participatie van statushouders. We onderzochten het logeren via TakeCareBnB (TCBnB). Dit is een vrijwilligersinitiatief, dat zich richt op het realiseren van matches tussen statushouders die willen logeren en gastgezinnen. We vergeleken drie groepen: statushouders die logeren via TCBnB, statushouders die (zonder tussenkomst van een intermediaire organisatie) bij familie en vrienden logeren en statushouders die niet logeren, maar in het AZC verblijven totdat hun woning beschikbaar is. We onderzochten ook onder welke condities logeren meerwaarde heeft. Met de resultaten van het onderzoek wil het COA een onderbouwde beslissing maken of zij de pilot wel of niet wil voorzetten. We voerden literatuuronderzoek uit, deden interviews en (groeps)gesprekken met alle betrokken partijen, waaronder logerende en niet-logerende statushouders, gastgezinnen, personen in de omgeving van gastgezinnen en professionals en vrijwilligers van betrokken organisaties. De hoofdvraag van het onderzoek luidde:

Wat zijn de (mogelijke) opbrengsten van de logeerregeling voor de participatie en integratie van statushouders die via TCBnB logeren, vergeleken met statushouders die in een AZC, of bij familie en vrienden verblijven, en onder welke condities wordt deze meerwaarde bereikt?

8.1 Waarde van de vernieuwde logeerregeling

Statushouders zijn voormalig asielzoekers die als vluchteling zijn erkend, en daarom de vluchtelingenstatus hebben gekregen. Zij mogen (tijdelijk) in Nederland blijven. De logeerregeling is bedoeld voor statushouders die in de opvang wachten totdat de woning in de gemeente waaraan zij gekoppeld zijn, beschikbaar is. De logeerregeling maakt het mogelijk dat deze statushouders kunnen logeren bij vrienden of familie, of een gastgezin dat tijdelijk een statushouder wil opvangen totdat de eigen woning kan

worden betrokken. Statushouders kunnen dus logeren bij twee typen gastgezinnen: een gastgezin dat bestaat uit vrienden of familieleden, of een gastgezin van onbekenden via de organisatie TCBnB. In de pilotperiode van februari 2018 – februari 2019 hebben 188 statushouders gelogeerd. Het grootste deel daarvan, namelijk 80%, logeerde bij vrienden of familie. Uit ons kwalitatieve onderzoek blijkt dat de leden van deze gezinnen vaak zelf betrekkelijk kort in Nederland wonen en afkomstig zijn uit hetzelfde herkomstland als de logé. De persoonlijke (familie)band is het belangrijkste motief om hun naaste tijdelijk in huis te nemen.

53 statushouders verbleven bij een TCBnB-gastgezin. De leden van deze gastgezinnen hebben doorgaans geen migratieachtergrond. Zij stellen hun huis tijdelijk open voor een statushouder om concrete handen en voeten te geven aan hun wens een bijdrage te kunnen leveren aan de opvang en integratie van statushouders. De overgrote meerderheid van de statushouders gaat niet logeren en verblijft in de opvang totdat de woning beschikbaar komt.

Ten tijde van het verschijnen van dit rapport is de gemiddelde wachttijd voor statushouders in de opvang 20-24 weken. Hoewel de precieze wachttijd tot uitplaatsing naar de gemeente verschilt per persoon, kunnen we concluderen dat veel statushouders vanaf het moment dat ze weten dat ze in Nederland mogen blijven, nog een aanzienlijke tijd in de opvang verblijven. Als men zekerheid heeft over de verblijfsstatus, zo blijkt ook uit ons onderzoek, wil men snel starten met het opbouwen van een leven in Nederland. Ook de overheid gaat hiervan uit: vanaf het moment van statusverlening zijn statushouders inburgeringsplichtig. Dit betekent dat zij vanaf dat moment 3 jaar de tijd krijgen (of vijf jaar als men analfabeet is) om zich voor te bereiden op, en te slagen voor het inburgeringsexamen. Het COA is de afgelopen jaren verschillende activiteiten gericht op integratie gaan aanbieden. Echter, de statushouders zijn van mening dat het ondernemen van activiteiten gericht op het starten van een nieuw leven in Nederland niet lukt

in de centrale opvang. Allereerst omdat bewoners zich in een AZC buiten de samenleving geplaatsd voelen. In ons onderzoek noemden statushouders diverse aspecten van het leven in een AZC die op gespannen voet staan met hun wens - en de verwachting van de overheid - om snel te integreren. Men leeft gedwongen met andere (kwetsbare) personen samen, er is weinig privacy en er zijn veel prikkels, die het lastig maken om een eigen plan te maken en uit te voeren. Een deel van de statushouders voelt zich bovendien onveilig in de opvang, door de inrichting van de fysieke ruimte, vanwege medebewoners of de afgelegen ligging. Omdat statushouders vaak ook letterlijk buiten de samenleving geplaatsd zijn, is het praktisch gezien lastig activiteiten te ondernemen die bijdragen aan participatie en integratie. Statushouders in afgelegen AZC's vertellen dat zij - ook vanwege de hoge kosten voor openbaar vervoer - nauwelijks het AZC verlaten. Dit maakt het bijzonder lastig om contact met Nederlanders te krijgen en een nieuw netwerk op te bouwen, iets dat ook naar inschatting van onze respondenten onontbeerlijk is bij het opbouwen van een nieuw leven. Kortom, statushouders zitten ook na statusverlening als het ware in de wachtstand: het leven in Nederland begint pas als men uit het AZC is.

De logeerregeling maakt het mogelijk om eerder het AZC te verlaten. Voor alle logerende statushouders in ons onderzoek, was de mogelijkheid om eerder uit het AZC te kunnen vertrekken, een belangrijke - en in veel gevallen dé belangrijkste - reden om aan de logeerregeling deel te nemen. Het logeren is een oplossing om te ontsnappen aan de hierboven genoemde negatieve aspecten aan het leven in een AZC. Ook is het een mogelijkheid om meer zeggenschap over het eigen leven te kunnen krijgen. Statushouders in ons onderzoek die niet logeerden waren doorgaans veel positiever over hun verblijf in het AZC, ook na statusverlening. Men ervoer minder hinder van het gedwongen samenleven, deed vaker vrijwilligerswerk op de opvanglocatie en maakte meer gebruik van op integratie gerichte activiteiten, zoals taallessen op het AZC. Hieruit valt af te leiden dat negatieve ervaringen met het wonen op een AZC een belangrijke

motivatie is om te gaan logeren. Wij merken op dat statushouders die logeren - en dan met name degenen die dat via TCBnB doen - een veel duidelijker idee hebben van hoe ze een leven in Nederland willen opbouwen en welke stappen ze daarvoor gaan zetten. De mogelijkheid om te gaan logeren blijkt hierbij goed aan te sluiten.

Logés beschrijven dat zij in het gastgezin tot rust zijn gekomen en zich (mentaal) veel beter voelen dan in het AZC, ondanks het feit dat het logeren voor beide partijen soms een uitdaging is wat betreft privacy. Dat men in het gastgezin welkom is geheten - en dat het gezin in hun eigen huis letterlijk en figuurlijk plaats hebben gemaakt voor de logé - geeft bovendien vertrouwen en een gevoel dat men gewenst is.

Door te gaan logeren, gaat men als het ware van een plek buiten de samenleving, naar een plek (midden)in de samenleving. In de vernieuwde logeerregeling en de afspraken die het COA heeft gemaakt met TCBnB, is de ambitie opgenomen dat het logeeradres bij voorkeur in de gemeente is waar de statushouder ook een woning zal krijgen toegewezen. Dit vanuit de gedachte dat statushouders hun nieuwe woonplaats dan snel leren kennen en de gemeentelijke ondersteuning bij wegwijs worden, of arbeidstoeleiding kan starten. Deze ambitie van COA is wat betreft de statushouders die bij familie en vrienden logeren niet realistisch, want de statushouders komen terecht in de woonplaats van hun naasten. TCBnB probeert aan de ambitie om in de eigen woonplaats te logeren zo goed mogelijk tegemoet te komen door een logeeradres in de gekoppelde gemeente te zoeken. Dit is echter geen geringe opgave, en het lukt dan ook lang niet altijd. In ongeveer de helft van de matches is sprake van een plaatsing in de gekoppelde gemeente. Daarnaast is een deel van de statushouders gematcht aan een gezin in een gemeente in de buurt van de gekoppelde gemeente.

Statushouders die logeren via TCBnB hechten weinig belang aan het logeren in de gekoppelde gemeente. Statushouders die via TCBnB hebben gelogeerd bleken wél een sterke voorkeur te hebben voor een bepaalde locatie. Men wilde graag logeren in een specifieke

(universiteits)stad, waar men kan starten met (een voorbereidingsjaar op) een opleiding. Kortom, voor statushouders die al een concreet plan hebben rondom opleiding of werk, doet de locatie van het gastgezin ertoe. In de praktijk blijkt het zoeken van, en matchen aan gastgezinnen die in de gekoppelde gemeente wonen, op dit moment niet veel op te leveren. Weliswaar wordt een verhuizing naar weer een andere gemeente zo voorkomen, maar in de praktijk komt gemeentelijke ondersteuning bij wegwijs worden of arbeidstoeleiding pas op gang als men de eigen woning heeft betrokken.

Van de logeerregeling werd verwacht dat statushouders die bij een TCBnB gastgezin logeren, sneller Nederlands zouden leren, omdat zij als het ware in een Nederlandstalige omgeving worden ondergedompeld. Deze verwachting blijkt volgens ons onderzoek maar ten dele uit te komen. TCBnB stelt als eis aan zowel statushouders als gastgezin dat zij (een beetje) Engels spreken, zodat – zeker in de eerste weken als men elkaar moet leren kennen – men met elkaar kan praten. In de praktijk blijken statushouders met hun gastgezinnen vaak voornamelijk Engels te spreken, soms gecombineerd met Nederlands. In een enkel geval wordt afgesproken uitsluitend Nederlands met elkaar te spreken. Maar ook als men niet (voortdurend) Nederlands met elkaar spreekt, kunnen statushouders wat Nederlands opsteken. Bijvoorbeeld door gericht te vragen naar de betekenis van woorden, zinnen of uitdrukkingen of door samen naar de Nederlandse televisie te kijken. Al met al stellen statushouders die hebben gelogeerd bij een TCBnB gastgezin dat het logeren hen (een beetje) heeft geholpen bij het leren van Nederlands. Dit is niet het geval bij statushouders die bij familie of vrienden hebben gelogeerd. Deze familie of vrienden zijn vaak zelf pas kort in Nederland en in de praktijk spreekt men onderling voornamelijk de moedertaal. Overigens zeggen statushouders die bij vrienden of familie hebben gelogeerd dat zij soms wél aan hun gastgezin vragen hebben gesteld over de betekenis van Nederlandse woorden, bijvoorbeeld in brieven van instanties. Kortom, het belang van het logeren bij een Nederlandssprekend gastgezin voor de

directe taalverwerving moet niet worden overschat, maar gastgezinnen dragen hieraan wel op een bescheiden manier bij, door het Nederlands uit te leggen of te vertalen.

Van de logeerregeling werd ook verwacht dat de gastgezinnen hun logés zouden ondersteunen bij het wegwijs worden in Nederland. Dit blijkt in de praktijk zeker het geval. De ondersteuning in gastgezinnen heeft betrekking op zowel de formele, of institutionele context, als op de informele context en sociale contacten. In bijna alle gevallen hebben TCBnB gastgezinnen hun logés geholpen bij communicatie met instanties of de overheid, bijvoorbeeld door brieven te vertalen, informatie op te vragen, of samen brieven of mails op te stellen. Daarnaast hebben gastgezinnen soms geholpen bij de oriëntatie op, of keuze voor een taalschool of opleiding. Bovendien vertellen statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeerd dat zij veel te weten zijn gekomen over ‘hoe Nederland werkt’, doordat zij met hun gastgezin hier veel over hebben gepraat. Hierdoor hebben zij een beeld gekregen van de werking van de Nederlandse bureaucratie en de verwachtingen die de overheid van haar burgers heeft.

Ook statushouders die bij familie of vrienden hebben gelogeerd vertellen dat zij geholpen zijn door hun gastgezin. De leden van deze gastgezinnen zijn veelal ervaringsdeskundigen: zij hebben zelf betrekkelijk kort geleden de asielprocedure en het zich vestigen in Nederland doorleefd en hebben daarmee een uniek soort kennis, die waardevol blijkt voor hun logés. Zij kunnen hun logé meer, of op een andere manier dan personen zonder recente vlucht- en migratieachtergrond, bijstaan bij het wegwijs worden in Nederland. Zij zijn bekend met de betrokken instanties, zoals het COA en VluchtelingenWerk. Ook weten ze wat de overheid vraagt van nieuwkomers.

Beide type logés profiteerden van de introductie door het gastgezin in hun eigen sociale netwerken. Gegeven de achtergrondkenmerken van de gezinnen, hebben statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeerd op deze manier veel vaker kennis gemaakt met gevestigde Nederlanders, terwijl de statushouders die bij vrienden of

familie logeerden vooral zijn geïntroduceerd in kringen van (voormalig) landgenoten. De mate waarin zij aan deze introductie ook eigenstandige sociale contacten hebben overgehouden, wisselt per individu. Maar beide type logés zouden graag (nog) meer contacten willen met gevestigde Nederlanders. Logés bij TCBnB gastgezinnen en bij familie of vrienden hebben culturele activiteiten of uitstapjes ondernomen met het gastgezin, die hen een (beter) beeld hebben gegeven van Nederland en Nederlanders. Tot slot: het logeren geeft een gevoel van veiligheid en gebondenheid. Dat manifesteerde zich het sterkst bij statushouders die bij familie of vrienden logeerden. Die veilige basis maakt het zetten van stappen richting het opbouwen van een nieuw leven in Nederland makkelijker.

8.2 Resultaten: diverse vormen van participatie nader toegelicht

Wat zijn de resultaten van het logeren voor de participatie van statushouders? Gegeven de (zeer) korte verblijfsduur zal de positie van statushouders in de samenleving, die met behulp van het integratiebegrip in beeld wordt gebracht, per definitie sterk afwijken van die van personen die lang(er) in Nederland wonen. In ons onderzoek hebben we daarom gekeken naar diverse vormen van participatie, die een beeld geven van wat men doet om deel te (gaan) nemen aan de samenleving. Als we kijken naar maatschappelijke participatie – activiteiten waarmee men groepen of personen in de samenleving van dienst is – dan zien we dat vooral statushouders die logeren bij een TCBnB gastgezin het vaakst al stappen ondernemen, meestal door een opleiding - of een voorbereidend jaar hierop – te gaan volgen. Een enkeling heeft een betaalde baan. Een aantal van hen is bovendien actief als vrijwilliger. Beide type logés zijn bovendien in de meeste gevallen bezig met de verplichte inburgering. Statushouders die niet logeren, maar in de opvang verblijven, verrichten daar doorgaans (nog) geen activiteiten die gericht zijn op maatschappelijke participatie. Een uitzondering daarop is vrijwilligerswerk: dat deden

niet-logerende statushouders in ons onderzoek juist wél vaak. Dit vrijwilligerswerk vond in de meeste gevallen plaats op het AZC, ten behoeve van (de bewoners van) het AZC, en had daardoor minder een bredere maatschappelijke functie.

Als we kijken naar consumptieve participatie - activiteiten gericht op zelfontplooiing en het eigen welzijn - dan zien we dat beide type logés hiervoor door het logeren meer mogelijkheden hebben gekregen. Door niet langer buiten, maar in de Nederlandse samenleving te wonen, is het (meer) mogelijk om gebruik te maken van bijvoorbeeld winkels, de bibliotheek, sportfaciliteiten, of de openbare ruimte in het algemeen. Zoals we hierboven al opmerkten, draagt dit sterk bij aan een gevoel van welbevinden. Statushouders die bij een TCBnB gastgezin hebben gelogeed lijken in ons onderzoek veel gericht en explicieter op zoek naar mogelijkheden om zichzelf (verder) te ontplooien. We noemden al hun deelname aan een opleiding of de voorbereiding daarop. Het logeren is voor hen een manier om sneller meer zeggenschap te krijgen over het eigen levenspad in Nederland, waar ze vaak al plannen voor hebben of stappen in gezet hebben. We merkten al op dat statushouders die niet logeerden nog minder bezig zijn met het maken van een plan voor een toekomst in Nederland. Doordat zij zich op een (soms afgelegen) AZC bevinden, hebben zij ook in praktische zin minder mogelijkheden om activiteiten gericht op het eigen welzijn te ondernemen.

Voor netwerkparticipatie – de ongeorganiseerde informele omgang met familie, burens en vrienden – geldt dat beide type logés hebben geprofiteerd van het logeren. Door het inwonen bij een gastgezin, in een reguliere woonomgeving, heeft men nieuwe sociale contacten opgedaan. Logés die bij familie of vrienden verbleven, troffen daar bovendien lotgenoten, die recente eerstehands ervaring hadden met de asielprocedure en het vestigen in Nederland. Statushouders die logeerden bij een TCBnB gastgezin kregen meer contact met gevestigde Nederlanders, iets waaraan alle respondenten in ons onderzoek groot belang hechten bij het opbouwen van een nieuw leven. Statushouders

die niet logeerden hebben na statusverlening geen nieuwe sociale contacten (buiten het AZC) opgedaan. Zij hebben de verwachting dat zij een nieuw netwerk kunnen opbouwen in de gemeente waar men zal worden gehuisvest.

8.3 (Meer)waarde en voor wie?

We concluderen dat de logeerregeling bijdraagt aan een snellere start voor statushouders met het opbouwen van een nieuw leven in Nederland. Statushouders verlaten via de logeerregeling het AZC, een context die het (gaan) meedoen in de samenleving belemmert. Door het logeren gaan statushouders wonen in een context waarin voorwaarden voor participatie vaak wél aanwezig zijn: zeggenschap over de eigen dagbesteding/dagindeling, (mentale) rust, een omgeving met een aanbod aan voorzieningen die voor inburgering of participatie relevant zijn, en een ondersteunende huiselijke omgeving, waarin men zich welkom voelt. Statushouders die logeren bij familie of vrienden ervaren rust, geborgenheid en veiligheid bij hun naasten. Daarnaast profiteren zij van de ervaringen en ervaringskennis van hun naasten, die zich doorgaans zelf recent in Nederland hebben gevestigd. Dat logés bij ervaringsdeskundigen terecht kunnen, zou kunnen bijdragen aan hun participatiekansen, bijvoorbeeld doordat zij sneller zicht krijgen op wat de overheid en instanties van hen vragen. Het belang hiervan moet niet worden overschat; de gastgezinnen bevinden zich soms zelf in een kwetsbare positie, bijvoorbeeld omdat zij de Nederlandse taal nog niet goed machtig zijn, en derhalve niet altijd toegang hebben tot relevante informatie.

Ook de context van TCBnB gastgezinnen heeft specifieke elementen die gunstig zijn voor participatie. Er zijn mogelijkheden om Nederlands te oefenen in de praktijk en om ondersteuning te krijgen van gevestigde Nederlanders, die intrinsiek gemotiveerd zijn om te helpen. Daarnaast wordt men door het logeren bij een TCBnB gastgezin geïntro-

duceerd in mogelijk waardevolle sociale netwerken, die op termijn kunnen bijdragen aan integratie.

Dat statushouders die logeren bij een TCBnB gastgezin het meest profiteren van het logeren is, zo blijkt uit ons onderzoek, mede te verklaren uit het feit dat zij specifieke kenmerken hebben. Zo zijn zij vaak jong, hoger opgeleid, Engelssprekend en hebben zij voorafgaand aan het logeren al een duidelijk beeld van hoe zij in Nederland een leven willen opbouwen - vaak via een opleiding - en wat en wie zij hiervoor nodig hebben. Zij hebben kortom een sterke motivatie en vaardigheden om een nieuwe start te maken. Zij gebruiken de logeerregeling om sneller het AZC te kunnen verlaten om aan hun doelen te kunnen gaan werken. Door betrokkenen worden deze statushouders gekwalificeerd als “mensen die het toch wel redden”. Ook statushouders die gaan logeren bij vrienden of familie willen weg uit het AZC. Zij kunnen dit - ook zonder dat zij al een uitgewerkt plan hebben om een start te maken - via de logeerregeling gemakkelijk realiseren omdat zij familie of vrienden hebben die bereid zijn hen tijdelijk op te vangen. Ook vaardigheden die van statushouders (die via TCBnB gaan logeren) worden gevraagd, zoals enige beheersing van het Engels en in praktische zin, het doen van de aanvraag bij TCBnB, spelen geen rol bij het logeren bij naasten. In ons onderzoek zien we dat statushouders die bij familie of vrienden logeren meer ondersteuning nodig hebben om hun weg in Nederland te vinden. Deze is niet altijd voorhanden.

Uit onderzoek naar de positie van vluchtelingen die langer geleden naar Nederland zijn gekomen, weten we dat een langere periode van inactiviteit, of het ontbreken van mogelijkheden om te werken aan het eigen toekomstperspectief in de ontvangende samenleving, leidt tot slechtere uitkomsten wat betreft participatie en integratie. De meerwaarde van de logeerregeling is kortom vooral gelegen in het gegeven dat statushouders door te gaan logeren, sneller kunnen starten met het opbouwen van een leven in Nederland, waardoor minder kostbare tijd verloren gaat.

In ons onderzoek keken we tot slot ook of de logeerregeling op dit moment een meerwaarde heeft voor (het draagvlak voor) integratie van statushouders in de samenleving. Die meerwaarde zou kunnen optreden – zoals TCBnB veronderstelt op haar website – “wanneer mensen met elkaar in contact komen, angst verdwijnt en wederzijds begrip ontstaat”. We vonden dat personen in de omgeving van TCBnB gastgezinnen aangaven dat zij meer inzicht hebben gekregen in het vluchtelingenvraagstuk en het logeren bij het gastgezin (zeer) positief kwalificeren. Tegelijkertijd bleek dat deze personen op voorhand al positief stonden ten opzichte van het vluchtelingenvraagstuk. Het logeren lijkt voornamelijk plaats te vinden in contexten waar draagvlak voor opvang al aanwezig is. We zien echter een ander maatschappelijk belang van de logeerregeling. De regeling biedt burgers de mogelijkheid om heel concreet vorm en uiting te geven aan hun maatschappelijke betrokkenheid. Zij kunnen statushouders die wachten op een woning iets bieden dat professionals en vrijwilligers niet te geven hebben, namelijk een tijdelijk thuis en een uitnodiging om zich van mens tot mens tot elkaar te verhouden. Daarmee vormen maatschappelijke initiatieven zoals TCBnB, maar ook het ongeorganiseerde logeren bij naasten een belangrijke aanvulling op de professionele en vrijwillige ondersteuning bij het opbouwen van een nieuw leven in Nederland.

8.4 Conditities

Hier bespreken we onder welke condities het logeren meerwaarde heeft voor participatie en integratie. Ook bespreken we richtingen waarin de logeerregeling verder kan worden uitgewerkt en geïmplementeerd.

Bij de logeerregeling zijn diverse partijen betrokken. Allereerst is er het COA, die een wettelijke verantwoordelijkheid heeft voor de opvang van statushouders tot aan de uitplaatsing naar een woning in de gekoppelde gemeente. TCBnB maakt matches tussen gastgezinnen en statushouders die willen logeren en begeleidt beide ‘partijen’ hierbij.

VluchtelingenWerk Nederland is betrokken bij de landelijke werkgroep rondom de logeerregeling. Het logeren vindt tot slot plaats in gemeenten, die – voor zover het om statushouders gaat die gekoppeld zijn – verantwoordelijk zijn voor de maatschappelijke begeleiding en arbeidstoeleiding van statushouders. Vanaf 2021 treedt een nieuw inburgeringsstelsel in werking, waarin gemeenten bovendien de regie over de inburgering krijgen.

Onder een deel van de statushouders die in de centrale opvang in afwachting zijn van het gereedkomen van hun woning leeft de wens om het AZC al eerder te verlaten. De logeerregeling maakt dit mogelijk. De regeling is in principe beschikbaar voor alle statushouders van 21 jaar en ouder in de opvang. In de praktijk is er echter een aantal zaken die het logeren in de weg kunnen staan.

Allereerst blijkt dat de mogelijkheid om te gaan logeren nog onvoldoende bekend is bij zowel statushouders als medewerkers van AZC's. Dit verklaart wellicht het geringe aantal deelnemers aan de logeerregeling. Hoewel het COA naar eigen zeggen zowel de eigen medewerkers als statushouders standaard attendeert op de mogelijkheid van logeren, blijkt uit ons onderzoek dat deze informatie niet altijd ‘landt’: statushouders die niet hebben gelogeerd, kennen de logeerregeling soms niet, en COA medewerkers die logerende statushouders begeleiden melden dat collega's niet op de hoogte zijn van de regeling. TCBnB wil hun ondersteunende rol bij het logeren graag onder de aandacht brengen van statushouders in de opvang. En hoewel op landelijk niveau sprake is van een constructieve samenwerking, lukt het ondanks afspraken hierover, nog niet altijd om voorlichting te mogen geven op AZC's. Het COA zou meer kunnen investeren in communicatie over de logeerregeling, zodat deze breder bekend wordt. Dit kan bijvoorbeeld door in de richting van medewerkers meer te communiceren over (goede) ervaringen, en door trainingen over de uitvoering van de regeling te geven. De informatie aan statushouders over de logeerregeling zou naar verwachting beter worden begrepen en

beklijven als deze wordt herhaald, of als voorbeelden zouden worden gebruikt. TCBnB zou wat betreft hun voorlichting geholpen zijn bij een soepeler toegang tot AZC's.

Daarnaast zien gastgezinnen en statushouders soms af van logeren vanwege de mogelijke financiële repercussies voor het gastgezin. Het gaat concreet over de kostendelersnorm. Deze norm bepaalt dat, als men een woning deelt met meer volwassenen, de bijstandsuitkering daarop wordt aangepast. Gezinnen met een bijstandsuitkering die willen optreden als gastgezin, lopen zo het risico op hun uitkering gekort te worden. We hebben door ons onderzoek geen inzicht gekregen in hoe vaak de kostendelersnorm reden is om van logeren af te zien. Wel hebben we van betrokkenen gehoord dat de kostendelersnorm reden is om af te zien van logeren via de logeerregeling. In sommige gevallen wordt dan gekozen voor informeel logeren, dat wil zeggen, zonder officieel medeweten van het COA en zonder gebruik te (kunnen) maken van de faciliteiten van de logeerregeling. Dit zien we terug in de cijfers van TCBnB: van de 53 matches die zij in een jaar maakten, waren er 14 informeel, dat wil zeggen dat buiten de regeling om werd gelogeed. Het COA heeft gemeenten in een brief al eerder opgeroepen de kostendelersnorm in geval van logeren niet te handhaven. Hieraan hebben sommige gemeenten wel, en anderen geen gevolg gegeven. Als alle gemeenten zouden afzien van het handhaven van de kostendelersnorm in geval van het tijdelijk logeren van statushouders in bijstandsgezinnen, dan zou deze drempelkomen te vervallen.

Een laatste obstakel dat het logeren op dit moment in de weg kan staan is de wekelijkse meldplicht voor statushouders bij het AZC. Als statushouders gaan logeren, krijgen zij een administratieve inschrijving bij het AZC dat het dichtst in de buurt ligt van het gastgezin. Daar moet men zich wekelijks op een vast, vooraf bepaald tijdstip melden. Daar kan men ook gebruik maken van de spreekuurvoorziening van het betreffende centrum. Het melden is een wettelijke plicht. Het COA hecht aan de meldplicht omdat het naar eigen zeggen de beste (enige) manier is om het contact met logerende status-

houders niet te verliezen, en hen - via het spreekuur - ondersteuning aan te bieden. Dat ook tijdens het logeren frequent contact bestaat tussen statushouders en het COA is bovendien van belang in verband met de communicatie over de te betrekken woning. Statushouders ervaren de wekelijkse meldplicht als een onnodige last. Omdat statushouders niet zelf het moment van melden kunnen bepalen (of wijzigen), komt het voor dat zij op participatie gerichte activiteiten - zoals taallessen of (betaald) werk - moeten onderbreken of staken, om naar het betreffende AZC te reizen voor een - in hun beleving - uitsluitend administratieve handeling. Het COA zou het voldoen aan de wekelijkse meldplicht beter kunnen faciliteren door het mogelijk te maken dat statushouders zelf het moment van melden kunnen inplannen, en desgewenst wijzigen. Daarnaast zou het COA op een meer outreachende manier invulling kunnen geven aan de ondersteuningsmogelijkheden van het spreekuur. Sommige logerende statushouders zijn gebaat bij een periodieke afspraak, waarin actief wordt uitgevraagd hoe het gaat en of (verdere) ondersteuning nodig is. Het verdient aanbeveling om (in die gevallen) aan logerende statushouder een eigen casemanager toe te wijzen.

Het COA wil op basis van de uitkomsten van dit onderzoek nader bepalen of en hoe men verder gaat met de logeerregeling. Naast de concrete verbeterpunten die we hierboven hebben genoemd, stellen we voor dat betrokken partijen - naast het COA en TCBnB ook VluchtelingenWerk en gemeenten - zich gezamenlijk buigen over het inrichten van een structuur die logeren faciliteert en waar nodig begeleiding biedt.

In ons onderzoek zagen we dat er sprake is van twee typen logeren en logés. De statushouders die logeren via TCBnB zijn te kenschetsen als personen met een sterke motivatie om een nieuw leven te starten en met vaardigheden om zelfstandig aan hun doelen te gaan werken. We verwachten dat - mits praktische obstakels worden weggenomen - voor deze logés geen extra faciliteiten of begeleiding noodzakelijk zijn. De rol van TCBnB blijft hierin onverminderd belangrijk. Zij zorgen voor een goede match en voor-

alsnog zijn betrokkenen – gastgezinnen en logés – tevreden over de (mogelijkheden voor) begeleiding door TCBnB. Op dit moment wordt bij de matching gestreefd naar het plaatsen van de statushouder in een gastgezin in de gemeente waaraan men gekoppeld is. Ons onderzoek laat zien dat er meer aanleiding is om bij het matchen aan te sluiten bij de participatieplannen van statushouders, bijvoorbeeld als het gaat om het wonen in de nabijheid van de (voor)opleiding die men gaat doen. Overigens vraagt dit geen koerswijziging van TCBnB, omdat statushouders doorgaans een (voor)opleiding kiezen die in (de buurt van) hun toekomstige woonplaats ligt.

De statushouders die gaan logeren bij familie of vrienden maken via de logeerregeling gebruik van de mogelijkheid om tijdelijk bij naasten te gaan wonen. Over het algemeen hebben zij (nog) geen uitgewerkt plan of strategie gericht op participatie. Zij hebben hierbij meer ondersteuning nodig. Op dit moment valt er onbedoeld een gat tussen de ondersteuningsmogelijkheden voor statushouders in de opvang en die tijdens het logeren. Van het spreekuur van het COA waar logerende statushouders terecht kunnen met vragen, wordt nauwelijks gebruik gemaakt. Bovendien zijn de mogelijkheden voor ondersteuning van logerende statushouders vanuit het AZC begrensd. Hiervoor is soms specifieke lokale kennis (bv van de sociale infrastructuur) nodig.

Als statushouders zich vestigen in de gemeente waaraan zijn gekoppeld zijn, hebben zij recht op maatschappelijke begeleiding, een door de gemeente betaalde en veelal door VluchtelingenWerk uitgevoerde ondersteuningsvoorziening. Deze begeleiding is gericht op het wegwijs worden en het communiceren met de overheid en instanties, zoals de woningcorporatie, zorgverzekeraar of school van de kinderen. In de praktijk blijkt echter dat deze begeleiding pas op gang komt als de eigen woning wordt betrokken. In verreweg de meeste gevallen is het gastgezin van familie of vrienden niet woonachtig in de toekomstige woonplaats van de statushouder en vindt geen begeleiding in de logeergemeente plaats. Zelfs als een statushouder gaat logeren bij vrienden of familie in de

eigen toekomstige woonplaats - en die kans is bijzonder klein - start de begeleiding pas ná het logeren. Het zou goed zijn als betrokken partijen de handen ineenslaan om op maat in deze lacune te voorzien. Hierboven gaven we al aan dat het COA hun ondersteuningsmogelijkheden meer outreachend zou kunnen aanbieden. Tegelijkertijd zou het voor deze doelgroep goed zijn als een lokale, praktische begeleiding en ondersteuning bij aanvang van het logeren kan starten. Het COA en/of de gekoppelde gemeente kunnen het budget voor (maatschappelijke) begeleiding alvast vrijmaken voor de logerende statushouder (ook als deze nog niet in de gemeente woont). De organisatie die in dat geval gefaciliteerd zou worden om deze ondersteuning en begeleiding te verzorgen - bijvoorbeeld VluchtelingenWerk - zou dit dan zo moeten inrichten dat deze overdraagbaar is naar (VluchtelingenWerk in) de gemeente waaraan de statushouder gekoppeld is. De beperkte omvang van de doelgroep zorgt er volgens betrokkenen voor dat het lastig is om hierover (landelijke) afspraken te maken. Betrokken partijen zouden ervoor kunnen kiezen om met een dergelijke inrichting van de ondersteuning te experimenteren in een aantal gemeenten. De ervaringen en leerpunten - die wetenschappelijk gemonitord dienen te worden - kunnen dan worden gebruikt om ook in andere regio's de ondersteuning aan en begeleiding van logerende statushouders verder vorm te geven.

- Academic network for legal studies on immigration and asylum in Europe (2006). *Comparative overview of the Directive 2003/9 of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers in the EU member states*. The institute for European studies.
- Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (2013). *Verloren tijd. Advies over dagbesteding in de opvang voor vreemdelingen*. De Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken Den Haag.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Oxford, England: Addison-Wesley.
- Bakker, L., Bekkers, R., Reitsma, J., Sederel, C., Smets, P. & Younes, Y. (2018). *Vrijwilligerswerk : stimulans voor tijdige participatie en integratie?* Barneveld: Significant.
- Blom, M., Bakker, L., Goedvolk, M., Maas-Vos, G. van der & Plaggenhoef, W. van (2018). Evaluatie van de Wet inburgering 2013. *Inburgering. Systeemwereld versus leefwereld*. Barneveld: Significant.
- Boersma, K., Kraiukhina, A., Larruina, R., Lehota, Z., & Nury, E. O., (2018). A port in a storm. Spontaneous volunteering and grassroots movements in Amsterdam. A resilient approach to the (European) refugee crisis. In: *Social Policy Administration*, 2018;1–15.
- Broese Van Groenou, M. I. (2011). Sociale participatie. In M. Aartsen, G. Bosman, M. van Boxtel, D. Deeg, K. Knipscheer, & N. Stevens (Eds.), *De Canon van de Gerontologie* (Website) <http://www.canongerontologie.nl>: De Canon van de Gerontologie.
- Campion, E. D. (2018). The career adaptive refugee: Exploring the structural and personal barriers to refugee resettlement. *Journal of Vocational Behavior*, 105, 6–16 <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.10.008>
- Centrum 45 (2005). *Ondanks krimp toch groei? Een quick scan naar behoefte en gebruik van geestelijke gezondheidszorg door asielzoekers in Nederland*. Centrum 45.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). *Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria*. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3–21. <http://doi.org/10.1007/BF00988593>.
- Dijk, R. van, Balla, J., Ory, F., & Kramer, S. (2001). Now we have lost everything: Asylum seekers in the Netherlands and their experiences with health care. *Medische Antropologie* 13(2): 284-300.
- Dijk, H. van, Dodoiu, G., Knappert, L., & Noor, A. (2017). *A temporary home away from home? Een verkennend onderzoek naar de gevolgen van het tijdelijk verblijf van statuszoekers bij Nederlandse hosts via TakeCareBnB*.
- Dourleijn, E. (2011). Migratie en demografisch profiel. In E. Dourleijn en J. Dagevos (red.), *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische Vluchtelingen*. Den Haag, SCP.
- Edelbroek, M. (2010). “*This is my home now*”. *Over vluchtelingen met een eerste verblijfvergunning*. Utrecht: Universiteit Utrecht
- Ferrier, J., Kahmann, M. & Massink, L. (2017). *Jullie Nederlanders hebben voor alles een system. Handreiking voor ondersteuning van Eritrese nieuwkomers bij integratie*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Geuijen, K. (1998). Wonen en werken in een asielzoekerscentrum. *Migrantenstudies* 14(4): 261-272.
- Geuijen, K. (2003). Constraints and Constructions of Meaning in an Asylum Seekers Residence Centre. In van Beek, W., Fumerton, M. & Pansters, W. (eds), *Meeting Culture: Essays in Honour of Arie de Ruijter* (pp. 323–337). Shaker: Maastricht.
- Ghorashi, H. (2005). Refugees: Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (The case of The Netherlands) on Refugees. *Journal of Refugee Studies* 18(2): 182–198.

- Goosen, S. & A. Gerritsen. (2007). *Gevlucht – gezond? Vanuit preventieperspectief: epidemiologische gegevens over de gezondheidstoestand en het zorggebruik van asielzoekers*. GDD Nederland.
- Gruijter, M. de & Winter-Kocak, S. de (2018). *Toen gevlucht.... Hoe is het nu? Voormalig vluchtelingen aan het woord over integreren in Nederland*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Gruijter, M. de & Razenberg, I. (2017). *Nieuwe kansen voor vrijwilligerswerk. De inzet van vrijwilligers bij het COA*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Holder, F. ten (2012). *Kleine stappen van grote betekenis. Een nieuw perspectief op humane opvang van asielzoekers*. Amsterdam: Werkelijkheid / Stichting de Vrolijkheid.
- Hollands, M.A.E. (2006). *Leren uit de ontmoeting. Nederlanders in contact met asielzoekers en vluchtelingen*. Amsterdam: Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR), Universiteit van Amsterdam.
- Kroft, F. (2012). *Zelfredzaam door maatschappelijke begeleiding? Vluchtelingen over hun weg naar en door de Nederlandse samenleving*. Masterscriptie Universiteit Utrecht.
- Lanshot, V. van (2017). *VluchtelingenWerk: partner, bemiddelaar of ondergeschikte? De invloed van VluchtelingenWerk Nederland op de beleidsvorming van het asielbeleid ten aanzien van de ex-Joegoslavische vluchtelingen van 1991 tot 1995*. Masterscriptie Universiteit Utrecht.
- Larruina, R. & Ghorashi, H. (2016) The normality and materiality of the dominant discourse: Voluntary work inside a Dutch asylum seeker center. *Journal of Immigrant and Refugee studies*, 14(2): 220–237.
- Maliepaard, M. Witkamp, B., & Jennissen, R. (red). (2017). *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie, Cahier 2017-3.
- Matejkova, T., & Leitner, H. (2011). Urban encounters with difference: the contact hypothesis and immigrant integration projects in eastern Berlin. *Social and Cultural Geography*, 12(7), 717-741.
- Miellet, S., & van Liempt, I. (2017). Van vluchteling tot buurtgenoot. Place-making in Utrecht in het digitale tijdperk. *Mens & Maatschappij*, 92(4), 493-522.
- Ministerie van Justitie & Veiligheid (2018) *Sociale veiligheid van bewoners in asielzoekerscentra*. Den Haag: Inspectie Justitie & Veiligheid.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). *Vreemdelingenbeleid*, 19 december 2016. Kenmerk: 19 637, nr. 2271.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2017). *Vreemdelingenbeleid*, 6 juli 2017. Kenmerk: 19 637, Nr. 2337
- Muijsenbergh, M. van den (2004). Ziek van vluchten.(Boekbespreking). *Huisarts en Wetenschap* 2004; (47) 4: 209.
- Oliver, C. Dekker, R. and Geuijen, K., 2018. *The Utrecht Refugee Launchpad Evaluation. Interim Report*. University of Roehampton and COMPAS: University of Oxford.
- Rast, M. C., Younes, Y., Smets, P., & Ghorashi, H. (2019). The resilience potential of different refugee reception approaches taken during the ‘refugee crisis’ in Amsterdam. *Current Sociology*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0011392119830759>
- Rooijen, M., Kahmann, M., Elferink, J. & Avric, B. (2018). *Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Verkuyten, M. J. A. M. (2010). *Identiteit en diversiteit: de tegenstellingen voorbij*. Amsterdam: s.n.

VluchtelingenWerk Nederland (2018). *VluchtelingenWerk Integratiebarometer 2018. Thema: Inburgering*. Onderzoek uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van VluchtelingenWerk Nederland.

Vroome, T., de & Tubergen, F. van (2010). The employment experience of refugees in the Netherlands. *International Migration Review*, 44, 376–403. <https://doi.org/10.1111/j.17477379.2010.00810.x>

Weiler, R., & Wijnkoop, M. (2011). Jullie hebben de klok, wij hebben de tijd 60 Jaar vluchtelingenbescherming: de Nederlandse praktijk en VluchtelingenWerk als maatschappelijke beweging. In: Terlouw, A., & Zwaan, K.M., *Tijd en asiel. 60 jaar Vluchtelingenverdrag*. Deventer: Kluwer, p. 81-112.

WRR (2017). *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Bijlage 1 Leden van de begeleidingscommissie

Voorzitter

Mevrouw prof. dr. H. Ghorashi

Vrije Universiteit Amsterdam

Leden

Mevrouw dr. C.H.M. Geuijen

Universiteit Utrecht

Mevrouw prof. dr. T. Fokkema

Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI-KNAW)

Universiteit van Groningen

Erasmus Universiteit Rotterdam

De heer J. Nilsen, MSc

Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA)

Mevrouw dr. M. Turina – Tumewu

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

Bijlage 2 Deelvragen

Ervaringen

1. Hoe ervaren gastgezinnen het logeren van vergunninghouders?
2. Hoe ervaren vergunninghouders het logeren bij TCBnB gastgezinnen/ vrienden of familie/ verblijf op een AZC?
3. Hoe ervaart COA de aanpak zoals in de pilot wordt gevolgd?
4. Hoe wordt de begeleiding vanuit TCBnB ervaren door vergunninghouder en het gastgezin? En hoe ervaart TCBnB de aanpak zoals in de pilot wordt gevolgd?
5. Hoe kijken vergunninghouders die eerder gebruik maakten van de logeerregeling bij TCBnB gastgezin of bij vrienden en familie nu terug op het logeren? (1 – 1,5 jaar geleden).

Proces

6. Welke activiteiten hebben vergunninghouders ondernomen om te participeren en te integreren in de Nederlandse maatschappij?
7. Hoe lang duren de trajecten: verkrijgen vergunning - verblijf COA – eventueel logeren bij gastgezin/vrienden of familie – gemeentelijke huisvesting?
8. Hoe onderhoudt COA contact met de vergunninghouders die logeren en zijn hier verbeterpunten in te benoemen?

Resultaat

9. In hoeverre verschillen de drie groepen vergunninghouders (COA/gastgezinnen/ vrienden of familie) op de verschillende uitkomstmaten (sociale contacten, leren van Nederlandse taal, zelfredzaamheid, oriëntatie op de Nederlandse samenleving, deelname aan inburgeringsprojecten enz.)? Is er een verband met de duur van het verblijf bij het COA of logeren bij een gastgezin of bij vrienden/familie?
10. Hoe gaat het met het welzijn van de drie groepen vergunninghouders?

11. Is het sociale netwerk van de vergunninghouders verbeterd door het logeren en zo ja, hoe?
12. Ziet VluchtelingenWerk Nederland verschillen tussen vergunninghouders die bij een gastgezin of vrienden/familie hebben geloged of bij het COA zijn gebleven met betrekking tot beheersing van de Nederlandse taal en zelfredzaamheid?
13. Heeft het logeren tot meer draagvlak geleid in de directe omgeving van het gastgezin voor de opvang van vluchtelingen?

Bijlage 3 Achtergrondkenmerken respondenten

Logés TCBnB				
Statushouder	Geslacht	Leeftijd	Land van herkomst	Opleidingsniveau
B02	Man	26	Iran	Bachelor
B08	Vrouw	31	Syrië	Bachelor
B12	Man	21	Syrië	Niet-afgerond bachelor
B16	Man	29	Palestina	Bachelor
B17	Man	24	Iran	Niet-afgeronde bachelor
B18	Man	27	Iran	Middelbare school
B21	Vrouw	22	Jemen	Niet-afgeronde bachelor
B24 (stel)	Man	29	Iran	Bachelor
B24 (stel)	Vrouw	29	Iran	Master
B26	Man	21	Syrië	Middelbare school

Logés familie en vrienden				
Statushouder	Geslacht	Leeftijd	Land van herkomst	Opleidingsniveau
D01	Vrouw	52	Rusland	Master
D02	Vrouw	38	Irak	Basisschool
D03	Vrouw	35	Syrië	Bachelor
D05	Vrouw	30	Turkije	Middelbare school
D06	Vrouw	25	Syrië	Bachelor

Niet-logerende statushouders				
Statushouder	Geslacht	Leeftijd	Land van herkomst	Opleidingsniveau
F01	Man	25	Turkije	Bachelor
F02	Man	40	Iran	Bachelor
F03	Man	33	Pakistan	Master
F04	Man	36	Libië	Bachelor
F07	Man	22	Turkije	Bachelor
F08	Man	26	Ethiopië	Bachelor
F09	Man	25	Syrië	Bachelor
F15	Man	24	Iran	Bachelor

Gastgezinnen familie en vrienden					
Gezin	Land van herkomst	Relatie met logé	Land van herkomst logé	Taal met logé	Duur logeerperiode
E02	Irak	Schoonzus	Irak	Aram, Nederlands	7 maanden
E03	Syrië	Kennis van familie	Syrië	Arabisch	3 maanden
E05	Turkije	Zus van de gastheer	Turkije		1 jaar
E06	Syrië	Zus van de gastheer	Syrië	Arabisch	8,5 maanden

Gastgezinnen TCBnB				
Gezin	Land van herkomst	Land van herkomst logé	Taal met logé	Duur logeerperiode
A05	Nederland	Syrië	Engels en Nederlands	2 maanden
A06	Nederland	Syrië	Engels en Nederlands	2,5 maand
A09	Nederland	Syrië (2x)	- Nederlands - Nederlands en Engels	- 3 maanden - 3 maanden
A10	Nederland	Turkije	Engels en Nederlands	2 maanden
A15	Nederland	Maleisië en Iran	- Engels - Engels en Nederlands	- 4 maanden - 4 maanden
A16	Nederland	Iran	Engels, Nederlands en Italiaans	6 maanden
A21	Nederland	Jemen	Engels en Nederlands	6 maanden
A22	Nederland	Iran	Nederlands en Engels	4 maanden

Omgeving gastgezinnen TCBnB			
Omgeving	Geslacht	Relatie met gastgezin	Contact met logé
C01	Man	Partner	Dagelijks
C03	Vrouw	Zus	Een of twee keer per week
C04	Man	Via de kerk	In de kerk
C05	Vrouw	Dochter	Wekelijks
C07	Man	Via de kerk	Een keer per maand of twee maanden
C09	Vrouw	Via uitlaten hond	Twee keer per week
C11	Vrouw	Via de kerk	Een keer per twee of drie maanden
C13	Man	Via studie	Wekelijks
C14	Vrouw	Moeder	Een keer per maand
C16	Vrouw	Moeder	Een keer in de twee maanden

Colofon

Opdrachtgever	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie
Auteurs	Drs. M. de Gruijter Dr. M. van Rooijen
Met medewerking van	L. Hooge Venterink M. van der Hoff, MSc I. Razenberg, MSc
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Foto	Hollandse Hoogte / Julius Schrank
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-951-8

© Het Ministerie van Justitie en Veiligheid / WODC, Den Haag 2019.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid.
The copyright of this publication rests with the Ministerie van Justitie en Veiligheid.

De COA logeerregeling maakt het mogelijk dat statushouders die nog in een AZC verblijven tijdelijk gaan logeren bij familie of vrienden, of bij een gastgezin, totdat een woning in de toegewezen gemeente beschikbaar is. Het Verwey-Jonker Instituut deed kwalitatief onderzoek naar de opbrengsten van deze regeling voor participatie en integratie. We onderzochten het logeren via TakeCareBnB. Dit is een vrijwilligersinitiatief, dat matches maakt tussen statushouders die willen logeren en gastgezinnen. We vergeleken statushouders die logeerden, statushouders die bij familie en vrienden logeerden en statushouders die níét logeerden.

We concluderen dat de logeerregeling bijdraagt aan een snellere start voor statushouders met het opbouwen van een nieuw leven in Nederland. Hierdoor gaat minder kostbare tijd verloren. Logeren kan een belangrijke aanvulling zijn op de professionele en vrijwillige ondersteuning van statushouders in hun eerste periode in Nederland. Wel zijn er een aantal verbeterpunten. In het rapport bespreken we richtingen waarin de logeerregeling verder kan worden uitgewerkt en geïmplementeerd.